មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា

Cambodian Center for Human Rights

ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១៦

ការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពរបស់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជា

ឧបត្ថម្ភគាំទ្រដោយសប្បុរសពីសំណាក់

សហភាពអឺរ៉ុប

មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា

មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា ("ម.ស.ម.ក") គឺជាអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ("អង្គការ")មិនចូលបក្សសម្ពន្ធ ឯករាជ្យ ដែលធ្វើការដើម្បីលើកកម្ពស់ និងការពារលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ និងការគោរពសិទ្ធិមនុស្សជាពិសេស សិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយនៅទូទាំងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។ ទស្សនៈវិស័យរបស់ម.ស.ម.ក គឺចង់ឲ្យកម្ពុជាក្លាយជាព្រះរាជាណាចក្រមួយគ្មានអំពើហិង្សាដែលប្រជាពលរដ្ឋទទួលបានសិទ្ធិជាមូលដ្ឋាន មានសមភាព និងត្រូវបានផ្ដល់សិទ្ធិអំណាច ដើម្បីចូលរួមក្នុងលិទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យនិងទទួលបានផលប្រយោជន៍ពីការអភិវឌ្ឍប្រទេសកម្ពុជា។ យើងចង់បាននីតិរដ្ឋជាជាងនិទណ្ឌភាព ស្ថាប័នរឹងមាំជាជាងបុគ្គលខ្លាំង និងចង់បានសង្គមពហុបក្សនិយមដោយក្នុងនោះភាពចម្រុះបែបនៃសង្គមត្រូវបានទទួលយកនិងសាទរ ជាជាងព្រងើយកន្តើយឬដាក់ទណ្ឌកម្ម។ ស្លាកសញ្ញារបស់ ម.ស.ម.ក រំលេចឲ្យឃើញរូបសត្វព្រាបស ហើរចេញពីរង្វង់មូល នៃផ្ទៃមេឃពណ៌ខៀវដែលនេះជានិមិត្តរូបនៃការទាមទារសេរីភាពកម្ពុជា។

របាយការណ៍ស្តីពី "*ការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិសមូហភាពរបស់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជា*" ("របាយការណ៍") នេះគឺជាលទ្ធផលដែលកើតចេញពីគម្រោងកំណែទម្រង់ដីធ្លីនៃម.ស.ម.ក ។ របាយការណ៍នេះបង្ហាញអំពីឧបសគ្គក្នុងការចុះបញ្ជីដីសមូហភាពសម្រាប់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជា ផ្អែកលើទិន្នន័យដែលគម្រោងប្រមូលបាន។

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ

របាយការណ៍នេះអាចកើតឡើងបានដោយសារការគាំទ្រដោយសប្បុរសពីសហភាពអឺរ៉ុប។ ខ្លឹមសារក្នុងរបាយការណ៍នេះគឺជាការទទួលខុសត្រូវទាំងស្រុងរបស់ ម.ស.ម.ក ហើយមិនឆ្លុះបញ្ចាំងពីទស្សនៈរបស់សហភាពអឺរ៉ុបឡើយ។ ម.ស.ម.ក សូមថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅះដល់អ្នកដែលបានចូលរួមផ្តល់បទសម្ភាសដើម្បីរួមចំណែកផ្តល់ព័ត៌មានស៊ីជម្រៅសម្រាប់របាយការណ៍នេះ។

សំណួរ និងមតិឆ្លើយតប

ប្រសិនបើអ្នកមានសំណួរឬត្រូវការព័ត៌មានបន្ថែមអំពីរបាយការណ៍នេះ ឬប្រសិនបើអ្នកចង់ផ្តល់ព័ត៌មានត្រឡប់ណាមួយ សូមផ្ញើមកកាន់ ម.ស.ម.ក តាមរយៈ info@cchrcambodia.org។ ឬ សូមទាក់ទងមកកាន់ ម.ស.ម.ក តាមរយៈអាសយដ្ឋាន ផ្ទះលេខ ៧៩៨ ផ្លូវលេខ ៩៩ សង្កាត់បឹងត្របែក ខណ្ឌចំការមន រាជធានីភ្នំពេញ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

អ៊ីម៉ែល៖ info@cchrcambodia.org
ទូរសព្ទ៖ +៨៥៥ (0) ២៣ ៧២៦ ៩០១
ទូរសារ៖ +៨៥៥ (0) ២៣ ៧២៦ ៩០២
គេហទំព័រ៖ www.cchrcambodia.org

មាតិកា

មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា....i
សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ....i
សំណួរ និងមតិឆ្លើយតប....i
និយមន័យនិងពាក្យកាត់....iv
សេចក្តីសង្ខេប....១
១. សេចក្តីផ្តើម....៤
១.១ ទិដ្ឋភាពទូទៅនៃស្ថានភាពដីធ្លីនៅកម្ពុជា....៤
១.២ ទិដ្ឋភាពទូទៅនៃសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជា....៦
២. សិទ្ធិដីធ្លីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងប្រទេសកម្ពុជា....១១
២. ១ ទ្រឹស្តី៖ ក្របខ័ណ្ឌ ច្បាប់សម្រាប់ការពារ....១១
២.១.១ ការការពារសិទ្ធិដីធ្លីជនជាតិដើមភាគតិចក្រោមច្បាប់អន្តរជាតិ....១១
២.១.២ ការការពារសិទ្ធិដីធ្លីជនជាតិដើមភាគតិចក្រោមច្បាប់អន្តរជាតិ....១៣
២.២ ក្នុងការអនុវត្ត៖ ការចុះបញ្ជីដីជនជាតិដើមភាគតិច....១៧
២.២.១ ការចុះបញ្ជីដីសម្រាប់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធដីសហមូហភាព....១៧
២.២.២ វិធានការការពារបណ្តោះអាសន្ន....១៨
២.២.៣ ការធ្វើផែនការប្រើប្រាស់ដីតាមវិធីសាស្ត្រចូលរួម....១៨
២.២.៤ យុទ្ធនាការពន្លឿនការផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លី....១៩
៣. គោលបំណង វិសាលភាព និងវិធីសាស្ត្រ....២១
៣.១. គោលបំណងនៃការស្រាវជ្រាវ....២១
៣.២ វិធីសាស្ត្រ....២១
៣.៣ វិសាលភាពនិងដែនកំហិតនៃការស្រាវជ្រាវ....២៣
៤. ឧបសគ្គក្នុងការចុះបញ្ជីដីសមូហភាព....២៥
៤.១ ដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព....២៥
៤.១.១ កង្វះខាតការយល់ដឹងអំពីដំណើរការនេះក្នុងចំណោមសហគមន៍....២៥

៤.១.២ កង្វះខាតការយល់ដឹងអំពីដំណើរការនេះក្នុងចំណោមអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន.....២៦
៤.១.៣ ការចំណាយពាក់ព័ន្ធ.....២៧
៤.១.៤ កង្វះខាតឆន្ទៈនយោបាយក្នុងការសម្រួលដំណើរការ.....២៨
៤.២ អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន.....៣០
៤.២.១ កង្វះខាតការគាំទ្រ.....៣០
៤.២.២ កង្វះខាតសមត្ថកិច្ចនិងសមត្ថភាព.....៣៣
៤.២.៣ ការស៊ុមគ្រលុំជាមួយក្រុមហ៊ុន.....៣៤
៤.២.៤ ការគាបសង្កត់ឲ្យទទួលយកកម្មសិទ្ធិដីឯកជន.....៣៤
៤.២.៥ ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញពីប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌.....៣៥
៤.២.៦ ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញតាមទម្រង់ផ្សេងទៀត.....៣៩
៤.៣ ក្រុមហ៊ុន.....៣៩
៤.៤ សហគមន៍.....៤២
៤.៤.១ កង្វះខាតការយល់ដឹងអំពីសិទ្ធិ.....៤២
៤.៤.២កង្វះខាតទំនុកចិត្ត.....៤៥
៤.៤.៣ កង្វះខាតឯកភាព.....៤៥
៤.៥ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនិងដៃគូអភិវឌ្ឍន៍.....៤៨
៥. មេរៀនថ្នាក់តំបន់.....៥២
៦. សេចក្តីសន្និដ្ឋាននិងអនុសាសន៍.....៥៧
៦.១ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា.....៥៨
៦.២ ក្រុមហ៊ុន.....៥៩
៦.៣ អង្គការសង្គមស៊ីវិលនិងដៃគូអភិវឌ្ឍន៍.....៦០
៦.៤ សហគមន៍.....៦១
ឯកសារយោង.....៦២

និយមន័យនិងពាក្យកាត់

សមាគមអាដហុក	សមាគមអាដហុកការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងអភិវឌ្ឍន៍នៅកម្ពុជា
ស្ទឹងអារ៉ែង	ភូមិជំនាប់ ស្ទឹងអារ៉ែង ស្រុកថ្មបាំង ខេត្តកោះកុង
ក្រុមហ៊ុនបិញហ្សឿក១	ក្រុមហ៊ុនចំការកៅស៊ូបិញហ្សឿក១
ឃុំប៊ូស្រា	ឃុំប៊ូស្រា ស្រុកពេជ្រាដា ខេត្តមណ្ឌលគិរី
កម្ពុជា	ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
ម.ស.ម.ក	មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា
ភូមិចឹង	ភូមិចឹង ឃុំឃ្សឹម ស្រុកស្នួល ខេត្តក្រចេះ
ភូមិចក់ចារ	ភូមិចក់ចារ ស្រុកកែវសីមា ខេត្តមណ្ឌលគិរី
ម.អ.ច.ស	មជ្ឈមណ្ឌលអប់រំច្បាប់សហគមន៍
ប.ក.ដ.ស	ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព
រដ្ឋធម្មនុញ្ញ	រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ១៩៩៣ (វិសោធនកម្ម)
សង្គមស៊ីវិល	អង្គការសង្គមស៊ីវិល
បទបញ្ជាលេខ០១	បទបញ្ជាលេខ០១ ប្រកាសដោយរដ្ឋាភិបាលនៅថ្ងៃទី៧ ឧសភា ២០១២
សហភាពអឺរ៉ុប	សហភាពអឺរ៉ុប
ការវាយតម្លៃផលប៉ះពាល់បរិស្ថាននិងសង្គម	ការវាយតម្លៃអំពីផលប៉ះពាល់បរិស្ថាន និងសង្គម
សម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច	សម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច
គោលការណ៍ណែនាំ	គោលការណ៍ណែនាំស្តីពីធុរកិច្ចនិងសិទ្ធិមនុស្សរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ
វារីអគ្គិសនីចិន កម្ពុជា	ក្រុមហ៊ុនទំនប់វារីអគ្គិសនីសេសានក្រោម២ ចិន~កម្ពុជា
ក.អ.ស.ព.ន	កតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋនិងសិទ្ធិនយោបាយ
អនុសញ្ញាលុបបំបាត់រាល់	អនុសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីការលុបបំបាត់រាល់ទម្រង់នៃការរើសអើងពូជ

ទម្រង់នៃការរើសអើងពូជសាសន៍	សាសន៍
ក.អ.ស.ស.ស.វ	កតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌
អង្គការអោយឡូ	អង្គការពលកម្មអន្តរជាតិ
អនុញ្ញាអាយឡូ១៦៩	អង្គការពលកម្មអន្តរជាតិលេខ១៦៩ ស្តីពីជនជាតិដើមភាគតិចនិងក្រុមកុលសម្ព័ន្ធ
ច្បាប់សិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច	ច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច
ក.ក.អ.ក.ជ.ភ	ក្រុមការងារអន្តរជាតិកិច្ចការជនជាតិដើមភាគតិច
ភូមិក្បាលរមាស	ភូមិក្បាលរមាស ស្រុកសេសាន ខេត្តស្ទឹងត្រែង
ច្បាប់ភូមិបាល	ច្បាប់ភូមិបាល ២០០១
ក្រសួងមហាផ្ទៃ	ក្រសួងមហាផ្ទៃ
ក្រសួងរៀបចំដែនដី	ក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្ម និងសំណង់
ក.អ.ជ	ក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ
អ.ភ.ខ	អង្គការភូមិខ្ញុំ
អង្គការ	អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល
ប.ដ.ឯ	ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីឯកជន
ផ.ប.ដ.វ.ច	ផែនការប្រើប្រាស់ដីដោយប្រើវិធីសាស្ត្រចូលរួម
គម្រោង	គម្រោងកំណែទម្រង់ដីធ្លីរបស់ ម.ស.ម.ក
របាយការណ៍	របាយការណ៍នេះ មានចំណងជើងថា “*ការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិសមូហភាពរបស់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជា*”
រដ្ឋាភិបាល	រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា
ស៊ីណូហាយជ្រូ	ក្រុមហ៊ុនស៊ីណូហាយជ្រូ (ខេមបូឌា) យូណាយធីត
ស.ដ.ស.ក	សម្បទានដីសង្គមកិច្ច

ក្រុមហ៊ុនសំរឹទ្ធ	ក្រុមហ៊ុនច្បាប់សំរឹទ្ធ
ខេស៊ីឌី	ក្រុមហ៊ុនសុកហ៊្វីនខេស៊ីឌី
អនុក្រឹត្យលេខ៨៣	អនុក្រឹត្យលេខ៨៣ ស្តីពីនីតិវិធីចុះបញ្ជីដីសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច
ស.ប.ស.ស	សេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស
អ.ស.ប	អង្គការសហប្រជាជាតិ
ស.ប.ស.ស.ជ.ភ	សេចក្តីប្រកាសរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច
ភ.ដ.ស.ហ.ជ.ភ	ភាពជាដៃគូរវាងអង្គការសហប្រជាជាតិនិងជនជាតិដើមភាគតិច
អង្គការអភិរក្សសត្វព្រៃ	អង្គការសង្គមអភិរក្សសត្វព្រៃ

មូលន័យសង្ខេប

ក្នុងរយៈពេលបីទសវត្សចុងក្រោយនេះ ការរស់រានមានជីវិតរបស់ប្រជាជននិងវប្បធម៌របស់ជនជាតិដើមភាគតិចនៅពាសពេញពិភពលោក ត្រូវទទួលរងការគំរាមកំហែង ដោយសារតែតម្រូវការដីធ្លីនិងធនធានធម្មជាតិមានការកើនឡើងខ្លាំង។ និន្នាការសកលលោក ចំពោះភាពជាម្ចាស់ដីធ្លីលក្ខណៈឯកជន ដែលអនុញ្ញាតិឲ្យមានការធ្វើឯកជនភាវូនីយកម្មទៅលើដីនិងធនធនធម្មជាតិ ជាជាងកម្មសិទ្ធិសមូហភាព បានធ្វើឲ្យមានការបំផ្លាញជាពិសេសដល់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច។ សម្រាប់ជនជនដើមភាគតិចជាច្រើន ការប្រើប្រាស់ដីសមូហភាពមានសារៈសំខាន់ខ្លាំងណាស់សម្រាប់វប្បធម៌ប្រពៃណី អត្តសញ្ញាណ និងជីវភាពរស់នៅរបស់ពួកគេ។ ការកើនឡើងនៃតម្រូវការទៅលើដីធ្លីនិងធនធាន រួមជាមួយនឹងការរីកចម្រើនផ្នែកហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធនិងបច្ចេកវិទ្យា បាននាំឲ្យសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចដាច់ស្រយាល ទទួលរងផលប៉ះទង្គិចជាមួយនឹងពិភពទំនើប ឈានទៅរកផលវិបាកដ៏មហន្តរាយយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ។ ជាងនេះទៀត ការរើសអើងទៅលើជនជាតិដើមភាគតិចនិងការផាត់ពួកគេចេញពីការសម្រេចចិត្ត បានធ្វើឲ្យរដ្ឋាភិបាលជាតិសម្រេចអនុម័តទៅលើគម្រោងអភិវឌ្ឍន៍ធំៗដែលជារឿយៗច្រើនតែលុកលុយចូលទៅលើដីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច និងឈានទៅដល់ការរំលោភបំពានធ្ងន់ធ្ងរលើសិទ្ធិដីធ្លីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច។ ហេតុដូច្នេះហើយ ការមិនបានកាន់កាប់លើដីប្រពៃណីនិងដែនដីប្រពៃណីនេះ គឺជាបញ្ហាមួយក្នុងចំណោមបញ្ហាចម្បងៗដែលជនជាតិដើមភាគតិចកំពុងប្រឈមមុខនៅជុំវិញពិភពលោក ដែលនេះជាការគំរាមកំហែងដល់អត្ថិភាពរបស់ពួកគេ។

ការគំរាមកំហែងដល់អត្ថិភាពរបស់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនេះ បាននាំឲ្យមានការផ្តោតយកចិត្តទុកដាក់កាន់តែច្រើនឡើង ទៅលើសិទ្ធិរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចនៅក្នុងច្បាប់និងគោលនយោបាយអន្តរជាតិ ដោយសារតែពិភពលោកស្វែងរកការការពារវប្បធម៌និងរបៀបរស់នៅដ៏ពិសេសរបស់ពួកគេ ក៏ដូចជាសិទ្ធិបុគ្គលដែលទទួលរងការប៉ះពាល់។ ក្នុងការអះអាងអំពីភាពងាយរងគ្រោះរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចនិងតម្រូវការរបស់ជាតិទាំងឡាយក្នុងការចាត់វិធានការដើម្បីធានាឲ្យមានការគោរពសិទ្ធិរបស់ពួកគេនោះ ក្រុមការងារអន្តរជាតិទាក់ទងនិងកិច្ចការជនជាតិដើមភាគតិចបានថ្លែងថា *"ជនជាតិដើមភាគតិច នៅតែមិនត្រូវបានគេយកចិត្តទុកដាក់នៅក្នុងសង្គម គឺពួកគេក្រីក្រ មានការអប់រំតិចតួច ស្លាប់ក្នុងវ័យក្មេង ទំនងជាធ្វើអត្តឃាដ និងជាទូទៅមានសុខភាពអន់ជាង ប្រជាជនទាំងឡាយដទៃទៀត"*[1]

នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ការរំលោភបំពានជាប្រព័ន្ធលើសិទ្ធិដីធ្លី គឺជាការរំលោភបំពានសិទ្ធិមនុស្សដែលមានសភាពរីករាលដាលខ្លាំងបំផុតនាពេលបច្ចុប្បន្ននេះ។ ជាពិសេស ជនជាតិដើមភាគតិចកំពុងបាត់បង់ដីរបស់ពួកគេក្នុងអត្រាមួយដែលត្រូវប្រកាសអាសន្ន ដោយសារតែការកាប់ឈើក្នុងព្រៃ ការទាញយកធនធាន គម្រោង

[1] ក្រុមការងារកិច្ចការជនជាតិដើមភាគតិចអន្តរជាតិ "ពិភពជនជាតិដើមភាគតិច ២០០៦" (២០០៦) http://bit.ly/21bgrsZ

ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ ដូចជាការសាងសង់ទំនប់ទឹកនិងប្រព័ន្ធបង្ហូរទឹក ព្រមទាំងការផ្តល់សម្បទានដីសម្រាប់ការធ្វើអាជីវកម្មកសិកម្ម។ ទោះបីជាមានការទទួលស្គាល់ភាពជាម្ចាស់ដីសមូហភាពពីសំណាក់ជនជាតិដើមភាគតិចជាគោលការណ៍ ក្នុងប្រទេសកម្ពុជាក៏ដោយ ក៏ការចុះបញ្ជីដីសមូហភាពសម្រាប់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច ស្ទើរតែមិនមានសោះនៅក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែង។ ក្នុងចំណោមសហគមន៍ជនជាតិដើមចំនួន ៤៥៥[2] មានតែសហគមន៍ចំនួន ១១ ប៉ុណ្ណោះដែលអាចបំពេញដំណើរការ និងចុះបញ្ជីដីរបស់ខ្លួនបានចប់សព្វគ្រប់។

របាយការណ៍នេះពិនិត្យមើលឧបសគ្គក្នុងការចុះបញ្ជីដីសមូហភាពសម្រាប់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ដោយផ្អែកទៅលើទិន្នន័យដែលគម្រោងប្រមូលបាន។ របាយការណ៍នេះមានគោលបំណងលើកឡើងនូវមូលហេតុនៃកង្វះខាតក្នុងការអនុវត្តការចុះបញ្ជីដីធ្លីសហគមន៍ និងកំនត់នូវអនុសាសន៍នានាសម្រាប់ដាក់ជូនដល់អ្នកពាក់ព័ន្ធដែលអាចជួយលើកកម្ពស់ការអនុវត្តឲ្យបានប្រសើរ ដើម្បីបង្កើនការការពារសិទ្ធិដីធ្លីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។

ជំពូក១ (សេចក្តីផ្តើម) ផ្តល់នូវទិដ្ឋភាពទូទៅសង្ខេបអំពីស្ថានភាពដីធ្លីក្នុងប្រទេសកម្ពុជា តាមរយៈការរៀបរាប់អំពីស្ថានភាពសិទ្ធិដីធ្លី មុននឹងផ្តល់នូវទិដ្ឋភាពទូទៅអំពីជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងប្រទេសកម្ពុជា និងការគំរាមកំហែងដែលពួកគេប្រឈមចំពោះសុវត្ថិភាពនៃការកាន់កាប់ដីធ្លី។

ជំពូក២ (សិទ្ធិដីធ្លីជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងប្រទេសកម្ពុជា) បង្ហាញអំពីស្ថានភាពសិទ្ធិដីធ្លីជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ដោយពិនិត្យទៅលើសិទ្ធិនិងកាតព្វកិច្ចថ្នាក់ជាតិនិងអន្តរជាតិជាប់ទាក់ទងដែលអាចអនុវត្តបាន។ មានការលាតត្រដាងថា ក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែង ការអនុវត្តច្បាប់ពាក់ព័ន្ធដោយភាពទន់ខ្សោយបានទុកឲ្យសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចជាច្រើនខ្វះខាតសុវត្ថិភាពកាន់កាប់ ដែលជាហេតុធ្វើឲ្យមានភាពងាយរងគ្រោះដោយសារការទន្ទ្រានចាប់ដីនិងការបាត់បង់កម្មសិទ្ធិ។

ជំពូក៣ (គោលបំណង វិសាលភាព និងវិធីសាស្ត្រ) បង្ហាញអំពីគោលបំណងនៃការស្រាវជ្រាវ វិធីសាស្ត្រដែលបានប្រើឧបករណ៍សម្រាប់ទទួលព័ត៌មានសម្រាប់របាយការណ៍នេះ រួមទាំងដែនកំណត់នៃការស្រាវជ្រាវនេះផងដែរ។

ជំពូក៤ (ឧបសគ្គចំពោះការចុះបញ្ជីដីសមូហភាព) បង្ហាញអំពីករណីសិក្សាដែលជ្រើសរើសសម្រាប់ការស្រាវជ្រាវនេះ និងបង្ហាញអំពីលទ្ធផលនៃការស្រាវជ្រាវ។ លទ្ធផល លាតត្រដាងនូវឧបសគ្គជាច្រើនក្នុងការចុះ

---

[2] នេះជាចំនួនភូមិដែលជនជាតិដើមភាគតិចរស់នៅ ដោយដកស្រង់ចេញពីសារាចរណ៍ក្នុងឆ្នាំ២០០៩ "នីតិវិធីនិងវិធីសាស្ត្រសម្រាប់អនុវត្តគោលនយោបាយជាតិស្តីពីការអភិវឌ្ឍន៍និងការកំណត់អត្តសញ្ញាណកម្មសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច" ក៏ប៉ុន្តែ មានអ្នកមួយចំនួនដែលជឿថាចំនួនពិតប្រាកដ មានច្រើនជាងនេះ

បញ្ជីដីសមូហភាព ដែលបង្កឡើងដោយតួអង្គផ្សេងៗគ្នាដែលមានការពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងដំណើរការបន្ថែមពីលើនីតិវិធីស្មុគ្រស្មាញនិងតឹងតែង ព្រមទាំងការអនុវត្តច្បាប់ដោយភាពទន់ខ្សោយ។

ជំពូក៥ (មេរៀនថ្នាក់តំបន់) ពិនិត្យលើករណីសិក្សាដែលចេញមកពីតំបន់អាស៊ីខាងត្បូង ដើម្បីរំលេចនូវការអនុវត្តល្អៗ ក្នុងការការពារសិទ្ធិដីធ្លីជនជាតិដើមភាគតិច និងប៉ាន់ប្រមាណអំពីភាពជាប់ទាក់ទងរបស់វានៅក្នុងបរិបទកម្ពុជា។

ជំពូក៦ (សន្និដ្ឋាន និងអនុសាសន៍) សង្ខេបលទ្ធផលសំខាន់ៗមួយចំនួនចេញពីការស្រាវជ្រាវនេះ ហើយផ្អែកទៅលើចំណុចទាំងអស់នេះ ផ្តល់នូវអនុសាសាន៍ជាក់លាក់មួយចំនួនដល់ភាគីពាក់ព័ន្ធផ្សេងៗ រួមមាន រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា("រដ្ឋាភិបាល") ក្រុមហ៊ុនដែលកំពុងប្រតិបត្តិការនៅក្នុងតំបន់ជនជាតិដើមភាគតិច អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងដៃគូអភិវឌ្ឍន៍ ដែលកំពុងធ្វើការជួយជ្រោមជ្រែងដល់ការចុះបញ្ជីដីជនជាតិដើមភាគតិច និងដល់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចដែរ។ អនុសាសន៍ទាំងនេះ មានគោលបំណងសម្រួលដល់ដំណើរការចុះបញ្ជីដីសមូហភាព ហើយដើម្បីធានាឲ្យមានសុវត្ថិភាពកាន់កាប់ដីធ្លីកាន់តែប្រសើរសម្រាប់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។

១. សេចក្តីផ្តើម

១.១ និន្នាការទូទៅនៃស្ថានភាពដីធ្លីនៅកម្ពុជា

សេរីភាវូបនីយកម្មសេដ្ឋកិច្ច ការពង្រីកការនាំចេញយ៉ាងរហ័ស និងកំណើនវិនិយោគទុនបរទេស ក្នុងរយៈពេលពីរទសវត្សចុងក្រោយនេះ បាននាំឲ្យមានតម្រូវការដីធ្លីយ៉ាងខ្លាំងនៅកម្ពុជា។ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានអនុញ្ញាតឲ្យមានការជួលដីក្នុងទំហំធំសម្រាប់ផលប្រយោជន៍ពាណិជ្ជកម្ម តាមរយៈសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច។ ភាពត្រៀមខ្លួនរបស់រដ្ឋាភិបាលក្នុងការបែងចែកដីធ្លីឡើងវិញ រួមជាមួយនឹងអសុវត្ថិភាពនៃការកាន់កាប់ដីធ្លីដោយសារតែកង្វះកម្មសិទ្ធិស្របច្បាប់យ៉ាងរីករាលដាល និងនីតិរដ្ឋដ៏ទន់ខ្សោយផងនោះ បានសម្រួលដល់ការចាប់យកដីនិងការបណ្តេញចេញដោយបង្ខំយ៉ាងច្រើន។ សម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច អនុញ្ញាតឲ្យអ្នកទទួលផលជួលដីដែលមានរដ្ឋជាម្ចាស់រហូតដល់ទៅ ១០.០០០ ហិចតាសម្រាប់ប្រើប្រាស់ក្នុងវិស័យកសិកម្មបែបឧស្សាហកម្មសម្រាប់រយៈពេលអតិបរមា ៩៩ឆ្នាំ[3] ទោះបីជានាពេលថ្មីៗនេះ រដ្ឋាភិបាលបានប្រកាសអំពីចេតនាក្នុងការកាត់បន្ថយកិច្ចសន្យាសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចជាបន្តបន្ទាប់ឲ្យមកនៅសល់ត្រឹមតែ៥០ឆ្នាំក៏ដោយ។[4] បើយោងតាមអនុក្រឹត្យលេខ ១៤៦ ស្តីពីសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច ដែលបញ្ញត្តិទៅលើសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចនោះ សម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចទាំងអស់ត្រូវតែបំពេញត្រឹមត្រូវតាមលក្ខខណ្ឌដែលមានស្រាប់មុននឹងទទួលបានសម្បទាដីសេដ្ឋកិច្ច។ លក្ខខណ្ឌទាំងនោះរួមមានដូចជាការបំពេញរួចរាល់នូវការវាយតម្លៃផលប៉ះពាល់សង្គមនិងបរិស្ថាន ការផ្តល់ដំណោះស្រាយសម្រាប់ការផ្លាស់ទីលំនៅដែលមិនតម្រូវឲ្យមានការផ្លាស់ទីលំនៅដោយមិនស្ម័គ្រចិត្តឡើយ ព្រមទាំងការពិគ្រោះយោបល់ជាសាធារណៈជាមួយភាគីពាក់ព័ន្ធ ដោយរាប់បញ្ចូលទាំងសហគមន៍ដែលរងការប៉ះពាល់។[5] ប៉ុន្តែ ក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែង សម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចត្រូវបានផ្តល់ដោយមិនបានបំពេញតាមលក្ខណវិនិច្ឆ័យបែបនេះទេ។ មានការប៉ាន់ប្រមាណថាដីច្រើនជាង ២ លានហិចតានៅកម្ពុជា ត្រូវបានផ្តល់ឲ្យតាមរយៈសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចដល់ក្រុមហ៊ុនបរទេសនិងក្នុងស្រុក ក៏ដូចជាផ្តល់ទៅឲ្យអ្នកនយោបាយមានទ្រព្យធនច្រើនសម្រាប់ធ្វើសកម្មកសិកម្ម-ឧស្សាហកម្ម។[6]

បន្ថែមពីលើសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច សកម្មភាពអភិវឌ្ឍដែលបានស្នើឡើងផ្សេងទៀត ត្រូវបានផ្តួចផ្តើមឡើង ដែលបានប៉ះពាល់យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរដល់សិទ្ធិដីធ្លីរបស់ពលរដ្ឋក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។ ដី២លានហិចតាផ្សេងទៀតបានទទួលរងផលប៉ះពាល់ដោយសារសម្បទានរ៉ែ និងមានការកសាងទំនប់វារីអគ្គីសនីធំៗយ៉ាងហោចណាស់

---

[3] ច្បាប់ភូមិបាល មាត្រា៦១

[4] សេចក្តីថ្លែងការណ៍លេខ៦៨៣ ចុះថ្ងៃទី២៨ កក្កដា ២០១៥ ចេញដោយក្រសួងបរិស្ថានបានប្រកាសថា តាមគោលការណ៍ រដ្ឋាភិបាលបានសម្រេចបន្ថយកិច្ចសន្យាសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចឲ្យមកនៅត្រឹម៥០ឆ្នាំ

[5] អនុក្រឹត្យលេខ ១៤៦ ស្តីពីសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច អនក្រ/បក (ខែ២៧ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៥)

[6] អង្គការលីកាដូ "សម្បទាននៅកម្ពុជា" (ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១៥) http://bit.ly/1LdkawE

ចំនួន៩[7] ដែលគំរាមកំហែងនាំឲ្យមានទឹកជំនន់ទៅលើផ្ទៃដីដ៏ធំពាសពេញប្រទេស។ ជាលទ្ធផល ការបំពានសិទ្ធិដីធ្លីស្ថិតនៅក្នុងចំណោមការរំលោភបំពានសិទ្ធិមនុស្សដែលរីករាលដាលជាងគេក្នុងប្រទេសកម្ពុជានាពេលបច្ចុប្បន្ន ដែលទទួលរងយ៉ាងខ្លាំងដោយក្រុមងាយរងគ្រោះនិងក្រុមដែលគេផាត់ចេញនៅក្នុងសង្គម។

តាមរយៈការទទួលស្គាល់បញ្ហាជុំវិញសម្បទានដីធ្លីនេះ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានចេញការផ្អាកផ្តល់សម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចនៅថ្ងៃទី៧ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១២ តាមរយៈបទបញ្ជា០១។ បទបញ្ជានេះ ហាមឃាត់ទទួលការផ្តល់សម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចបន្ថែមទៀត ហើយអំពាវនាវឲ្យមានការពិនិត្យឡើងវិញទៅលើសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចដែលមានស្រាប់ក្នុងពេលបច្ចុប្បន្ននេះ។[8] ក្នុងខែសីហា ឆ្នាំ២០១៤ រដ្ឋាភិបាលបានបង្កើតគណៈកម្មការអន្តរក្រសួងក្នុងការពិនិត្យ កំណត់ព្រំ និងវាយតម្លៃសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច[9] ដែលមានភារកិច្ចពិនិត្យទៅលើសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច និងដកហូតមកវិញនូវដីក្រុមហ៊ុនដែលខកខានអនុវត្តតាមលក្ខខណ្ឌដែលមានចែងនៅក្នុងកិច្ចសន្យា។ ក្នុងឆ្នាំ២០១៤ សម្បទានចំនួន២៤ ត្រូវបានដកហូត ឬកាត់បន្ថយក្នុងទំហំសរុបចំនួន ២០២.២១០ ហិចតាក្នុងខេត្តចំនួន១១ ដោយសារតែការមិនអនុវត្តតាមច្បាប់។[10]

ក៏ប៉ុន្តែ ភាគច្រើននៃសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចដែលត្រូវបានផ្តល់ឲ្យក្រោមកាលៈទេសៈច្បាប់មិនច្បាស់លាស់ទាំងនោះ នៅតែមិនទាន់មានការពិនិត្យឡើងវិញនៅឡើយទេ។ នេះគឺភាគច្រើនដោយសារតែអំពើពុករលួយដែលរីករាលដាលក្នុងចំណោមអ្នកធំមានអំណាចនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ដែលបណ្តោយឲ្យតួអង្គឯកជនប្រព្រឹត្តអំពើរំលោភបំពានសិទ្ធិមនុស្ស រួមទាំងនិទណ្ឌភាព។ មានការប៉ាន់ប្រមាណថា ២០% នៃដីសរុបដែលត្រូវបានបែងចែកតាមរយៈសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចនេះ ត្រូវកាន់កាប់ដោយសមាជិកព្រឹទ្ធសភានៃគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាកំពុងកាន់អំណាច[11]តែប្រាំរូបប៉ុណ្ណោះ ដែលនេះជាការចង្អុលបង្ហាញអំពីទំហំអំពើពុករលួយនៅក្នុងប្រទេស។ ជាងនេះទៀត សម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច និងគម្រោងហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធជាច្រើន ធ្វើឲ្យសកម្មភាពកាប់ឈើមានការកើនឡើង ដោយរាប់បញ្ចូលទាំងការកាប់ឈើខុសច្បាប់ដែរ[12] ដែលវាធ្វើឲ្យកាន់តែមានការប៉ះពាល់ទៅលើសិទ្ធិដីធ្លី និងបណ្តាលឲ្យមានវិវាទ។ ចំណងរវាងសម្បទានដីនិងការកាប់ឈើខុសច្បាប់ ត្រូវបានអតីតអ្នករាយការណ៍

---

[7] សារ៉ា មីលីន "និស្សារណកម្ម៖ ការកាប់ឈើដោយខុសច្បាប់ នៅក្នុងស្រមោលនៃអភិបាលនិងការវិនិយោគឆ្លងប្រទេស" *ការសិក្សាវិភាគអាស៊ី* វ៉ុល៤៧ លេខ២ (ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១៥)

[8] បទបញ្ជា ០១ ថ្ងៃទី៧ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១២ ស្តីពីវិធានការពង្រឹងនិងបង្កើនប្រសិទ្ធភាពនៃការគ្រប់គ្រងសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច

[9] សេចក្តីសម្រេចលេខ ១២៥ សសរ ថ្ងៃទី១៨ ខែសីហា ឆ្នាំ២០១៤ ស្តីពីការបង្កើតគណៈកម្មការអន្តរក្រសួងក្នុងការពិនិត្យ កំណត់ព្រំ និងប៉ាន់ប្រមាណសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច

[10] អង្គការអាដហុក "ដីរបស់អ្នកណា? របាយការណ៍ស្តីពីស្ថានភាពសិទ្ធិដីធ្លីនៅកម្ពុជា ឆ្នាំ២០១៤ និងពាក់កណ្តាលទីមួយនៃឆ្នាំ២០១៥ (ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៥)

[11] គ្លូបិលវីតណេស "អ្នកជំនួញដែលកាន់កាប់មួយផ្នែកនៃឧស្សាហកម្មកៅស៊ូ" វិធីដែលក្រុមហ៊ុនវៀតណាម និងហិរញ្ញជិកាវីអន្តរជាតិកំពុងនាំមុខក្នុងវិបត្តិប្លាមយកដីធ្លីក្នុងប្រទេសកម្ពុជា និងឡាវ (ខែមិនា ឆ្នាំ២០១៣) http://bit.ly/1HgC1V8

[12] សារ៉ា មីលីន "និស្សារណកម្ម៖ ការកាប់ឈើដោយខុសច្បាប់ នៅក្នុងស្រមោលនៃអភិបាលនិងការវិនិយោគឆ្លងប្រទេស" *ការសិក្សាវិភាគអាស៊ី* វ៉ុល៤៧ លេខ២ (ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១៥)

ពិសេសស្តីពីស្ថានភាពសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា គឺលោកសូរិយាស៊ូប៊ីឌី បានទទួលស្គាល់នៅក្នុងឆ្នាំ២០១២ ដោយកត់សំគាល់ថា *«សម្បទានិកជាច្រើន ប្រតិបត្តិការនៅពីក្រោយរនាំងនៃភាពសម្ងាត់»។*[13]

វប្បធម៌នៃអំពើពុករលួយក្នុងប្រទេសកម្ពុជាដែលសម្រួលដល់សកម្មភាពលួចលាក់ខុសច្បាប់ទាំងនេះ បាននាំឲ្យប្រទេសនេះត្រូវបានចាត់ថ្នាក់លេខរៀងទី១៥០ នៃប្រទេសចំនួន១៦៨ ដោយលិបិក្រមការយល់ឃើញអំពីអំពើពុករលួយក្នុងឆ្នាំ២០១៤ របស់អង្គការតម្លាភាពអន្តរជាតិ។[14] ជាពិសេស ការផ្តល់ពិន្ទុទាបដែលឆ្លុះបញ្ចាំងអំពើកុករលួយដ៏រាលដាលនៅក្នុងប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌របស់ប្រទេសកម្ពុជា ដូចបានបង្ហាញនៅក្នុងលិបិក្រមស្តីពីនីតិរដ្ឋរបស់គម្រោងកម្មវិធីយុត្តិធម៌ពិភពលោក ដែលបានចេញផ្សាយពីការវាយតម្លៃទៅលើវិស័យយុត្តិធម៌នៃបណ្តាប្រទេសនីមួយៗបានដាក់ចំណាត់ថ្នាក់ប្រទេសកម្ពុជាស្ថិតនៅក្នុងលេខរៀងទី ៩៨ ក្នុងចំណោមប្រទេសចំនួន ១០២។[15] អំពើពុករលួយនៅក្នុងប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌នាំឲ្យមានកង្វះខាតជាទូទៅក្នុងការប្រតិបត្តិ និងការអនុវត្តច្បាប់ និងបទបញ្ញាពាក់ព័ន្ធនានា។ បន្ថែមលើនេះ អំពើពុករលួយដ៏រាលដាលនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ក៏គឺជាកត្តាយ៉ាងចម្បងមួយដែលធ្វើឲ្យប្រជាជនច្រើនតែត្រូវបានបដិសេធក្នុងការផ្តល់ឲ្យនូវដំណោះស្រាយដែលពេញចិត្តទៅលើជម្លោះដីធ្លីដែលពាក់ព័ន្ធនឹងពួកគេឡើយ ទោះបីជាមានវត្តមានយន្តការដោះស្រាយដីធ្លីមួយចំនួននៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាក៏ដោយ។[16] ទោះបីជាតាមទ្រឹស្តី យន្តការទាំងអស់នេះត្រូវបានបង្កើតឡើងដើម្បីការពារសិទ្ធិដីធ្លីរបស់ពលរដ្ឋក៏ដោយ ក៏ក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែង គេដឹងថាមានការលម្អៀងទៅរកអ្នកធំអ្នកមាន។

១.២ និន្នាភាពទូទៅនៃសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជា

មានការប៉ាន់ប្រមាណថា មានប្រជាជនជាតិដើមភាគតិចចំនួនជាង ៣៧០លាននាក់ ដែលកំពុងរស់នៅក្នុងប្រទេសចំនួនប្រហែល៩០ នៅទូទាំងពិភពលោក។ និយមន័យជាផ្លូវការដែលកំណត់ថាអ្វីទៅជា "ជនជាតិដើមភាគតិច" មិនទាន់ត្រូវបានអនុម័តដោយអង្គការសហប្រជាជាតិនៅឡើយទេ ដោយសារតែចម្រុះភាពនៃជនជាតិដើមភាគតិចនៅក្នុងពិភពលោក។ ប៉ុន្តែ បែរជាមានការបង្កើតឡើងនូវពាក្យស័ព្ទ "ជនជាតិដើមភាគតិច" បែបទំនើបនិងមានការយល់ដឹងទាំងអស់ ។ និយមន័យនេះរួមបញ្ចូលទាំងមនុស្សដែលមានប្រវត្តិពូជពង្សជាងពាក់ព័ន្ធបន្តជាមួយនឹងសង្គមមុនអាណានិគមនិងមុនពេលមានអ្នកមកតាំងទីលំនៅដែលអភិវឌ្ឍនៅលើដែនដីរបស់ពួកគេ អ្នកដែលមានប្រព័ន្ធសង្គម សេដ្ឋកិច្ច ឬនយោបាយដោយឡែក ក្រុមដែលបង្កើតឡើងមិនមានការគ្របដណ្តប់នៅក្នុងសង្គម ការកំណត់ខ្លួនឯង និងទទួលស្គាល់ និងទទួលយកដោយសហគមន៍របស់ពួកគេ ក្នុងឋានៈជាជនជាតិដើមភាគតិច រក្សាភាសា វប្បធម៌ និងជំនឿដោយឡែករបស់ខ្លួន និងមានចំណងខ្លាំងទៅនឹងទឹកដីនិង

---

[13] សូរិយាស៊ូប៊ីឌី "របាយការណ៍របស់អ្នករាយការណ៍ពិសេសស្តីពីស្ថានភាពសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា" (២៤ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០១២) http://bit.ly/1kUyGln

[14] អង្គការតម្លាភាពអន្តរជាតិ "លិបិក្រម ២០១៥ សញ្ញានៃអំពើពុករលួយ" (មករា២០១៦) http://bit.ly/1JKBrkS

[15] គម្រោងកម្មវិធីយុត្តិធុម៌ពិភពលោក "លិបិក្រម២០១៥ (២០១៥) http://bit.ly/1cwTwCz

[16] សម្រាប់ព័ត៌មានបន្ថែមអំពីភាពខ្វះចន្លោះនៃយន្តការដោះស្រាយវាវាទ សូមអាន ម.ស.ម.ក "បរាជ័យនៃយន្តការដោះស្រាយវិវាទដីធ្លី" (កំណត់ព័ត៌មានសង្ខេប) (ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៤) http://bit.ly/12zx4nE

ធនធានធម្មជាតិនៅជុំវិញខ្លួន និងព្រមព្រៀងរក្សានិងបង្កើតឡើងវិញនូវបរិស្ថានបុព្វបុរសនិងប្រព័ន្ធដែលមានលក្ខណៈជាមនុស្សនិងសហគមន៍ដោយឡែក។[17]

ក្នុងប្រទេសកម្ពុជា មានជនជាតិដើមភាគតិចចំនួន ១៩០.០០០នាក់ ដែលត្រូវនឹង ១,៤ ភាគរយនៃប្រជាជនសរុបក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។[18] ចំនួនជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជាមាន ២៤ ក្រុមផ្សេងគ្នាដូចជា ចារ៉ាយ ព្រៅ កាវេត គ្រឹង លុន ពួង (ភាសាដើមហៅថាពូ នង) ស្ទៀង គួយ និងក្រុមផ្សេងទៀត ហើយមកដល់ពេលបច្ចុប្បន្ននេះ ភាសាជនជាតិភាគតិចចំនួន២៣ ត្រូវបានគេកំណត់។[19] ជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជារស់នៅក្នុងខេត្ត ១៥ នៃខេត្តទាំង២៤[20]នៅក្នុងប្រទេសនេះ ទោះបីជាជនជាតិដើមភាគច្រើនរស់នៅខេត្តភាគឦសានដូចជាខេត្តរតនគីរីនិងមណ្ឌលគីរីក៏ដោយ។[21] សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចជាធម្មតារស់នៅក្នុងភូមិស្វ័យត៍ដែលរៀបចំដោយខ្លួនឯង គ្រប់គ្រងដោយក្រុមមនុស្សចាស់ ដែលទទួលខុសត្រូវក្នុងការថែរក្សាសន្តិភាពនិងសណ្តាប់ធ្នាប់នៅក្នុងចំណោមពួកគេ និងកាត់សេចក្តីដោយផ្អែកទៅលើច្បាប់ប្រពៃណីក្នុងការដោះស្រាយ នៅពេលវិវាទកើតឡើង។[22]

តាមប្រពៃណីជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ចិញ្ចឹមជីវិតតាមរយៈការដាំដុះលើដីព្រៃ ប្រើប្រាស់បច្ចេកទេសដែលគេហៅថាការធ្វើកសិកម្មវិលជុំ។[23] ពួកគេក៏បរបាញ់សត្វព្រៃនិងប្រមូលអនុផលព្រៃឈើ រួមមានដូចជា ផ្លែឈើ ទឹកឃ្មុំ ផ្កា ផ្សិត និងជ័រទឹក។ ជាងនេះទៀត ជំនឿ ប្រពៃណី និងអត្តសញ្ញាណរបស់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច មានចំណងជិតស្និទ្ធទៅនឹងដី។ ដីធ្លីជាពិសេសគឺព្រៃដែលជាទីគោរពសក្ការៈដ៏សំខាន់ដល់វិញ្ញាណខ័ន្ធដូនតារបស់ពួកគេនិងអារុក្ខអារក្ខអ្នកតា។ ទំនាក់ទំនងជាមួយដូនតានិងជាមួយព្រលឹងអារុក្ខអារក្ខទាំងនេះបង្កើតបានជាអត្តសញ្ញាណនិងព្រលឹងវប្បធម៌ដ៏សំខាន់របស់សហគមន៍។ តាមពិតទៅ វាជាការលំបាកណាស់សម្រាប់ប្រជាជនដែលមិនមែនជាជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងការយល់អំពីចំណងស្អិតរមួតដែលជនជាតិដើមភាគតិចមានជាប់ជាមួយនឹងដី។ ហាក់ដូចជាកង្វះខាតការយល់ដឹងអំពីចំណងដ៏ពិសេសរវាងជនជាតិដើម

---

[17] វេទិកាអចិន្ត្រៃយ៍អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីបញ្ហាជនជាតិដើមភាគតិច "សម័យប្រជុំលើកទី៥ សលាកប័ត្រព័ត៌មាន១៖ ជនជាតិដើមភាគតិចនិងអត្តសញ្ញាណ" http://bit.ly/1mOcHLo

[18] វេទិកាអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនៃកម្ពុជា "ជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជា" (ខែមេសា ឆ្នាំ២០០៦) http://bit.ly/21tZ1rr

[19] អ៊ាន បែត "ជនជាតិដើមភាគតិចនិងដីធ្លី៖ ការប្រៀបធៀបប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសហគមន៍និងឥទ្ធិពលនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជានិងឡាវ" *ទស្សនៈអាស៊ីប៉ាស៊ីហ្វិក* វ៉ុល ៥៤ លេខ ៣ (ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៣)

[20] ឡូរ៉ាម៉ាកឃើចណឺ "រស់នៅជាយសង្គម៖ អំពីស្ថានភាពនិងទីតាំងរបស់និគមជននិងជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជា" មូលនិធីហែនរិចបូលស្ទីហ្វស្ទង់ កម្ពុជា (ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៥) http://bit.ly/1XFN911

[21] វេទិកាអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនៃកម្ពុជា "ជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជា" (ខែមេសា ឆ្នាំ២០០៦) http://bit.ly/21tZ1rr

[22] ឡូរ៉ាម៉ាកឃើចណឺ "រស់នៅជាយសង្គម៖ អំពីស្ថានភាពនិងទីតាំងរបស់និគមជននិងជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជា" មូលនិធីហែនរិចបូលស្ទីហ្វស្ទង់ កម្ពុជា (ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៥) http://bit.ly/1XFN911

[23] ត្រូវបានសំដៅទៅលើកសិកម្មវិលជុំ។ នេះគឺជាទម្រង់មួយនៃកសិកម្មវិលជុំដែលគេឈូសឆាយដីសម្រាប់ធ្វើការដាំដុះ ជាធម្មតា តាមរយៈការកាត់និងដុតរុក្ខជាតិទាំងឡាយ ហើយបន្ទាប់មកដាំដុះមួយរយៈពេលខ្លី មុនពេលដែលបោះបង់ដីនោះចោល ហើយទៅរកតំបន់ថ្មីមួយទៀត រហូតដល់ពេលដល់ពេលដែលដីរដាតិដីកើតមានឡើងវិញតាមធម្មជាតិ។

ភាគតិចទៅនឹងដីនេះហើយដែលធ្វើឲ្យមានការប៉ះពាល់ដ៏មហន្តរាយសម្រាប់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចដូចដែលអេរីកា អារ៉េនីដាស អតីតអ្នករាយការណ៍ពិសេសស្តីពីការការពារសម្បត្តិវប្បធម៌ និងកម្មសិទ្ធិបញ្ញារបស់ជនជាតិដើមភាគតិចបានលើកឡើងថា *"ការធ្វើឲ្យខូចបង់បន្តិចម្តងៗទៅលើសង្គមរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចទាំងនេះអាចរកឃើញថាមានតម្រុយពាក់ព័ន្ធនឹងការមិនទទួលស្គាល់ទំនាក់ទំនងដ៏ជ្រាលជ្រៅដែលជនជាតិដើមភាគតិចមានជាប់ជាមួយនឹងដី ដែនដី និងធនធានរបស់ពួកគេ ..."*[24]

ក្នុងរយៈប៉ុន្មានឆ្នាំថ្មីៗនេះ ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធដែលត្រូវបានកែលម្អឲ្យប្រសើរឡើងនោះ បានជួយឲ្យសហគ្រាសពាណិជ្ជកម្មចូលទៅដល់តំបន់ដាច់ស្រយាលដែលពីមុនមិនអាចចូលទៅដល់ នៅក្នុងប្រទេសនេះដែលមានអ្នករស់នៅភាគច្រើនជាជនជាតិដើមភាគតិច។ ហេតុដូច្នេះហើយ ប្រជាជនជាជនជាតិដើមភាគតិចដែលជាទូទៅរស់នៅកន្លែងដែលសំបូរធនធាននៅក្នុងប្រទេសនោះ កាន់តែមានភាពងាយរងគ្រោះច្រើនឡើងៗដោយសារការចាប់ដី ការកាប់បំផ្លាញព្រៃឈើ និងគំនាបផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម។ ការផ្តល់អាទិភាពទៅលើគម្រោងអភិវឌ្ឍន៍ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធខ្នាតធំ និងការជួលសម្បទានដីនៅក្នុងតំបន់ដែលជនជាតិដើមភាគតិចរស់នៅតាមបែបប្រពៃណីទាំងនេះ បានគំរាមកំហែងដល់ជីវភាពរស់នៅវប្បធម៌ និងអត្តសញ្ញាណរបស់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច។ ដូចមានកត់សម្គាល់ដោយអង្គការសហប្រជាជាតិក្នុងឆ្នាំ២០០៧ ថា *"ការដកហូតដីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចតាមរយៈការផ្តល់សម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចនិងសម្បទានផ្សេងៗទៀត គឺកំពុងតែធ្វើឲ្យចុះខ្សោយដល់សមត្ថភាពរបស់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងការចុះបញ្ជីកម្មសិទ្ធិសមូហភាពទៅលើដីប្រពៃណី និងដល់ការពង្រឹងសិទ្ធិរបស់ពួកគេក្នុងការទទួលបានដីធ្លីតាមច្បាប់ភូមិបាល"។*[25] ការផ្លាស់ប្តូរដ៏ឆាប់រហ័សបែបនេះចំពោះបរិស្ថានកំពុងតែកើតឡើងនៅក្នុងបរិបទដែលជាភាសាជាតិជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងប្រទេសកម្ពុជាច្រើនតែស្ថិតក្នុងភាពអនក្ខរកម្មនៃភាសាជាតិគឺភាសាខ្មែរ និងជាបរិបទដែលអភិបាលកិច្ចមូលដ្ឋានដ៏ទន់ខ្សោយ និងកង្វះតម្លាភាពបានបង្កឧបសគ្គដ៏ធ្ងន់ធ្ងរចំពោះការចូលរួមរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចនៅក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចចិត្ត។[26]

សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងប្រទេសកម្ពុជា កំពុងតែបាត់បង់ដីសហគមន៍និងធនធានរបស់ខ្លួនយ៉ាងឆាប់រហ័ស ហើយជាលទ្ធផល ទំនៀមទម្លាប់និងប្រពៃណីរបស់ពួកគេដែលមានសារៈសំខាន់បំផុតក្នុងការ

---

[24] អនុគណៈកម្មាធិការអង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីការលើកកម្ពស់និងការការពារសិទ្ធិមនុស្ស "ជនជាតិដើមភាគតិចនិងទំនាក់ទំនងជាមួយដី៖ អត្ថបទចុងក្រោយរៀបចំដោយអ្នករាយការណ៍ពិសេស លោកស្រី អេរីកាអាយរីណៃ អេ ដេស E/CN.4/Sub.2/2001/21 (ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០១) http://bit.ly/1MJYUy7

[25] ការិយាល័យឧត្តមស្នងការអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា"ដីសម្បទានសេដ្ឋកិច្ចក្នុងប្រទេសកម្ពុជា"៖ទស្សនៈសិទ្ធិមនុស្សឆ្នាំ២០០៧ (ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០៧) http://bit.ly/1a47Sss

[26] សមាជិកសកម្មសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច (IRAM) "ជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជាកំពុងប្រឈមនឹងវិបត្តិ" សារណាដោយជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជា ដាក់ទៅកិច្ចប្រជុំរៀបចំសម្រាប់វេទិកាអចិន្ត្រៃយ៍របស់អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីបញ្ហាជនជាតិដើមភាគតិច ដែលបានរៀបចំឡើងនៅក្នុងប្រទេសម៉ាឡេស៊ី នៅថ្ងៃទី ៤-៦ ខែមិនា ឆ្នាំ២០០៩ http://bit.ly/1Ufbvi3

អភិរក្សអត្តសញ្ញាណជនជាតិដើមភាគតិចនឹងបាត់បង់ជាបន្តបន្ទាប់ផងដែរ។ ដូចបានថ្លែងពីខាងដើមរួចហើយ យន្តការដោះស្រាយជម្លោះដែលមានស្រាប់នៅមិនទាន់គ្រប់គ្រាន់នៅឡើយទេ ជាពិសេសសម្រាប់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចដែលខ្វះខាតការយល់ដឹងខ្លាំងអំពីយន្តការបែបនេះ ហើយខ្វះមធ្យោបាយក្នុងការប្រើប្រាស់យន្តការទាំងនោះទៀតផង។ ប្រសិនបើគ្មានការចុះបញ្ជីជាផ្លូវការនិងការការពារផ្នែកច្បាប់ទៅលើដីសហគមន៍ទាំងនេះទេ ជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងប្រទេសកម្ពុជានៅតែបន្តស្ថិតនៅក្នុងសភាពងាយរងគ្រោះជាខ្លាំងដោយសារការទន្ទ្រានយកដីពីសំណាក់អ្នកទទួលផលប្រយោជន៍ពីសម្បទានដីនិងបុគ្គលដែលមានអំណាច។ ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពផ្តល់នូវការការពារសម្រាប់ដីរបស់ជនជាតដើមភាគតិច ប៉ុន្តែ ដំណើរការក្នុងការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិមានភាពតឹងតែងក្រៃលែងនិងអូសបន្លាយពេលវេលាច្រើន ហើយវាស្ទើរតែមិនអាចទៅរួចទេសម្រាប់សហគមន៍ទាំងនោះក្នុងការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដោយគ្មានជំនួយពីខាងក្រៅ។

ជំនួយគាំទ្រពីខាងក្រៅជាច្រើនត្រូវបានផ្តល់សម្រាប់ការចុះបញ្ជីដីសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច។ ឧទាហរណ៍ ការគាំទ្ររបស់អង្គការពលកម្មអន្តរជាតិសម្រាប់គម្រោងជនជាតិដើមភាគតិចដែលបានចាប់ផ្តើមក្នុងឆ្នាំ២០០៥ ជួយដល់សហគមន៍ជនជាតិដើមក្នុងការចុះបញ្ជីដើម្បីទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពបានគាំទ្រដល់សហគមន៍ជនជាតិដើមចំនួន ១៦៦ នៅកម្ពុជាក្នុងអំឡុងពេលអនុវត្តគម្រោងនោះ។ ក្នុងចំណោមនោះ ១១៤ សហគមន៍បានបំពេញចប់សព្វគ្រប់ដំណាក់កាលទាំងបីនៅក្នុងដំណើរការចុះបញ្ជីកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពដោយបានទទួលជោគជ័យក្នុងការទទួលបានការទទួលស្គាល់អត្តសញ្ញាណ ហើយសហគមន៍ចំនួន៩៧ បានឈានដល់ដំណាក់កាលទីពីរនៃការចុះបញ្ជីជានីតិបុគ្គល។[27] ក្រៅពីនេះក៏មានការគាំទ្របន្ថែមទៀតសម្រាប់ការចុះបញ្ជីដីជនជាតិដើមភាគតិចកាលពីឆ្នាំ២០០៩ តាមរយៈអនុកម្មវិធីវិស័យរដ្ឋបាលដីធ្លីដែលមានពហុម្ចាស់ជំនួយការគាំទ្រ។ ក៏ប៉ុន្តែ ក្នុងកំឡុងពេលសរសេររបាយការណ៍នេះ មានសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចចំនួនតែ១១ ប៉ុណ្ណោះដែលបានទទួលប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនៅទូទាំងប្រទេស។ ដូច្នេះ ប្រសិនបើគ្មានការគាំទ្រពីខាងក្រៅទេ ចំនួននេះអាចនឹងមានតិចជាងនេះ។ អ្នកសម្របសម្រួលគម្រោងគាំទ្រដល់ជនជាតិដើមភាគតិចនេះបានប្រាប់*សារព័ត៌មានឌឹខេមបូឌាដេលី* នៅពេលគម្រោងជិតដល់ពេលបញ្ចប់ថា *"ប្រសិនបើគ្មានការសម្របសម្រួលពីអង្គការពលកម្មអន្តរជាតិទេនោះ វានឹងត្រូវចំណាយពេលច្រើនជាងនេះ ហើយភូមិមួយចំនួននឹងមិនមានឱកាសក្នុងការទទួលបាន [ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព] ទៀតទេ"។*[28]

---

[27] វេទិកាអចិន្ត្រៃយ៍របស់អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីបញ្ហាជនជាតិដើមភាគតិច "បច្ចុប្បន្នភាពនៃសកម្មភាពអង្គការពលកម្មអន្តរជាតិទាក់ទងនឹងជនជាតិដើមភាគតិច"សម័យប្រជុំទី១៤ ក្រុងញូយ៉ក ថ្ងៃទី២០ ខែមេសា ដល់ ១ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១៥ http://bit.ly/1NrZHUT

[28] ម៉ាលីយ៉ា ហ្គុយើ ស្ទេវេន និង គុចណារ៉ែន "មូលនិធិសម្រាប់គម្រោងលើកកម្ពស់សិទ្ធិដីធ្លីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច ត្រូវបញ្ចប់" *ឌឹខេមបូឌាដេលី* (ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១៥) http://bit.ly/1VB50qn

ដូច្នេះ ប្រសិនបើគ្មានអន្តរាគមន៍ពន្លឿនឲ្យបានច្រើនទេ ការបាត់បង់ដីជាបន្តបន្ទាប់ដែលសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចកំពុងទទួលរងនេះនឹងទំនងជាធ្វើឲ្យយើងឃើញជនជាតិដើមភាគតិចដែលកំពុងតែរួមតូចខ្លាំងនេះ បាត់បង់ប្រពៃណីនិងទំនៀមទម្លាប់របស់ពួកគេជាក់ជាមិនខាន។

២. សិទ្ធិដីធ្លីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងប្រទេសកម្ពុជា

ដោយសារតែដីត្រូវបានទន្ទ្រានយកក្នុងកម្រិតគួឲ្យកត់សម្គាល់ដែលកើតឡើងពាសពេញផ្ទៃប្រទេស សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជាស្ថិតក្នុងសភាពងាយរងគ្រោះជាពិសេស ចំពោះការបាត់បង់ដីធ្លីសម្រាប់ចិញ្ចឹមជីវិត ហើយពួកគេច្រើនតែទទួលរងការបណ្តេញចេញដោយបង្ខំ និងរារាំងពួកគាត់ក្នុងការទទួលបានដីប្រពៃណីរួមជាមួយនឹងការរំលោភបំពានជាច្រើនផ្សេងទៀតទៅលើសិទ្ធិដីធ្លីរបស់ខ្លួន។ ប្រព័ន្ធច្បាប់ជាក់លាក់ផ្នែកការការពារទៅលើសិទ្ធិដីធ្លីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចពិតជាមានសារៈសំខាន់ណាស់។ ច្បាប់នៅកម្ពុជាមួយចំនួនធំមានបញ្ចូលស្តង់ដារច្បាប់អន្តរជាតិទាក់ទងនឹងសិទ្ធិដីធ្លីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច ហើយបើតាមទ្រឹស្តីគួរផ្តល់នូវការការពារផ្នែកច្បាប់គ្រប់គ្រាន់ដល់ជនជាតិដើមភាគតិច។ ក៏ប៉ុន្តែ ទោះបីជាមានកម្រងច្បាប់ការពារដ៏ស៊ីជម្រៅជាច្រើនក៏ដោយ ក៏ការការពារទាំងនេះកម្រត្រូវបានគេយកទៅអនុវត្តជាក់ស្តែងណាស់។

ជំពូកនេះ ផ្តល់នូវទិដ្ឋភាពទូទៅមួយនៃបរិបទផ្នែកច្បាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងសិទ្ធិដីធ្លីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ដោយពិនិត្យមើលទៅលើបទប្បញ្ញត្តិដែលពាក់ព័ន្ធ ទាំងក្នុងច្បាប់ជាតិនិងច្បាប់អន្តរជាតិ និងពិនិត្យមើលថាតើច្បាប់ដែលមានស្រាប់ទាំងនេះត្រូវបានគេអនុវត្តខ្ជាប់ខ្ជួនដែលឬយ៉ាងណា ។

២. ១ ទ្រឹស្តី៖ ក្របខ័ណ្ឌ ច្បាប់សម្រាប់ការពារ

២.១.១ ការការពារសិទ្ធិដីធ្លីជនជាតិដើមភាគតិចក្រោមច្បាប់អន្តរជាតិ

សិទ្ធិដីធ្លីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចត្រូវបានការពារយ៉ាងមុតមាំក្រោមច្បាប់អន្តរជាតិ។ ការការពារសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ ត្រូវបានបញ្ចូលទៅក្នុងច្បាប់កម្ពុជា តាមរយៈមាត្រា ៣១ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ("រដ្ឋធម្មនុញ្ញ") ដែលចែងថាកម្ពុជាត្រូវទទួលស្គាល់និងគោរពសេចក្តីប្រកាសជាសកល ស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស ("ស.ប.ស.ស") និងកតិកានិងអនុសញ្ញាទាក់ទងនឹងសិទ្ធិមនុស្ស។[29] ដូច្នេះ ស្តង់ដារសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិអាចអនុវត្តបានដោយផ្ទាល់នៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់កម្ពុជាដូចដែលបានបញ្ជាក់សារជាថ្មីឡើងវិញដោយសេចក្តីសម្រេចមួយដែលធ្វើឡើងដោយក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញក្នុងឆ្នាំ២០០៧។[30]

សេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស ដែលជាឯកសារដ៏សំខាន់បំផុតនៅក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រសិទ្ធិមនុស្សចែងនៅក្នុងមាត្រា ១៧ ថា *"មនុស្សគ្រប់រូប ទោះជាបុគ្គលក្តី សមូហភាពក្តី មានសិទ្ធិជាម្ចាស់កម្មសិទ្ធិ"* ហើយថា *"គ្មានជនណាម្នាក់ត្រូវបានដកហូតកម្មសិទ្ធិដោយបំពានឡើយ"*។[31] មាត្រា២៥ នៃស.ស.ប.ស ធានា

[29] រដ្ឋធម្មនុញ្ញ មាត្រា៣១

[30] ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា៖ សេចក្តីសម្រេចលេខ ០៩២/០០៣/២០០៧/ (ថ្ងៃទី១០ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៧) http://bit.ly/1rmdbcj

[31] សេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស (១០ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៤៨) មាត្រា១៧ http://bit.ly/1O8f0nS

សិទ្ធិទទួលបានលំនៅឋានសមរម្យ[32] ដែលរួមបញ្ចូលទាំងសិទ្ធិទទួលបានសន្តិសុខកាន់កាប់ និងទទួលបានការការពារពីការបណ្តេញចេញដោយបង្ខំទៀតផង។ សិទ្ធិទទួលបានលំនៅឋានសមរម្យ ក៏ត្រូវបាន ការការពារនៅក្នុងអនុសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌[33] អនុសញ្ញាស្តីពីការលុបបំបាត់រាល់ទម្រង់នៃការរើសអើងទៅលើស្ត្រី[34] និងអនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិកុមារ។[35] បន្ថែមលើនេះ អនុសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីការលុបបំបាត់រាល់ទម្រង់នៃការរើសអើងពូជសាសន៍ បានហាមឃាត់ជាពិសេសចំពោះការរើសអើងពូជសាសន៍នៅក្នុងការទទួលបានសិទ្ធិទទួលបានលំនៅឋានសមរម្យ។[36] ប្រទេសកម្ពុជាបានក្លាយជាភាគីនៃអនុសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីការលុបបំបាត់រាល់ទម្រង់នៃការរើសអើងពូជសាសន៍ក្នុងឆ្នាំ ១៩៨៣ ហេតុដូច្នេះហើយ កម្ពុជាមានកាតព្វកិច្ចក្នុងការធានាថារាល់ក្រុមភាគតិចទាំងអស់ ដោយរាប់បញ្ចូលទាំងជនជាតិដើមភាគតិចផង ទទួលបានសិទ្ធិដែលមានចែងនៅក្នុងអនុសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីការលុបបំបាត់រាល់ទម្រង់នៃការរើសអើងពូជសាសន៍។ ជាចុងក្រោយ គោលការណ៍ទី៩ នៃគោលការណ៍ណែនាំស្តីពីការផ្លាស់ទីលំនៅក្នុងប្រទេសបានសង្កត់ធ្ងន់ថា *"រដ្ឋស្ថិតនៅក្រោមកាតព្វកិច្ចជាក់លាក់មួយក្នុងការការពារប្រឆាំងនឹងការផ្លាស់ប្តូរលំនៅដ្ឋានរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច និគមជន ... និងក្រុមផ្សេងទៀតដែលមានការពឹងផ្អែកនិងអាស្រ័យផលលើ ដីរបស់ពួកគេ"។*[37]

លិខិតូបករណ៍ដែលផ្តល់ការការពារជាក់លាក់ដល់ ជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជាគឺជាសេចក្តីប្រកាសរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច។ ប្រទេសកម្ពុជាបានបោះឆ្នោតគាំទ្រសេចក្តីប្រកាសនេះក្នុងឆ្នាំ២០០៧ ដែលមានមាត្រាមួយចំនួនបានចែងយ៉ាងច្បាស់អំពីការការពារជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងការទទួលបានដីធ្លី។ តាមរយៈសេចក្តីប្រកាសនេះ ជនជាតិដើមភាគតិចមានសិទ្ធិធ្វើជាម្ចាស់ប្រើប្រាស់ អភិវឌ្ឍ និងគ្រប់គ្រងលើដី ដែនដី និងធនធាននានា ដែលពួកគេអាស្រ័យផល ដោយមូលហេតុនៃភាពជាម្ចាស់ ការកាន់កាប់និងការប្រើប្រាស់តាមបែបប្រពៃណី[38] ហើយរដ្ឋគួរផ្តល់នូវការទទួលស្គាល់និងការការពារផ្លូវច្បាប់ទៅលើដីធ្លីទាំងនោះ។[39] រដ្ឋត្រូវតែផ្តល់យន្តការប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពក្នុងការទប់ស្កាត់សកម្មភាពដែលធ្វើឲ្យជនជាតិដើមភាគតិចបាត់បង់សិទ្ធិធ្វើជាម្ចាស់ដីធ្លី ដែនដី និងធនធានរបស់ពួកគេ។[40] ជាងនេះទៀត រដ្ឋត្រូវពិគ្រោះយោបល់ជាមួយជនជាតិដើមភាគតិចដែលពាក់ព័ន្ធ ដើម្បីឲ្យទទួលបានការយល់ព្រមដោយមានការជូនដំណឹងជាមុន

---

[32] *ដដែល* មាត្រា២៥(១)

[33] អនុសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌ (១៦ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៩៦) មាត្រា១១(១) http://bit.ly/J1E1V3

[34] អនុសញ្ញាស្តីពីការលុបបំបាត់រាល់ទម្រង់នៃការរើសអើងទៅលើស្ត្រី (១៨ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៧៩) មាត្រា១៤ http://bit.ly/1jkl3IM

[35] អនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិកុមារ (២០ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ១៩៨៩) មាត្រា២៧ http://bit.ly/1fGCcXV

[36] អនុសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីការលុបបំបាត់រាល់ទម្រង់នៃការរើសអើងពូជសាសន៍ មាត្រា៥, http://bit.ly/1k1MoiX

[37] ក្រុមប្រឹក្សាសេដ្ឋកិច្ចនិងសង្គមកិច្ចរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ "គោលការណ៍ណែនាំស្តីពីការផ្លាស់ទីលំនៅក្នុងប្រទេស" គោលការណ៍ទី៩ (១១ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ១៩៩៨) http://bit.ly/1GxBOfU

[38] សេចក្តីប្រកាសរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច (សេចក្តីសម្រេចមហាសន្និបាត) ៦១/២៩៥ ថ្ងៃទី១៣ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៧) មាត្រា២៦ http://bit.ly/1bKIrMs

[39] *ដដែល* មាត្រា២៦(៣)

[40] *ដដែល* មាត្រា៨(២)(ខ)

មុននឹងអនុម័តគម្រោងនានាដែលប៉ះពាល់ដល់ដីរបស់ពួកគេ។[41] សេចក្តីប្រកាសនោះចែងថាជនជាតិដើមភាគតិចមិនត្រូវគេបណ្តេញចេញដោយបង្ខំពីដីរបស់ពួកគាត់ទេ ហើយថាមិនមានការផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅណាមួយដែលកើតឡើងដោយមិនមានការយល់ព្រម ដោយមានការជូនដំណឹងជាមុនពីជនជាតិដើមភាគតិចដែលពាក់ព័ន្ធឡើយ។[42] ជាងនេះទៀត តាមរយៈឧបករណ៍ទាំងនេះ ជនជាតិដើមភាគតិចត្រូវមានសិទ្ធិទទួលបានសំណងសម្រាប់ដីធ្លី ទឹកដី និងធនធានរបស់ពួកគេ ដែលត្រូវបានគេរឹបអូស គេកាន់កាប់ ឬបំផ្លាញ ដោយមិនមានការយល់ព្រម និង ជូនដំណឹងជាមុននៅឡើយ។[43] ទោះបីជាសេចក្តីប្រកាសរបស់មហាសន្និបាតស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិ ដើមភាគតិច មិនចងកាតព្វកិច្ចផ្លូវច្បាប់ក៏ដោយ ក៏ *"តំណាងឲ្យការអភិវឌ្ឍប្រកបដោយភាពស៊េរើកនៃបទដ្ឋាន ច្បាប់អន្តរជាតិនិងឆ្លុះបញ្ចាំងអំពីការប្តេជ្ញាចិត្តរបស់រដ្ឋក្នុងការឆ្ពោះទៅកេទិសដៅជាក់លាក់មួយដោយប្រកាន់ខ្ជាប់តាមគោលការណ៍មួយចំនួន។*[44]

ក៏ប៉ុន្តែ ខណៈដែលកម្ពុជាបោះឆ្នោតគាំទ្រសេចក្តីប្រកាសរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច កម្ពុជាមិនទាន់បានផ្តល់សច្ចាប័នដល់អនុសញ្ញាអង្គការពលកម្មអន្តរជាតិលេខ ១៦៩ ស្តីពីជនជាតិដើមភាគតិចនិងក្រុមកុលសម្ពន្ធដែលផ្តល់ការការពារផ្លូវច្បាប់ដ៏រឹងមាំសម្រាប់ជនជាតិដើមភាគតិចនៅឡើយទេ។ អនុសញ្ញានេះគឺជាឧបករណ៍ច្បាប់អន្តរជាតិដ៏សំខាន់មួយក្នុងការគាំទ្រដល់គោលការណ៍គ្រប់គ្រងដោយខ្លួនឯងក្នុងការការពារវប្បធម៌និងសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច និងគាំទ្រដល់សិទ្ធិទទួលបានដីនិងធនធានប្រពៃណីព្រមទាំងក្នុងការលើកទឹកចិត្តឲ្យមានការប្រព្រឹត្តដោយស្មើភាពគ្នានិងការទទួលបានសេវាកម្មរបស់រដ្ឋដោយស្មើភាពគ្នាដែរ។ ចំណុចសំខាន់គឺទាមទារឲ្យមានការចូលរួមនិងពិគ្រោះយោបល់ពីជនជាតិដើមភាគតិចទៅលើបញ្ហាទាំងឡាយដែលប៉ះពាល់ដល់ពួកគេជាពិសេសបញ្ហាអភិវឌ្ឍន៍។[45] តាមរយៈការខកខានមិនបានផ្តល់សច្ចាប័នអនុសញ្ញាលេខ ១៦៩ នេះកម្ពុជាបង្ហាញអំពីកង្វះចេតនាក្នុងការផ្តល់នូវកម្លាំងផ្លូវច្បាប់ពិតប្រាកដក្នុងការការពារសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច។

២.១.២ ការការពារសិទ្ធិដីធ្លីជនជាតិដើមភាគតិចក្រោមច្បាប់អន្តរជាតិ

រដ្ឋធម្មនុញ្ញធានាថាពលរដ្ឋទាំងអស់មានសិទ្ធិដូចគ្នា *"ដោយមិនប្រកាន់ពូជសាសន៍ ពណ៌សម្បុរ ភេទ ភាសា ... ជំនឿសាសនា"* ឬភាពខុសគ្នាផ្សេងទៀត[46]ខណៈដែលច្បាប់ភូមិបាលឆ្នាំ២០០១("ច្បាប់ភូមិបាល"[47])

---

[41] *ដដែល* មាត្រា២៣(២)

[42] *ដដែល* មាត្រា១០

[43] *ដដែល* មាត្រា២៨

[44] វេទិកាអចិន្ត្រៃយ៍របស់អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីបញ្ហាជនជាតិដើមភាគតិច "សំណួរដែលត្រូវបានសួរញឹកញាប់៖ សេចក្តីប្រកាសរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច http://bit.ly/1QNk9Wq

[45] អង្គការពលកម្មអន្តរជាតិ៖ អនុសញ្ញាស្តីពីជនជាតិដើមភាគតិចនិងក្រុមកុលសម្ព័ន្ធ ឆ្នាំ១៩៨៩ (លេខ ១៦៩) សម័យប្រជុំលើកទី៧៦ (២៧ ខែមិថុនា ឆ្នាំ១៩៨៩) (ចូលជាធរមាននៅថ្ងៃទី៥ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ១៩៩១) http://bit.ly/1O0X1Dc

[46] រដ្ឋធម្មនុញ្ញ មាត្រា៣១

និងអនុក្រឹត្យលេខ៨៣ ស្តីពីនីតិវិធីនៃការចុះបញ្ជីដីធ្លីសម្រាប់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច ("អនុក្រឹត្យ ៨៣")[48] ផ្តល់នូវការការពារជាក់លាក់ចំពោះសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងការទទួលបានដីធ្លីនៅកម្ពុជា។ ច្បាប់ភូមិបាលជាច្បាប់ដំបូងគេនៅកម្ពុជាដែលបានទទួលយ៉ាងច្បាស់អំពីអត្ថិភាពរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច ព្រមទាំងបានរៀបរាប់យ៉ាងច្បាស់អំពីសិទ្ធិដីធ្លីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចនៅក្នុងជំពូក៣ ផ្នែក២ ដែលមានចំណងជើងថា *"អចលនទ្រព្យរបស់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច"* ដែលបានកំណត់និយមន័យសហគមន៍ ជនជាតិដើមភាគតិចថា *"ក្រុមមនុស្សដែលរស់នៅលើដែនដីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាដែលសមាជិកទាំងអស់បង្ហាញនូវការឯកភាពនៃជាតិពន្ធុ សង្គមវប្បធម៌ និងសេដ្ឋកិច្ច ប្រតិបត្តិរបៀបរស់នៅតាមប្រពៃណី និងដាំដុះលើដីដែលខ្លួនកាន់កាប់ទៅតាមក្បួនខ្នាតទំនៀមទម្លាប់នៃការប្រើប្រាស់ជាសមូហភាព"។*[49] ក្នុងមាត្រា ២៦ ច្បាប់ភូមិបានបានទទួលស្គាល់យ៉ាងច្បាស់ អំពីបញ្ញត្តិនៃកម្មសិទ្ធិសមូហភាពដីរបស់សហគមន៍ជនជាតិដើម ភាគតិចក្នុងទម្រង់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព។[50] ដូច្នេះ ច្បាប់ភូមិបាល គឺជាឯកសារច្បាប់ដ៏មានសារៈសំខាន់បំផុតសម្រាប់សិទ្ធិជាសមូហភាពក្នុងការទទួលបានដីធ្លីសម្រាប់ជនជាតិដើមភាគតិច។

រូបទី ១៖

ប្រភេទដីដែលអាចទទួលប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព				
ដីដែលមានរដ្ឋជាម្ចាស់				
ដីឯកជនរបស់រដ្ឋ (ងាយនឹងត្រូវផ្តល់ឲ្យជាសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច)		ដីសាធារណៈរបស់រដ្ឋ		
ដីលំនៅដ្ឋាន	ដីដាំដុះ	ព្រៃអារក្ស	ដីបញ្ចុះសព	ដីបម្រុង (សម្រាប់កសិកម្មវិលជុំ)

អនុក្រឹត្យ ៨៣ ផ្តល់និយមន័យបន្ថែមចំពោះដីសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច និងចែងថា អាចមានប្រាំប្រភេទ (១) ដីលំនៅដ្ឋាន (២) ដីដាំដុះ (៣) ដីបម្រុងចាំបាច់សម្រាប់ធ្វើកសិកម្មវិលជុំ (៤) ដីព្រៃអារក្ស និង (៥) ដីព្រៃបញ្ចុះសព។[51] ដីពីរប្រភេទខាងដើម (ដីលំនៅដ្ឋាន និងដីដាំដុះ) អាចជាដីដែលត្រូវបានចុះបញ្ជីរួចជាមួយរដ្ឋក្នុងឋានៈជាដីឯកជនរបស់រដ្ឋ[52] (សូមមើល រូបទី ១)។ រីឯប្រភេទដីបីផ្សេងទៀតនោះ អាចរួមបញ្ចូលដីដែលត្រូវបានចុះបញ្ជីជាដីសាធារណៈរបស់រដ្ឋ។ ទាំងតម្រូវការនិងការសន្និដ្ឋានដែលថាដីដែលប្រើដោយសហ

---

[47] ច្បាប់ភូមិបាល សន/រកម/០៨០១/១៤ (២០ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០១)

[48] អនុក្រឹត្យ៨៣ អនក្រ/បក (៩ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០៩)

[49] ច្បាប់ភូមិបាល មាត្រា២៣

[50] ច្បាប់ភូមិបាល មាត្រា២៦

[51] អនុក្រឹត្យលេខ ៨៣ មាត្រា៤

[52] *ដដែល* មាត្រា៦

គមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចជាដីរដ្ឋនោ ធ្វើឲ្យដីទាំងនេះប្រឈមនឹងហានិភ័យនៃការដែលត្រូវរដ្ឋយកទៅធ្វើកម្មសិទ្ធិ។ នេះដោយសារថា ប្រសិនបើមិនទាន់បានចុះបញ្ជីជាដីសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចទេ ប្រភេទដីទាំងនេះ ត្រូវបានចាត់ថ្នាក់ជាទ្រព្យសម្បត្តិរបស់រដ្ឋ ហើយអាចត្រូវបានផ្តល់ឲ្យជាសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច។[53] ក៏ប៉ុន្តែ បើយោងតាមច្បាប់ភូមិបាល សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច អាចមានសិទ្ធិបន្តចាត់ចែងនិងប្រើប្រាស់ដីរបស់ខ្លួនតាមទំនៀមទម្លាប់ប្រពៃណីរបស់ខ្លួន។[54] ជាងនេះទៀត សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចមានសិទ្ធិបន្តប្រើប្រាស់ដីព្រៃតាមប្រពៃណីរបស់ខ្លួនដូចមានចែងនៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើឆ្នាំ២០០២ ដែលរួមបញ្ចូលទាំងសិទ្ធិក្នុងការប្រមូលអនុផលព្រៃឈើនិងប្រើប្រាស់ឈើសម្រាប់ធ្វើផ្ទះ និងក្រោលសត្វព្រមទាំងកាត់ស្មៅនិងឲ្យសត្វស៊ី។[55] អនុក្រឹត្យ ៨៣ បន្ថែមទៀតថាសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចមានសិទ្ធិបន្តប្រើប្រាស់ប្រភពទឹកនៅក្នុងព្រៃ ឧទាហរណ៍ អូរ និងទន្លេ។ ក៏ប៉ុន្តែ អនុក្រឹត្យ ៨៣ ចែងថាដើម្បីបន្តការប្រើប្រាស់តាមបែបប្រពៃណីទៅលើដីនោះ សហគមន៍ត្រូវធ្វើកិច្ចព្រមព្រៀងជាមួយអាជ្ញាធរពាក់ព័ន្ធ[56] ដែលផ្ទុយនឹងច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ ដែលបានចែងថាមិនតម្រូវឲ្យមានការសុំអនុញ្ញាតនោះទេ។[57] ដោយសារតែច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើជាឧបករណ៍ច្បាប់ដែលមានឋានៈខ្ពស់ជាងអនុក្រឹត្យ៨៣ នោះច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើត្រូវមានឥទ្ធិពលជាង[58] ហេតុដូច្នេះនៅក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែងសហគមន៍មិនតម្រូវឲ្យសុំអនុញ្ញាតដើម្បីបន្តប្រើប្រាស់ដីរបស់ខ្លួនតាមប្រពៃណីឡើយ។

តារាងទី១៖ សិទ្ធិដីធ្លីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងប្រទេសកម្ពុជា-សង្ខេប

សិទ្ធិ	សេចក្តីប្រកាសជាសាកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស	អនុសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គម និងវប្បធម៌	អនុសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីការលុបបំបាត់រាល់ទម្រង់នៃការរើសអើងពូជសាសន៍	សេចក្តីប្រកាសអង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច	អនុសញ្ញាអង្គការពលកម្មអន្តរជាតិ ១៦៩	រដ្ឋធម្មនុញ្ញ	ច្បាប់ក្នុងប្រទេស
សិទ្ធិធ្វើជាម្ចាស់ទ្រព្យសម្បត្តិ	✓					✓	✓
សិទ្ធិទទួលបាន	✓	✓					

---

[53] មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា "កម្ពុជា"៖ ជម្លោះដីធ្លី និងទិដ្ឋភាពទូទៅនៃស្ថានភាពដីធ្លី (របាយការណ៍) (ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៣) http://bit.ly/1KtPNVy

[54] ច្បាប់ភូមិបាល មាត្រា២៣

[55] ច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ នស/រកម/០៨០២/០១៦ (ថ្ងៃទី៣០ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០២) មាត្រា៤០ http://bit.ly/1tbrB3i

[56] អនុក្រឹត្យលេខ ៨៣

[57] ច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ មាត្រា ៤០

[58] ឋានានុក្រមច្បាប់ក្នុងប្រទេសកម្ពុជា មើល (សលាកប័ត្រ របស់ ម.ស.ម.ក) (មករា២០១៤) http://bit.ly/1IKTN4m

លំនៅដ្ឋានសមរម្យ							
សិទ្ធិស្មើភាពគ្នាចំពោះមុខច្បាប់	✓			✓	✓	✓	
សិទ្ធិទទួលបានការការពារឲ្យជៀសផុតពីការរើសអើងពូជសាសន៍ក្នុងការទទួលបានលំនៅដ្ឋាន	✓		✓	✓	✓		
សិទ្ធិធ្វើជាម្ចាស់និងប្រើប្រាសដីប្រពៃណី				✓	✓		✓
សិទ្ធិទទួលបានការការពារតាមផ្លូវច្បាប់ទៅលើកម្មសិទ្ធិដីប្រពៃណី				✓	✓		✓
សិទ្ធិទទួលបានការពិគ្រោះយោបល់មុនពេលការអភិវឌ្ឍន៍ប៉ះពាល់ដីជនជាតិដើមភាគតិច				✓	✓		✓
សិទ្ធិទទួលបានដំណោះស្រាយសម្រាប់ការបំពានសិទ្ធិដីធ្លី	✓			✓	✓		✓
សិទ្ធិការពារមធ្យោបាយចិញ្ចឹមជីវិតរបស់សហគមន៍		✓					

២.២ ក្នុងការអនុវត្តៈ ការចុះបញ្ជីដីជនជាតិដើមភាគតិច

ទោះបីជាច្បាប់ភូមិបាលទទួលស្គាល់សិទ្ធិសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងការចុះបញ្ជីដីរបស់ពួកគេ និងទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពក៏ដោយ ក៏ក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែង ដំណើរការក្នុងការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនេះមានភាពស្មុគស្មាញនិងត្រូវបានពន្យារពេល។ មកដល់ពេលសរសេររបាយការណ៍នេះ មានសហគមន៍ចំនួនតែ១១ ក្នុងចំណោមសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច១៦៦[59] ដែលបានចាប់ផ្តើមដំណើរការនេះបានទទួលប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពដើម្បីការពារដីរបស់ពួកគេ។ ភាពស្មុគស្មាញនៃក្របខណ្ឌច្បាប់ដែលការពារសិទ្ធិដីធ្លីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច រួមជាមួយនឹងការអនុវត្តច្បាប់មិនបានគ្រប់គ្រាន់នោះនៅតែជាមូលហេតុចម្បងដែលមានការផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនេះក្នុងចំនួនតិចតួចបំផុត។ ការណែនាំអំពីវិធីដែលសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចអាចទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសហមូហភាព ទើបតែដាក់ចេញនៅក្នុងឆ្នាំ២០០៩[60]ប៉ុណ្ណោះ គឺប្រាំបីឆ្នាំក្រោយពេលច្បាប់ភូមិបាលត្រូវបានអនុម័ត។ ពេលវេលាដែលបានកន្លងផុតទៅនោះមានសារៈសំខាន់ណាស់ ពីព្រោះនៅក្នុងអំឡុងពេលចន្លោះពីការអនុវត្តច្បាប់ភូមិបាលឆ្នាំ២០០១ និងការចេញអនុក្រឹត្យ ៨៣ ក្នុងខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០៩ មានផ្ទៃដីចំនួន ២.១០៦.៣៤៣ ហិកតានៅកម្ពុជាត្រូវបានផ្តល់តាមរយៈសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច។[61]

២.២.១ ដំណើរការចុះបញ្ជីដីសម្រាប់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធដីសហមូហភាព

ដំណើរការសម្រាប់ចុះបញ្ជីកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព មានរយៈពេលវែងនិងមានភាពស្មុគស្មាញក្រៃលែង។ ក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែង សហគមន៍ត្រូវតែបំពេញដំណាក់កាលចំនួនបីដែលមានរួមជំហានជាច្រើន ដើម្បីទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនេះ គឺដំបូងសហគមន៍ត្រូវតែទទួលបានការទទួលស្គាល់អត្តសញ្ញាណខ្លួនឯងជាផ្លូវការថាជា *"វប្បធម៌ប្រពៃណី"* មួយ ពីក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ ហើយបន្ទាប់មកសហគមន៍ត្រូវដាក់ពាក្យសុំការទទួលស្គាល់ជា *"នីតិបុគ្គល"* ជាមួយនឹងក្រសួងមហាផ្ទៃ និងជាចុងក្រោយ សហគមន៍ត្រូវដាក់សំណើសុំចុះដីសហគមន៍ទៅក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្ម និងសំណង់ដើម្បីចុះបញ្ជីដីរបស់ពួកគេ និងដើម្បីឲ្យក្រសួងចេញប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពឲ្យ។[62]

សភាពស្មុគស្មាញនៃដំណើរការនេះ រួមជាមួយនឹងការខ្វះខាតធនធាននៅក្នុងសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចទាមទារចាំបាច់ឲ្យមានជំនួយពីខាងក្រៅដើម្បីបំពេញដំណើរការចុះបញ្ជីដីសមូហភាពនេះ។ ជាងនេះ

---

[59] តួលេខយោងតាមរបាយការណ៍របស់អង្គការពលកម្មអន្តរជាតិ "បញ្ជីបច្ចុប្បន្នភាពនៃវឌ្ឍនភាពប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពដែលគាំទ្រដោយ ILO GIZ និងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងគោលដៅដែលរងការប៉ះពាល់ដោយបទបញ្ជា០១ ពីឆ្នាំ២០១៣ ដល់ ថ្ងៃ១៣ មករា ២០១៥ (ខែមករា ២០១៥)

[60] អនុក្រឹត្យលេខ ៨៣

[61] លីកាដូ "ការផ្តល់ដ៏ច្រើនក្នុងប្រទេសកម្ពុជា៖ ការផ្តល់សម្បទានដីពីពេលមួយទៅពេលមួយ" (១មិនា២០១៣) http://bit.ly/HxpSOV

[62] អនុក្រឹត្យលេខ ៨៣

ទៀត តាមអនុក្រឹត្យ ៨៣ ចែងថាសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចត្រូវបានអនុញ្ញាតិឲ្យចុះបញ្ជីដីសមូហភាពបាន ត្រឹមតែ ៧ ហិកតា នៃដីបញ្ចុះសពនិងព្រៃអារក្សតែប៉ុណ្ណោះ ដែលការដាក់កំហិតនេះផ្ទុយនឹងច្បាប់ភូមិបាល ដែលមិនអនុញ្ញាតិឲ្យមានការដាក់កំហិតតាមទំនើងចិត្តទៅលើដីបែបនេះទេ។

២.២.២ វិធានការការពារបណ្តោះអាសន្ន

តាមសភាពនៃការពន្យារពេលនៃដំណើរការចុះបញ្ជីនេះ កង្វះខាងសន្តិសុខក្នុងការកាន់កាប់សម្រាប់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនៅក្នុងដំណើរការដាក់ពាក្យសុំប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនេះ គឺជាការព្រួយបារម្ភយ៉ាងខ្លាំង។ ក្នុងឆ្នាំ២០១១ សារាចរអន្តរក្រសួងស្តីពីវិធានការការពារបណ្តោះអាសន្នពាក់ព័ន្ធនឹងដីរបស់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចដែលបានដាក់សុំប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិសមូហភាពនេះ ត្រូវបានប្រកាសចេញមក ដែលបទប្បញ្ញត្តិនៅមូលដ្ឋាននឹងត្រូវប្រកាសចេញក្នុងការណែនាំប្រជាជនឲ្យឈប់ជាបណ្តោះអាសន្ននូវរាល់ទម្រង់នៃការជួញដូរដីធ្លី ព្រមទាំងជាការជូនដំណឹងដល់អាជ្ញាធរមូលដ្ឋានឲ្យឈប់បញ្ជាក់ការលក់ដូរដីធ្លីសម្រាប់តំបន់ដីដែលត្រូវបានស្នើសុំចុះបញ្ជីដីសមូហភាព។ ក៏ប៉ុន្តែ ការការពារក្រោមការណែនាំទាំងនេះមានកម្រិតតិចតួចបំផុត គឺថា សន្តិសុខក្នុងការកាន់កាប់ត្រូវបានធានាតែនៅដំណាក់ចុងក្រោយនៃដំណើរការនេះប៉ុណ្ណោះ គឺនៅពេលដែលសហគមន៍បានដាក់ពាក្យសុំប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពជាមួយនឹងក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្មនិងសំណង់ រួចហើយ។[63] បន្ថែមពីលើនេះ វិធានការការពារទាំងនេះ មិនបានបញ្ចូលដីដែលរដ្ឋាភិបាលបានយល់ព្រមផ្តល់សម្រាប់ការវិនិយោគឬអភិវឌ្ឍន៍មុនពេលវិធានការទាំងនេះចូលជាធរមាន[64] ដូច្នេះ ដីដែលទទួលរងការប៉ះពាល់នៅក្នុងសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចដែលមានស្រាប់នោះ មិនទទួលបានការការពារទេ។

២.២.៣ ការធ្វើផែនការប្រើប្រាស់ដីតាមវិធីសាស្រ្តចូលរួម

ការធ្វើផែនការប្រើប្រាស់ដីតាមវិធីសាស្រ្តចូលរួម គឺជាគំរូនៃការគ្រប់គ្រងការប្រើប្រាស់ដីមួយបែបដែលមានបំណងឲ្យភាគីពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ ផ្តល់មតិយោបល់អំពីការបែងចែកដីធ្លីនៅក្នុងតំបន់ជាក់លាក់ណាមួយ។ ការធ្វើផែនការប្រើប្រាស់ដីតាមវិធីសាស្រ្តចូលរួមនេះ ពាក់ព័ន្ធនឹងការព្រាងបទប្បញ្ញត្តិប្រើប្រាស់ដីធ្លី ការអនុវត្តការ បែងចែក និងការការពារតំបន់ដីអភិរក្សដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងទៀតផង។ តាមរយៈការដាក់ឲ្យប្រើប្រាស់ វិធីសាស្រ្តនេះក្នុងទសវត្សឆ្នាំ២០០០ បន្ទាប់ពីការសាកល្បងរួចមក ទីបំផុត ការធ្វើផែនការប្រើប្រាស់ដីតាមវិធីសាស្រ្តចូលរួមនេះត្រូវបានរំលាយចោលវិញក្នុងឆ្នាំ២០០៨។ កំឡុងពេលអនុវត្តនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ការធ្វើផែនការប្រើប្រាស់ដីតាមវិធីសាស្រ្តចូលរួម ត្រូវបាន ប្រើនៅក្នុងសហគមន៍ជនបទ ដោយរួមទាំងសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងការផ្តល់នូវភាពច្បាស់លាស់ទៅលើការប្រើប្រាស់ដីបច្ចុប្បន្ននៅក្នុងតំបន់និមួយៗ

---

[63] ក្រសួងមហាផ្ទៃនិងក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្ម និងសំណង់ សារាចរអន្តរក្រសួងស្តីពីវិធានការការពារបណ្តោះអាសន្នក្នុងការការពារដីធ្លីជនជាតដើមភាគតិច (២០០១)

[64] ក្រសួងមហាផ្ទៃនិងក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្ម និងសំណង់ សារាចរអន្តរក្រសួងស្តីពីវិធានការការពារបណ្តោះអាសន្ន ក្នុងការការពារដីធ្លីជនជាតដើមភាគតិច (២០០១)

ហើយក្នុងករណីខ្លះសម្រាប់ដោះស្រាយវិវាទដីធ្លីផងដែរ។ ទោះបីជាការធ្វើផែនការប្រើប្រាស់ដីតាមវិធីសាស្ត្រចូលរួមនេះ ទទួលរងការរិះគន់ ហើយសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចត្រូវបានផ្តល់ឲ្យដោយជាន់លើដីដែលទទួលស្គាល់នៅក្នុងផែនទីដែលបានមកពីការធ្វើផែនការប្រើប្រាស់ដីតាមវិធីសាស្ត្រចូលរួមនេះក៏ដោយ ក៏សម្រាប់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចដែលកាន់កាប់ដីនោះ ផែនទីទាំងនេះគឺជាឧបករណ៍ដ៏មានប្រយោជន៍ ដែលផ្តល់ភាពត្រឹមត្រូវទៅលើការប្រើប្រាស់ដីរបស់ខ្លួន ដោយសារតែវាមានការទទួលស្គាល់ប្រភេទនៃការប្រើប្រាស់ដីផ្សេងៗ ដូចជាព្រៃអារក្ស ព្រៃបញ្ចុះសព និងដែលប្រើសម្រាប់ធ្វើកសិកម្មវិលជុំទៀតផង[65]។

២.២.៤ យុទ្ធនាការពន្លឿនការផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លី

នៅថ្ងៃទី១៤ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១២ រដ្ឋាភិបាលបានប្រកាសពីចេតនារបស់ខ្លួនក្នុងការដាក់ឲ្យប្រើប្រាស់យុទ្ធនាការពន្លឿនការផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លីដែលត្រូវអនុវត្តដោយយុវជនស្ម័គ្រចិត្តដើម្បីគ្របដណ្តប់ទៅលើតំបន់ដែលពលរដ្ឋរស់នៅដោយគ្មានឯកសារផ្លូវច្បាប់គ្រប់គ្រាន់នៅលើដីរដ្ឋដែលត្រូវបានផ្តល់ជាសម្បទានសេដ្ឋកិច្ច ឬសម្បទានព្រៃឈើ។ កម្មវិធីនេះមិនបានដាក់បញ្ចូលតំបន់ដីជម្លោះ ហេតុដូចនេះហើយប្រជាពលរដ្ឋងាយរងគ្រោះបំផុតក៏មិនបានបញ្ចូលទៅក្នុងកម្មវិធីផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិនេះផងដែរ។ កម្មវិធីបានទទួលរងការរិះគន់ដោយសារតែភាពគ្មានប្រសិទ្ធភាព កង្វះតម្លាភាព មានលក្ខណៈនយោបាយខ្លាំង និងមានលក្ខណៈក្រៅច្បាប់។[66] របាយការណ៍បានលើកឡើងអំពីអាជ្ញាធរដែលបង្កកទុកប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិ ខណៈពេលដែលអ្នកផ្សេងមួយចំនួនបានបាត់បង់ដីនៅក្នុងដំណើរការនេះ។ ចាប់តាំងពីកម្មវិធីនេះត្រូវបានបន្តក្នុងខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៣ ក្រោយពេលពន្យារពេលកាលពីថ្ងៃទី១១ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៣ មុនពេលបោះឆ្នោតជាតិថ្ងៃទី២៨ ខែកក្កដា វិញ ការអនុវត្តមានសភាពយឺតយ៉ាវបំផុត។

ប្រការគួរឲ្យកត់សម្គាល់នោះគឺ សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចត្រូវបានមិនរាប់បញ្ចូលក្នុងកម្មវិធីនេះ គឺថា ប៉ុន្មានថ្ងៃបន្ទាប់ពីសេចក្តីណែនាំលេខ ១៥ ត្រូវបានប្រកាសដោយរដ្ឋាភិបាល ដែលអនុញ្ញាតឲ្យមានការចេញប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព សេចក្តីណែនាំលេខ ២០ ត្រូវបានប្រកាសដែលជាការដកហូតសិទ្ធិក្នុងការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព។ សេចក្តីណែនាំលេខ ២០ ចែងថា មូលហេតុនៅពីក្រោយការពន្យារពេលចេញប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពពីកម្មវិធីនេះ គឺដោយសារតែការលំបាកនានាក្នុងការកំណត់អត្តសញ្ញាណដីជនជាតិដើមភាគតិចដែលទាមទារឲ្យមាន *"រយៈពេលវែងនិងថវិកាចំណាយច្រើន"*។[67] លើសពីនេះ សេចក្តីណែនាំលេខ ២០ បានបញ្ចូលបទប្បញ្ញត្តិមួយដែលអនុញ្ញាតិឲ្យជនជាតិដើមភាគតិច *"ដកខ្លួន"* ចេញពីសហគមន៍ ប្រសិនបើពួកគេប្រាថ្នាចង់បានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីឯកជន ដោយគ្រាន់តែផ្តិតមេដៃលើកិច្ចសន្យាមួយ។ ជាការដែលមិនគួរឲ្យ

---

[65] សារ៉ា មីលីន និង ប៊ីលអាដាម "របាំងមុខទីផ្សារ៖ ការលោតត្រដាងអំពីនយោបាយនៃការចំណាយនៅថ្នាក់ឃុំសម្រាប់សេវាបរិស្ថានក្នុងប្រទេសកម្ពុជា" *ការអភិវឌ្ឍន៍និងការផ្លាស់ប្តូរ* វ៉ុល៤៣ លេខ១ (ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១២)

[66] មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា "កម្ពុជា៖ ដីទំនាស់ ទិដ្ឋភាពទូទៅនៃស្ថានភាពដីធ្លី" (ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៣) http://bit.ly/1KtPNVy

[67] ជេហ្វរ៉ាយ និង មែនហ្វ្រេដ ហ៊ាននុង មូលនិធិហៃនរិចបូល "ជនជាតិដើមភាគតិចនិងប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លីក្នុងប្រទេសកម្ពុជា" សន្និសីទប្រចាំឆ្នាំរបស់ធនាគារពិភពលោកស្តីពីដីធ្លីនិងភាពក្រីក្រឆ្នាំ២០១៣ ថ្ងៃទី៨-១១ ខែមេសា ឆ្នាំ២០១៣ http://bit.ly/1XntSBe

ភ្ញាក់ផ្អើលទេ ដែលមានរបាយការណ៍ជាច្រើនបានលើកឡើងអំពីសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចដែលទទួលរង ការគាបសង្កត់ឲ្យទទួលយកកម្មសិទ្ធិដីឯកជន។[68] នេះជាក្តីបារម្ភដ៏ខ្លាំងមួយ ដោយសារថាតាមច្បាប់កម្ពុជា នៅពេលដែលពួកគាត់បានទទួលកម្មសិទ្ធិដីឯកជនហើយ ជនជាតិដើមភាគតិចទាំងនោះលែងមានលក្ខណៈសម្បត្តិគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការទទួលបានកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពទៀតហើយ។[69] ជាលទ្ធផល គ្រួសារជនជាតិដើមភាគតិចណាមួយដែលបានទទួលយកកម្មសិទ្ធិដីឯកជន នឹងត្រូវតែដកចេញពីប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពរបស់សហគមន៍ ហើយដីរបស់ពួកគេក៏ដូច្នោះដែរ។

ដូច្នេះ ទោះបីជាតាមទ្រឹស្តី ក្របខណ្ឌច្បាប់ក្នុងប្រទេសកម្ពុជាការពារសិទ្ធិដីធ្លីរបស់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចក៏ដោយក្តី ក៏នៅក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែង ពួកគេត្រូវបានទុកចោលដោយគ្មានការការពារ ដែលជាហេតុធ្វើឲ្យពួកគេងាយរងគ្រោះទាំងស្រុងដោយសារការចាប់ដីនិងការរំលោភបំពានផ្សេងៗដែលពាក់ព័ន្ធ។

[68] *ដដែល*
[69] *ដដែល*

៣. គោលបំណង វិសាលភាព និងវិធីសាស្ត្រ

៣.១. គោលបំណងនៃការស្រាវជ្រាវ

របាយការណ៍នេះផលិតឡើងបន្ទាប់ពីការចេញផ្សាយប្រវត្តិមួយចំនួននៅក្នុង *កម្រងប្រវត្តិសកម្មជនដីធ្លី*[70]របស់ ម.ស.ម.ក ដែលផ្ដោតលើសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចដែលទទួលរងការប៉ះពាល់ដោយជម្លោះដីធ្លីជាច្រើននៅក្នុងប្រទេស។ បន្ថែមពីលើប្រវត្តិមួយចំនួននៅក្នុងកម្រងប្រវត្តិសកម្មជននោះ របាយការណ៍នេះបំពេញបន្ថែមទៅលើលទ្ធផលនៃការពិភាក្សាតុមូលរបស់ ម.ស.ម.ក ស្ដីពី *"ដីធ្លីនិងសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច"*[71] ដែលបានរៀបចំឡើងក្នុងឆ្នាំ២០១៣ ក្នុងចំណោមអ្នកតំណាងសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច សង្គមស៊ីវិល និងអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន ហើយរបាយការណ៍ឆ្នាំ២០១៣ របស់ ម.ស.ម.ក មានចំណងជើងថា *"កម្ពុជា៖ ដីជម្លោះ ទិដ្ឋភាពទូទៅនៃស្ថានភាពដីធ្លី"*។[72]

របាយការណ៍នេះផ្ដោតជាពិសេសទៅលើបញ្ហារបស់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចដែលបានជួបប្រទះក្នុងកិច្ចប្រឹងប្រែងការពារដីសហគមន៍របស់ខ្លួនតាមរយៈការប៉ុនប៉ងចុះបញ្ជីដី ដើម្បីទទួលប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព។ មូលហេតុនៃការសិក្សាស្រាវជ្រាវនេះគឺផ្អែកទៅលើកការទទួលស្គាល់ថា បញ្ហាទាំងឡាយទាក់ទងនឹងការទទួលបានកម្មសិទ្ធិដីស្របច្បាប់ គឺជាបញ្ហាដ៏លំបាកមួយក្នុងចំណោមបញ្ហាលំបាកខ្លាំងជាច្រើន ដែលក្រុមងាយរងគ្រោះកំពុងប្រឈមមុខ ជាពិសេសសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច ដូចដែលមានបង្ហាញជាកស្ដុតាងនៅក្នុង *កម្រងប្រវត្តិសកម្មជនដីធ្លី* របស់ ម.ស.ម.ក និងការពិភាក្សាតុមូលស្ដីពី *"ដីនិងសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច"*។

របាយការណ៍នេះមានគោលបំណងបង្ហាញទិន្នន័យដែលប្រមូលបានមកពីការស្រាវជ្រាវរបស់គម្រោងអំពីឧបសគ្គដែលសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជាប្រឈម នៅពេលស្វែងរកសន្តិសុខក្នុងការកាន់កាប់ដីធ្លី តាមរយៈការដាក់ពាក្យសុំប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព។ គម្រោងសង្ឃឹមថាតាមរយៈការរំលេចនូវហេតុផលនៃភាពចម្លោះប្រហោងក្នុងការអនុវត្តដំណើរការចុះបញ្ជីកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនិងការរកឃើញនូវអនុសាសន៍ទាំងឡាយ របាយការណ៍នេះនឹងលើកកម្ពស់ការអនុវត្តកាន់តែប្រសើរទៅលើការចុះបញ្ជីដីសមូហភាពនិងការការពារសិទ្ធិដីធ្លីជនជាតិដើមភាគតិច ក្នុងចំណោមភាគីពាក់ព័ន្ធទាំងឡាយ។

៣.២ វិធីសាស្ត្រ

ការស្រាវជ្រាវនេះត្រូវបានធ្វើឡើងដោយប្រើទាំងទិន្នន័យដើមនិងទិន្នន័យបន្ទាប់បន្សំដើម្បីប្រមូលព័ត៌មានអំពីការលំបាកដែលសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចជួបប្រទះ ក្នុងការប៉ុនប៉ងការពារដីរបស់ពួកគេ។

---

[70] ម.ស.ម.ក "ប្រវត្តិសកម្មជនដីធ្លី" (ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០១៥) http://bit.ly/21b6V96

[71] ម.ស.ម.ក "មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជារៀបចំកិច្ចពិភាក្សាតុមូលស្ដីពីដីនិងសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច" (ប្រកាសព័ត៌មាន) (ថ្ងៃទី១៣ ខែមករា ឆ្នាំ២០១៣) http://bit.ly/1QWvIJE

[72] ស.ម.ម.ក "កម្ពុជា៖ ដីទំនាស់ ទិដ្ឋភាពទូទៅនៃស្ថានភាពដីធ្លី" (របាយការណ៍) (ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៣) http://bit.ly/1KtPNVy

ការស្រាវជ្រាវទៅលើឯកសារជាច្រើនទាំងជាភាសាខ្មែរនិងភាសាអង់គ្លេសធ្វើឡើងដោយផ្អែកលើការស្រាវជ្រាវមុនរបស់គម្រោង និងត្រូវបានធ្វើឡើងតាមរយៈការវិភាគច្បាប់ជាមូលដ្ឋាននិងរចនាសម្ព័ន្ធច្បាប់ដែលកំណត់អំពីច្បាប់ដីធ្លីកម្ពុជា និងផ្តល់ការការពារដល់សិទ្ធិដីធ្លីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច ការពិនិត្យឡើងវិញទៅលើឯកសារនិងការស្រាវជ្រាវពីភ្នាក់ងារនិងស្ថាប័នពាក់ព័ន្ធ ព្រមទាំងពិនិត្យឡើងវិញទៅលើរបាយការណ៍របស់អង្គការសង្គមស៊ីវិលក្នុងស្រុកនិងអន្តរជាតិដែលកំពុងធ្វើការលើបញ្ហានានាទាក់ទងនឹងដីធ្លី។ ប្រធានក្រុមប្រឹក្សាភិបាលរបស់ ម.ស.ម.ក ដែលជាជនជាតិដើមព្នងក៏ផ្តល់នូវយោបល់ស៊ីជម្រៅសម្រាប់របាយការណ៍នេះ និងជួយជ្រោមជ្រែងក្នុងគម្រោងការស្រាវជ្រាវនេះ។

ការស្រាវជ្រាវទិន្នន័យដើម តាមទម្រង់ការសម្ភាសពាក់កណ្តាលរចនាសម្ព័ន្ធត្រូវបានធ្វើឡើងនៅក្នុងខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៥ នៅក្នុងសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចចំនួន៥ ទូទាំងប្រទេស (សូមមើលរូបទី៣៖ ផែនទីទីតាំងស្រាវជ្រាវទិន្នន័យដើម)។ សហគមន៍ដែលមិនទាន់បានទទួលប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លី ត្រូវបានកំណត់ដោយផ្អែកទៅលើការស្រាវជ្រាវពីមុនដែលអនុវត្តដោយគម្រោង។ ជាសរុប តំណាងសហគមន៍ចំនួន ៣៩ (ស្ត្រី ១៨) ត្រូវបានសម្ភាសសម្រាប់ការស្រាវជ្រាវនេះ ដោយក្នុងនោះ ៩ នាក់មកពីសហគមន៍ព្នងនៅភូមិចឹង ឃុំឃ្សឹម ស្រុកស្នួល ខេត្តក្រចេះ ("ភូមិចឹង") ៨នាក់មកពីសហគមន៍ព្នងនៅភូមិចក់ចារ ស្រុកកែវសីមា ខេត្តមណ្ឌលគីរី ("ភូមិចក់ចារ") ៩ នាក់មកពីសហគមន៍ព្នងនៅឃុំប៊ូស្រា ស្រុកពេជ្រាដា ខេត្តមណ្ឌលគិរី ("ឃុំប៊ូស្រា") ៧នាក់មកពីសហគមន៍ព្នង[73]នៅភូមិក្បាលរមាស ស្រុកសេសាន ខេត្តស្ទឹងត្រែង ("ភូមិក្បាលរមាស") និងចុងក្រោយ ៦ នាក់មកពីសហគមន៍ជនជាតិជងនៅភូមិជំនាប់ ស្ទឹងអារ៉ែង ស្រុកថ្មបាំង ខេត្តកោះកុង ("ស្ទឹងអារ៉ែង")។ សំណួរសម្ភាសផ្តោតលើសារៈសំខាន់នៃដីរបស់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច ការប៉ះពាល់នៃវិវាទដីធ្លីទៅលើជីវភាពរស់នៅនិងអត្តសញ្ញាណ ការរើសអើងនិងការរំលោភបំពានសិទ្ធិមនុស្សដែលទទួលរងក្រោមដៃរបស់អាជ្ញាធរនិងក្រុមហ៊ុនដែលមានការពាក់ព័ន្ធក្នុងវិវាទ ការយល់ដឹងក្នុងចំណោមសហគមន៍អំពីច្បាប់ដីធ្លីកម្ពុជានិងសិទ្ធិដីធ្លីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច ការយល់ដឹងអំពីដំណើរការក្នុងការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព និងការលំបាកដែលបានជួបប្រទះនៅពេលស្វែងរកកម្មសិទ្ធិដីធ្លី។

[73] សូមកត់សម្គាល់ថា ព្នង និងបូនង សំដៅទៅលើក្រុមជនជាតិដើមភាគតិចតែមួយ និងត្រូវបានក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនជនសំដៅទៅលើ "ព្នង"។ ម.ស.ម.ក ប្រើប្រាស់ឈ្មោះដែលកំណត់ដោយសហគម៍ជនជាតិដើមភាគតិច។

រូបទី២៖ ផែនទីទីតាំងស្រាវជ្រាវទិន្នន័យដើម

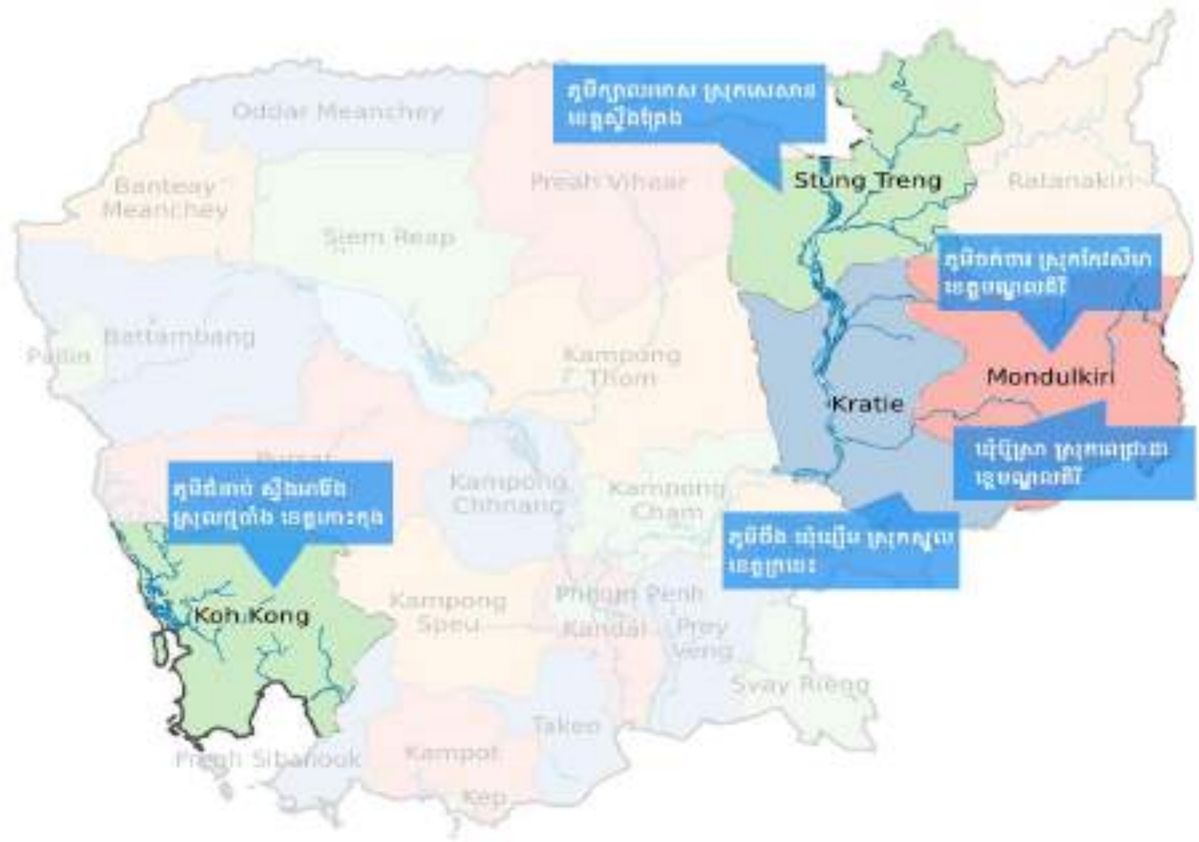

បន្ថែមពីលើនេះ ការសម្ភាសត្រូវបានធ្វើឡើងនៅក្នុងខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៥ ជាមួយនឹងមន្ត្រី រដ្ឋាភិបាលនៅតាមមូលដ្ឋានដែលមានការពាក់ព័ន្ធចំនួន ៨ នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រីពីរនាក់រួមមានមេឃុំ សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំ និងតំណាងម្នាក់មកពីរដ្ឋបាលព្រៃឈើ ព្រមទាំងតំណាង ៦ នាក់មកពីសង្គមស៊ីវិលធ្វើការជាមួយសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចដែល ម.ស.ម.ក ដែលបានកំណត់យក រួមមានអង្គការអាដហុក មជ្ឈមណ្ឌលអប់រំច្បាប់សហគមន៍ អង្គការសង្គមអភិរក្សសត្វព្រៃ អង្គការភូមិខ្ញុំ និងអង្គការមាតាធម្មជាតិ។ ក្នុងខែមករា ឆ្នាំ២០១៦ ម.ស.ម.ក ក៏បានជួបជាមួយមន្ត្រីរបស់ក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្ម និងសំណង់ ពាក់ព័ន្ធនឹងព័ត៌មានដែលមានក្នុងរបាយការណ៍នេះផងដែរ។

៣.៣ វិសាលភាពនិងដែនកំណត់នៃការស្រាវជ្រាវ

ដោយសារតែបញ្ហាពេលវេលានិងធនធានមានកម្រិត គម្រោងសម្រេចផ្តោតការស្រាវជ្រាវនេះទៅលើសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចចំនួន ៥ ដែលគម្រោងបានទទួលព័ត៌មានពីការស្រាវជ្រាវមុនៗរួចហើយ។ ការធ្វើបែបនេះ មិនត្រឹមតែសន្សំពេលវេលានិងធនធានប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងស្របជាមួយនឹងជំនឿរបស់ ម.ស.ម.ក ក្នុងការតាមដានបន្តជាមួយសហគមន៍និងបន្តតាមដានករណីរបស់ពួកគេផងដែរ។ ខណៈដែលបញ្ហាទាំងនោះ មានន័យថាក្រុមការងារគម្រោងមិនអាចប្រមូលទិន្នន័យពីសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចពីគ្រប់កន្លែងក្នុងប្រទេសឡើយ យើងសង្ឃឹមថាសហគមន៍ទាំងប្រាំដែលត្រូវបានជ្រើសរើសនោះ តំណាងឲ្យទំហំសមល្មមមួយ

ក្នុងការទាញយកការវិភាគសម្រាប់ជាគំរូមួយតាងឲ្យទូទាំងប្រទេសបាន។ បន្ថែមលើនេះ យើងសង្ឃឹមថា លទ្ធផលនៃការស្រាវជ្រាវនេះផ្តល់មូលដ្ឋានសម្រាប់ការសិក្សាកាន់តែទូលំទូលាយក្នុងអនាគតខាងមុខ។

៤. ឧបសគ្គក្នុងការចុះបញ្ជីដីសម្ជហភាព

៤.១ ដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសម្ជហភាព

មានបញ្ហាមួយចំនួននៅក្នុងដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសម្ជហភាពនេះផ្ទាល់ដែលរារាំងសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសម្ជហភាព។ ភាពស្មុគ្រស្មាញនៃដំណើរការនេះ និងកង្វះខាតព័ត៌មានបាននាំឲ្យមានកង្វះខាតការយល់ដឹងជាទូទៅមួយអំពីដំណើរការនេះក្នុងចំណោមសមាជិកសហគមន៍និងសូម្បីតែក្នុងចំណោមអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន និងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល។ នៅពេលដែលសហគមន៍ និងអ្នកដែលត្រូវជ្រោមជ្រែងគាត់មិនបានយល់ដឹងអំពីដំណើរការនេះ ការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសម្ជហភាពនៅតែជាបញ្ហាប្រឈម។ ជាងនេះទៀត សហគមន៍ខ្វះធនធានដើម្បីបំពេញតាមជំហានជាច្រើនពាក់ព័ន្ធនឹងដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសម្ជហភាពនេះ និងក្នុងការចំណាយពាក់ព័ន្ធផ្សេងៗក្នុងការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសម្ជហភាពនេះ។ កត្តាទាំងអស់នេះហើយដែលទាមទាឲ្យការគាំទ្រពីខាងក្រៅដើម្បីឲ្យសហគមន៍មួយអាចចូលរួមដោយប្រសិទ្ធភាពក្នុងដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសម្ជហភាព។ ជំពូកនេះនឹងពន្យល់លម្អិតបន្ថែមទៀតទៅលើបញ្ហាទាំងនេះជាមួយនឹងដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសម្ជហភាព ព្រមទាំងបង្ហាញអំពីឧបសគ្គក្នុងការចុះបញ្ជីដីធ្លីសម្រាប់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច។

៤.១.១ កង្វះខាតការយល់ដឹងអំពីដំណើរការនេះក្នុងចំណោមសហគមន៍

សមាជិកសហគមន៍ទាំងអស់ដែលត្រូវបានសម្ភាសបានយល់ដឹងអំពីបញ្ញត្តិនៃប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសម្ជហភាព ដោយភាគច្រើនពួកគាត់បានទទួលចំណេះដឹងនេះតាមរយៈការចូលរួមការបណ្តុះបណ្តាលដែលបានផ្តល់ដោយអង្គការសង្គមស៊ីវិលផ្សេងៗគ្នា ឬតាមរយៈការផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានពីតំណាងសហគមន៍ទាំងនោះដែលបានចូលរួមក្នុងការបណ្តុះបណ្តាល។ ជាងនេះទៀត មានការស្តាប់វិទ្យុ និងការអានសារព័ត៌មានខ្លះៗគឺជាប្រភពព័ត៌មានដែលបានបង្កើនចំណេះដឹងរបស់សហគមន៍អំពីប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសម្ជហភាព។ ក៏ប៉ុន្តែ អ្នកចូលរួមភាគច្រើនបានទទួលស្គាល់ថាខ្លួនខ្វះខាតការយល់ដឹងអំពីដំណើរការបែបណាក្នុងការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសម្ជហភាព។ តំណាងសហគមន៍ម្នាក់មកពីស្ទឹងអារ៉ែងបានថ្លែងថា *"យើងមិនមានចំណេះផ្នែកច្បាប់ទេ វាស្មុគ្រស្មាញណាស់។ ដូច្នេះហើយបានជាដំណើរការនេះនៅជាប់គាំង"*។ នៅក្នុងភូមិចក់ចារក្នុងអំឡុងពេលសម្ភាសន៍ សហគមន៍បានស្នើឲ្យ ម.ស.ម.ក ពន្យល់ពួកគេអំពីភាពខុសគ្នារវាងប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសម្ជហភាពនិងប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីឯកជន ដែលនេះអាចបញ្ជាក់អំពីកង្វះខាតការយល់ដឹងលម្អិតអំពីភាពខុសគ្នារវាងប្រភេទប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីទាំងពីរប្រភេទនេះ។ ស្រដៀងគ្នានេះដែរ នៅស្ទឹងអារ៉ែង សហគមន៍បានស្នើឲ្យ ម.ស.ម.ក ផ្តល់ព័ត៌មានបន្ថែមអំពីដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសម្ជហភាពនេះ។

បន្ថែមពីលើនេះ សូមបញ្ជាក់ថាបុគ្គលដែលត្រូវបានសម្ភាសក្នុងការស្រាវជ្រាវនេះ រួមមានតំណាងសហគមន៍និងសកម្មជនសុទ្ធតែជាសមាជិកសហគមន៍ដែលទំនងជាមានចំណេះដឹងអំពីដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណ

កម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពក្នុងសហគមន៍របស់ខ្លួន។ ដូច្នេះ នេះជាហេតុផលសមល្មមក្នុងការសន្មតថាកម្រិតយល់ដឹងជាទូទៅអំពីនីតិវិធីទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពក្នុងចំណោមសមាជិកសហគមន៍ទាំងមូលអាចនឹងមានកម្រិតទាបជាងនេះខ្លាំង។ វាច្បាស់ណាស់ដែលថាប្រសិនបើគ្មានជំនួយពីអង្គការសង្គមស៊ីវិលទេ សហគមន៍ទាំងនេះនឹងមិនអាចចាប់ផ្តើមដំណើរការចុះបញ្ជីដើម្បីទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនោះទេ ដោយសារតែពួកគេខ្វះខាតចំណេះដឹងអំពីអ្វីដែលមានការពាក់ព័ន្ធនឹងដំណើរការនោះ។ អ្នកតំណាងម្នាក់មកពីអង្គការសង្គមអភិរក្សសត្វព្រៃគិតថា "[សហគមន៍] *មិនមានសមត្ថភាពទេ ដូច្នេះពួកគាត់ត្រូវពឹងលើជំនួយរបស់ពួកយើង និងរបស់ដៃគូផ្សេងទៀត។ វាជាការពិបាកណាស់សម្រាប់ពួកគេក្នុងដំណើរការចុះបញ្ជីដោយខ្លួនឯងនោះ*"។

៤.១.២ កង្វះខាតការយល់ដឹងអំពីដំណើរការនេះក្នុងចំណោមអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន

សូម្បីតែក្នុងចំណោមអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានក៏មានការខ្វះខាតចំណេះដឹងនេះឬមានការយល់ច្រឡំអំពីដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនេះខ្លាំងដែរ។ ឧទាហរណ៍នៅស្ទឹងអារ៉ែង សហគមន៍បានលើកឡើងថា "*សូម្បីតែអាជ្ញាធរឃុំក៏មិនបានដឹងអំពីសិទ្ធិរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចនិងដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពដែរ*" ដែលនេះបង្ហាញពីតម្រូវការឲ្យរដ្ឋាភិបាល "*ពង្រឹងសមត្ថភាពរបស់អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាននិងអប់រំពួកគេអំពីសិទ្ធិដីធ្លីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច*"។ តំណាងអង្គការសង្គមស៊ីវិលបានបញ្ជាក់ថាកង្វះខាតចំណេះដឹងជាទូទៅក្នុងចំណោមអាជ្ញាធរថ្នាក់ក្រោមដូចដែលតំណាងអង្គការសង្គមស៊ីវិលរូបនេះថ្លែងថា "*អាជ្ញាធរនៅថ្នាក់ក្រោមជាតិមានការយល់ដឹងតិចតួចអំពីដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព*"។

ជាងនេះទៀត អាជ្ញាធរមូលដ្ឋានខ្លួនឯងបានសារភាពអំពីការខ្វះខាតការយល់ដឹងក្នុងវិស័យនេះ។ នៅក្នុងក្រុមប្រឹក្សាឃុំឃ្សឹម ដែលមានអំណាចទៅលើភូមិចឹង មិនមានមេឃុំឬសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាណាមួយដែលមានវត្តមាននៅក្នុងពេលសម្ភាសនោះដឹងអំពីដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនោះទេ។ មេឃុំថ្លែងថា "*ខ្ញុំមិនបានដឹងអំពីដំណើរការចុះបញ្ជីដើម្បីទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពទេ ... រដ្ឋាភិបាលមិនដែលបានផ្តល់ព័ត៌មានឬការបណ្តុះបណ្តាលណាមួយអំពីរបៀបជួយជនជាតិដើមភាគតិចជាមួយនឹងដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនេះទេ។*" នៅក្នុងតំបន់មួយចំនួន អង្គការសង្គមស៊ីវិលកំពុងផ្តល់ការបណ្តុះបណ្តាលដើម្បីបំពេញគម្លាតដែលរដ្ឋាភិបាលខកខានមិនបានផ្តល់ដល់អាជ្ញាធរមូលដ្ឋានអំពីចំណេះដឹងនេះ។ នៅក្នុងឃុំប៊ូស្រា សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំម្នាក់បានលាតត្រដាងថា "*ពីមុនខ្ញុំមិនបានដឹងអំពីរបៀបទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពទេ ហូតដល់ពេលដែលមជ្ឈមណ្ឌលច្បាប់សម្រាប់សហគមន៍មកពិភាក្សាអំពីសិទ្ធិដីធ្លីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច*"។ ក៏ប៉ុន្តែ សូម្បីតែអង្គការសង្គមស៊ីវិលដែលប៉ុនប៉ងបំពេញគម្លាតនេះ ក៏សមត្ថភាពរបស់ពួកគេក្នុងការបណ្តុះបណ្តាលអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាននៅមានកម្រិតទាបនៅឡើយ។ សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំដដែលបានបន្ថែមថា "*ទោះបីជាខ្ញុំបានចូលរួមក្នុងការបណ្តុះបណ្តាលក៏ដោយក៏ខ្ញុំនៅតែមិនទាន់ដឹងសព្វគ្រប់នៅឡើយទេ*"។

នៅពេលដែលក្រុមប្រឹក្សាឃុំនៅក្នុងតំបន់ជនជាតិដើមភាគតិចខ្វះខាតចំណេះដឹងអំពីដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនោះ ពួកគេមិនអាចមានលទ្ធភាពក្នុងការបំពេញអាណត្តិការងាររបស់ខ្លួនដើម្បីតំណាងឲ្យពលរដ្ឋនៅក្នុងសហគមន៍របស់ពួកគេ និងបម្រើផលប្រយោជន៍ទូទៅរបស់ពលរដ្ឋបាន ដូចមានចែងក្នុងច្បាប់ស្តីពីការគ្រប់គ្រងរដ្ឋបាលឃុំសង្កាត់[74]បានទេ។ លទ្ធផលនៃការស្រាវជ្រាវនេះបានបង្ហាញប្រាកដណាស់ថា អាជ្ញាធរមូលដ្ឋានត្រូវទទួលបានការផ្តល់ព័ត៌មានឲ្យបានពេញលេញអំពីដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនេះពិតជាមានសារៈសំខាន់ណាស់ ប៉ុន្តែ គួរឲ្យសោកស្តាយដែលនៅក្នុងតំបន់ខ្លះ វាហួសពេលបាត់ទៅហើយ។ នៅក្នុងឃុំឃ្សឹម ក្រុមប្រឹក្សាឃុំបានថ្លែងថាខ្លួន *"ស្វាគមន៍អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលក្នុងការផ្តល់ការបណ្តុះបណ្តាលអំពីដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពសម្រាប់ជនជាតិដើមភាគតិច ប៉ុន្តែឥឡូវនេះហួសពេលបាត់ទៅហើយ ដោយសារតែនៅទីនេះមិនមានសល់ដីសម្រាប់ជនជាតិដើមភាគតិចទៀតទេ។ អ្វីគ្រប់យ៉ាងហួសពេលអស់ហើយ ប្រសិនបើអាជ្ញាធរចង់ជួយជនជាតិដើមភាគតិច ក៏វាជាការឥតប្រយោជន៍ដែរ ពីព្រោះឥឡូវនេះគ្មានដីសម្រាប់ពួកគេទេ"*។

៤.១.៣ ការចំណាយពាក់ព័ន្ធ

ការចំណាយច្រើនពាក់ព័ន្ធក្នុងដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនេះត្រូវបានលាតត្រដាងថាគឺជាឧបសគ្គមួយក្នុងចំណោមឧបសគ្គធំៗបំផុតដែលសហគមន៍ត្រូវជម្នះឲ្យបានដើម្បីចុះបញ្ជីដីរបស់ពួកគេ។ ឧទាហរណ៍ ដំណាក់កាលដំបូងនៃដំណើរការនេះ គឺការទទួលស្គាល់អត្តសញ្ញាណជាមួយនឹងក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទត្រូវបានគេប៉ាន់ប្រមាណថាត្រូវចំណាយចន្លោះពី ១០.០០០ ទៅ ២០.០០០ ដុល្លាអាមេរិច។[75] ការចំណាយដ៏ច្រើនសម្បើមនេះ សម្រាប់ចំណាយទៅលើការធ្វើដំណើររបស់ក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទទៅកាន់សហគមន៍ ការស្នាក់នៅ សោហ៊ុយចំណាយ និងការចំណាយផ្សេងៗទៀតដែលពាក់ព័ន្ធនឹងដំណើរការនេះ។ ប្រសិនបើគ្មានជំនួយពីខាងក្រៅទេ វាជាការពិបាកយល់ណាស់ថាតើសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនិងសង្គមស៊ីវិលនៅតាមមូលដ្ឋានត្រូវធ្វើយ៉ាងដូចម្តេចដើម្បីអាចរ៉ាប់រងទៅលើចំណាយដ៏ច្រើនសន្ធឹកសន្ធាប់ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនេះបាន។

សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំប៊ូស្រាម្នាក់ដែលជាជនជាតិដើមភាគតិចផ្ទាល់ ហើយបានចូលរួមនៅក្នុងដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពជាមួយសហគមន៍ដែរបានពន្យល់ថា *"ការលំបាកចម្បងគឺថាយើងមិនមានលុយគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់ដំណើរការចុះបញ្ជីទេ្បមមានការវាស់វែងដីធ្លី ការដាក់ពាក្យ ហើយអ្វីៗសព្វបែបយ៉ាងត្រូវការលុយ លើកលែងតែនៅពេលមានការគាំទ្រពីអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល"*។ អាជ្ញាធរមូលដ្ឋានមិនមាន

---

[74] ម.ស.ម.ក ច្បាប់ស្តីពីការគ្រប់គ្រងរដ្ឋបាលឃុំសង្កាត់ (សលាកប័ត្រព័ត៌មាន ម.ស.ម.ក)(ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១២) http://bit.ly/1QvgfiZ

[75] ការប៉ាន់ប្រមាណចេញមកពីអង្គការសង្គមស៊ីវិលនិងដៃគូអភិវឌ្ឍន៍ដែលកំពុងធ្វើការលើវិស័យកម្មសិទ្ធិដីធ្លីសហគមន៍ដែលពួកគេទទួលបានពីក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ

សមត្ថភាពផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុដើម្បីជួយក្នុងការងារនេះទេ។ មេឃុំឃ្សឹម បានពណ៌នាអំពីឧបសគ្គផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុរបស់អាជ្ញាធរមូលដ្ឋានថា *"ប្រសិនបើមិនមានជំនួយហិរញ្ញវត្ថុពីអង្គការពាក់ព័ន្ធទេ ក្រុមប្រឹក្សាឃុំមិនអាចដំណើរការចុះបញ្ជីបានទេ ដោយសារតែថវិកាមានកំណត់... រដ្ឋាភិបាលមិនដែលបានផ្តល់ថវិកាអ្វីសម្រាប់ការងារនេះទេ"*។ តំណាងមកពីអង្គការអភិរក្សសត្វព្រៃក៏បានសង្កត់ធ្ងន់អំពីការចំណាយពាក់ព័ន្ធ រួមជាមួយនឹងកង្វះខាតលុយថា *"ឧបសគ្គទីមួយគឺការចំណាយ។ សម្រាប់អ្វីៗគ្រប់បែបយ៉ាង សូម្បីតែដំណើរការចុះបញ្ជី ការកំណត់ព្រំ ការប្រជុំ ការដំណើរការនៅក្នុងក្រសួងពាក់ព័ន្ធតែងតែត្រូវការលុយ។ សហគមន៍មិនមានលុយផ្ទាល់ខ្លួនទេដូច្នេះសហគមន៍ត្រូវពឹងផ្អែកលើជំនួយពីគម្រោងដើម្បីគាំទ្រពួកគេ"*។ ក៏ប៉ុន្តែការចំណាយពាក់ព័ន្ធទាំងនេះក៏អាចជាឧបសគ្គចំពោះជំនួយពីក្រៅផងដែរ ហើយក៏មានករណីមួយចំនួនដែលអង្គការកំពុងជួយសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនៅក្នុងដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនេះត្រូវបានបង្ខំឲ្យបញ្ឈប់ការគាំទ្រដោយសារតែបញ្ហាថវិកានេះគឺត្រូវចាកចេញចោលសហគមន៍ដែលគ្មានមធ្យោបាយសម្រាប់ការពារដីរបស់ពួកគេ។ ឧទាហរណ៍នៅស្ទឹងអារ៉ែង សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចបានចាប់ផ្តើមទទួលជំនួយសម្រាប់ដំណាក់កាលដំបូងដើម្បីដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនៅដើមឆ្នាំ២០១៤ ពីក្រុមមេធាវីសិទ្ធិដែលជាក្រុមមេធាវីមួយនៅកម្ពុជាផ្តល់ជំនួយមិនយកកម្រៃ ប៉ុន្តែ បើយោងតាមការលើកឡើងរបស់សហគមន៍ *"ឥឡូវនេះក្រុមមេធាវីសិទ្ធិនិយាយថា ពួកគេមិនមានមូលនិធិគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់គាំទ្រដល់ដំណើរការទទួលស្គាល់អត្តសញ្ញាណទេ"*។

យោងតាមក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្មនិងសំណង់ ថារដ្ឋាភិបាលបានចាត់ចែងថវិកាចំនួន ៣០០.០០០ ដុល្លាសហរដ្ឋអាមេរិក ក្នុងមួយឆ្នាំសម្រាប់ការចុះបញ្ជីដីសមូហភាពដែលបានគ្រោងធ្វើឲ្យបាន១០ សហគមន៍ក្នុងមួយឆ្នាំក្នុងដំណាក់កាលចុងក្រោយនេះ ហើយពុំបានតម្រូវឲ្យសហគមន៍ចេញថវិកាក្នុងដំណើរការនេះទេ។ មន្ត្រីក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្ម និងសំណង់មិនអាចផ្តល់យោបល់អ្វីដែលពាក់ព័ន្ធនឹងការចំណាយក្នុងដំណើរការការងារជាមួយក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទនិងក្រសួងមហាផ្ទៃឡើយ។

៤.១.៤ កង្វះខាតឆន្ទៈនយោបាយក្នុងការសម្រួលដំណើរការ

មិនមានអ្វីគួរឲ្យភ្ញាក់ផ្អើលទេដែលបញ្ហាចម្បងមួយត្រូវបានលើកឡើងក្នុងការស្រាវជ្រាវនេះគឺកង្វះឆន្ទៈរបស់រដ្ឋាភិបាលក្នុងការផ្តល់ដល់សហគមន៍នៅក្នុងដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនេះ ទោះបីជាមានក្របខណ្ឌច្បាប់មួយជាធរមានសម្រាប់ការពារដីជនជាតិដើមភាគតិចក៏ដោយក្តី ក៏នៅក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែងច្បាប់ទាំងនេះច្រើនតែមិនត្រូវបានគេអនុវត្តឡើយ។ នៅក្នុងឃុំប៊ូស្រា សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំបានទទួលស្គាល់ថាទោះបីជារដ្ឋាភិបាលបានអនុម័តច្បាប់និងចេញអនុក្រឹត្យ ដើម្បីការពារសិទ្ធិដីធ្លីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចក៏ដោយ តែតាមពិតទៅវាមិនមានផលអ្វីទេ ដោយគាត់បានថ្លែងថា *"រដ្ឋាភិបាលគ្រាន់តែមានច្បាប់ ប៉ុន្តែមិនបានអនុវត្តទេ។"* អាជ្ញាធរមូលដ្ឋានភាគច្រើន ដែលចូលនៅក្នុងការស្រាវជ្រាវនេះ បានគូសបញ្ជាក់ដដែលឡើងវិញអំពីអារម្មណ៍មួយនេះ។

ជាការពិតណាស់ នៅក្នុងសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច គេមិនសូវមានជំនឿចិត្តទៅលើរដ្ឋាភិបាលក្នុងការការពារដីធ្លីរបស់ពួកគេនោះទេ។ ឧទាហរណ៍ ក្នុងភូមិក្បាលរមាស នៅពេលសួរថាតើអ្វីទៅជាឧបសគ្គចម្បងក្នុងការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនោះ សមាជិកឃុំម្នាក់សន្និដ្ឋានថា *"ការលំបាកចម្បងគឺរដ្ឋាភិបាល។ ពួកគេជាអ្នកផ្តល់សម្បទាន។ ពួកគេទប់ស្កាត់ការចុះបញ្ជីដើម្បីទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពរបស់យើង។ គ្មានអ្នកណាផ្សេងទៀតទេ។"* តាមពិតទៅ នៅពេលដែលរដ្ឋាភិបាលអនុញ្ញាតឲ្យអ្នកទទួលផលពីសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចទន្ទ្រានលើដីសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច និងអនុម័តឲ្យមានគម្រោងអភិវឌ្ឍដែលប៉ះពាល់លើតំបន់ជនជាតិដើមភាគតិចហើយនោះ កង្វះការព្រួយបារម្ភក្នុងការការពារដីជនជាតិដើមភាគតិចបានបង្ហាញឡើងយ៉ាងច្បាស់ក្រឡែត។

ចំណុចដែលកើតឡើងយ៉ាងញឹកញយដែលបានបង្ហាញនៅក្នុងការស្រាវជ្រាវនេះគឺកង្វះដំណោះស្រាយនយោបាយនៅក្នុងដំណាក់កាលផ្សេងៗគ្នានៃដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនេះដែលទីបំផុតធ្វើឲ្យដំណើរការត្រូវជាប់គាំង។ សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាភិបាលម្នាក់ក្នុងឃុំប៊ូស្រាបានកត់សម្គាល់ថា *"រដ្ឋាភិបាលកម្រិតនីមួយៗ និយាយថាពួកគេមិនមានសមត្ថកិច្ចដោះស្រាយស្ថានភាពនោះទេ ហើយឲ្យទៅកេថ្នាក់លើ។ វាគ្រាន់តែជាការបញ្ជូនទៅបញ្ជូនមកតែប៉ុណ្ណោះ"*។ នេះជាអារម្មណ៍ដែលត្រូវបានសង្កត់ធ្ងន់សារជាថ្មីម្តងទៀតដោយជំទប់ទីមួយឃុំស្រែឈូក នៅក្នុងភូមិចក់ចារ ដែលបានលាតត្រដាងថា *"បញ្ហាគឺថាអាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ចមិនបានយកចិត្តទុកដាក់ច្រើនក្នុងការពន្លឿនដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនេះទេ"*។ តំណាងមកពីអង្គការសង្គមអភិរក្សសត្វព្រៃបានពណ៌នាស្ថានភាពនេះថា *"ជួនកាលមនុស្សនៅក្នុងស្ថាប័នពាក់ព័ន្ធមិនបានយកចិត្តទុកដាក់តាមតួនាទីក្នុងការពន្លឿនដំណើរការនេះទេ សូម្បីតែនៅពេលយើងដាក់ឯកសារក៏ដោយ ក៏អ្នកទាំងនោះព្រងើយកន្តើយនិងនៅស្ងាត់ស្ងៀម ដូច្នេះវាលំបាកណាស់។"*

បើយោងតាមអនុសញ្ញាពលកម្មអន្តរជាតិ ក្នុងចំណោមសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចចំនួន ១៦៦ ដែលបានចាប់ផ្តើមដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនោះ មានសហគមន៍ចំនួន ១៤៤ ដែលបានបំពេញចប់សព្វគ្រប់នៅដំណាក់កាលទីមួយ ហើយនិងបានទទួលការទទួលស្គាល់អត្តសញ្ញាណពីក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ។[76] ដោយសារតែសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចត្រូវតែបំពេញតាមដំណាក់កាលនីមួយៗនៃដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព មុននឹងឈានចូលក្នុងដំណាក់កាលបន្ទាប់មកទៀត ការពន្យារនៅក្នុងដំណាក់កាលដំបូង មុននឹងមានវិធានការការពារបណ្តោះអាសន្នគឺពិតជាសំខាន់ណាស់ មានន័យថាការពន្យារពេលដ៏វែងនេះដែលប៉ះពាល់យ៉ាងខ្លាំងសម្រាប់សហគមន៍ ដោយសារតែភាពងាយរងគ្រោះពីការចាប់ដី។ យោងតាមព័ត៌មានផ្តល់ដោយក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្មនិងសំណង់នៅខែមករា ឆ្នាំ២០១៦ បាន

[76] តួលេខយោងតាមរបាយការណ៍របស់អង្គការពលកម្មអន្តរជាតិ "បញ្ជីបច្ចុប្បន្នភាពនៃវឌ្ឍនភាពប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពដែលគាំទ្រដោយ ILO GIZ និងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងគោលដៅដែលរងការប៉ះពាល់ដោយបទបញ្ជា០១ ពីឆ្នាំ២០១៣ ដល់ ថ្ងៃ១៣ ខែមករា ឆ្នាំ២០១៥។

បង្ហាញថាក្រសួងបានទទួលសំណុំបែបបទស្នើសុំប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពមកពីសហគមន៍ចំនួនតែ ៤៣ ប៉ុណ្ណោះ ក្នុងនោះសហគមន៍ចំនួន ១១ បានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពរួចរាល់ហើយ រីឯសហគមន៍ចំនួន ៩ ទៀតនឹងទទួលបាននៅក្នុងរដូវប្រាំង ឆ្នាំ២០១៦នេះ ។ នេះបង្ហាញបន្ថែមទៀតថាសហគមន៍ដែលប៉ុនប៉ងចុះបញ្ជីប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពកំពុងស្ថិតក្នុងភាពរាំងស្ទះនៅដំណាក់កាលទទួលប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនៅថ្នាក់ក្រោម។

តំណាងអង្គការសង្គមស៊ីវិលមួយរូបបានថ្លែងអំពីកង្វះខាតធន្ធនយោបាយក្នុងការសម្រួលដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនេះថា *"ក្រុមហ៊ុននានាទទួលបានសម្បទានដីភ្លាមៗពីរដ្ឋាភិបាលនៅពេលពួកគេដាក់សំណើប៉ុន្តែសម្រាប់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចវិញដើម្បីទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពពួកគេត្រូវការចំណាយពេលយូរណាស់ទម្រាំទទួលបាន ដាក់ស្តែងសហគមន៍មួយចំណាយពេលជិតដប់ឆ្នាំដើម្បីទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនេះ"*។

៤.២ អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន

៤.២.១ កង្វះខាតការគាំទ្រ

ក្នុងឃុំប៊ូស្រា សហគមន៍បានប្រាប់ឲ្យដឹងថា អាជ្ញាធរមូលដ្ឋានមិនបានព្យាយាមជួយដល់ពួកគេក្នុងដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនេះទេដោយគាត់បានលើកឡើងថា *"អាជ្ញាធរមិនដែលគាំទ្រយើងទេ ប៉ុន្តែប្រសិនបើគាត់ប្តេជ្ញាចិត្តថាគាំទ្រយើង យើងនឹងទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពយ៉ាងឆាប់ដាក់ជាមិនខាន"*។ នៅភូមិចឹងដែលសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចត្រូវការការគាំទ្រខ្លាំងជាទីបំផុតក្នុងការការពារដីដែលនៅសេសសល់របស់ពួកគេនោះ សហគមន៍បានបាត់បង់ទំនុកចិត្តទាំងស្រុងទៅលើអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានក្នុងការផ្តល់ការជួយជ្រោមជ្រែងដល់ពួកគេកន្លងមកគឺដោយសារតែខ្វះការគាំទ្រនេះ។ ដូចតំណាងសហគមន៍ម្នាក់បានថ្លែងថា *"អាជ្ញាធរមិនដែលគាំទ្រពួកយើងទេ ពួកគេច្រានចោលសំណើរបស់ពួកយើងក្នុងការជួយយើងចុះបញ្ជីជានីតិបុគ្គល"*។ កង្វះខាតការគាំទ្រយ៉ាងច្បាស់មួយពីអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន អាចត្រូវបានគេមើលឃើញនៅភូមិក្បាលរមាស ជាទីដែលសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំដែលមានទឹកចិត្តអាណិតអាសូរម្នាក់ បានរកឃើញនូវកង្វះការប្តេជ្ញាចិត្តពីអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានក្នុងការគាំទ្រសហគមន៍ ថាជាឧបសគ្គដ៏ចម្បងមួយក្នុងដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនេះ។

ករណីសិក្សាៈ កង្វះខាតការគាំទ្រពីអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានសម្រាប់ជនជាតិដើមភាគតិចពួងនៅភូមិក្បាលរមាស[77]

ស្ថានភាពប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពៈ កំពុងរង់ចាំការទទួលស្គាល់អត្តសញ្ញាណជាផ្លូវការពីក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ ដី ជីវភាពរស់នៅនិងរបៀបរស់នៅទាំងស្រុងរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចពួងដែលកំពុងរស់នៅក្នុងភូមិក្បាលរមាស ស្រុកសេសាន ខេត្តស្ទឹងត្រែង កំពុងស្ថិតក្រោមការគំរាមកំហែងពីការសាងសង់ទំនប់សេសានក្រោម២ ដែលត្រូវបានអនុម័តកាលពីខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១២ ហើយបច្ចុប្បន្ននេះកំពុងស្ថិតក្រោមការសាងសង់របស់ក្រុមហ៊ុនទំនប់វារីអគ្គិសនីសេសានក្រោម២របស់កម្ពុជាចិននៅលើទន្លេសេសាន។[78] អ្នករស់នៅទីនោះ បានរស់នៅលើដីនេះតាំងពីបុព្វបុរសខ្លួនមកម្ល៉េះ ហើយពឹងផ្អែកជីវិតរបស់ពួកគេទៅលើទន្លេនិងព្រៃដែលនៅជុំវិញ ហើយជាកន្លែងដែលពួកគេបរបាញ់សត្វព្រៃនិងប្រមូលអនុផលព្រៃឈើដូចជាផ្លែឈើ ទឹកឃ្មុំ ផ្សិត និងជ័រទឹក។ ដីនិងព្រៃក៏មានសារៈសំខាន់ខាងផ្នែកព្រលឹងដ៏ចម្បងមួយដែរ ដោយសារតែវាមានចំណងទៅនឹងបុព្វបុរសរបស់ពួកគេនិងព្រលឹងធម្មជាតិ ដែលរួមមានទីតាំងសំខាន់ៗមួយចំនួនដែលប្រជាជនមូលដ្ឋានបន់ស្រន់ចំពោះព្រលឹងទាំងនោះក្នុងការស្រែកជង្រើយសុំជំនួយដើម្បីថែរក្សាសុខភាពព្រលឹងនិងរាងកាយរបស់សហគមន៍។

ការកសាងទំនប់វារីអគ្គីសនី ដែលនឹងផ្គត់ផ្គង់អគ្គិសនីដល់ខេត្តកំពង់ចាមនិងខេត្តក្រចេះបានចាប់ផ្តើមក្នុងខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១៤ ហើយតាមការប៉ាន់ស្មានមួយចំនួន ថានឹងអាចប្រតិបត្តិការបានត្រឹមឆ្នាំ២០១៧ ។ បើយោងតាមការវាយតម្លៃផលប៉ះពាល់បរិស្ថានដែលបានបញ្ចប់ក្នុងខែតុលា ឆ្នាំ២០០៨ ការកសាងទំនប់នេះនឹងត្រូវបំផ្លាញព្រៃចំនួន ៣០.០០០ ហិកតាដែលស្ថិតនៅតាមដងទន្លេស្រែពកនិងទន្លេសេសាន និងបំផ្លាញ ២៥%នៃដីកសិកម្មសរុបក្នុងស្រុកសេសាន ដែលជាការកាត់បន្ថយសមត្ថភាពផលិតយ៉ាងច្រើននៅក្នុងតំបន់នេះ។ ជាងនេះទៀត គម្រោងនេះនឹងធ្វើឲ្យលិចលង់លើផ្ទៃដី ៣៣៥ គម២។ ការសាងសង់ទំនប់នេះ តម្រូវឲ្យមានការផ្លាស់ប្តូរទីលំដោយគ្មានការស្ម័គ្រចិត្តទៅលើគ្រួសារចំនួន ១.៥៧៩ ទៅកាន់តំបន់លំនៅដ្ឋានចំនួន ៦ ដែលក្នុងនោះមានកន្លែងខ្លះស្ថិតនៅក្នុងតំបន់សម្បទានព្រៃ/ដីដែលបានអនុម័តរួចហើយ *"ដែលនេះទំនងជាទទួលរងការខាតយ៉ាងច្រើនក្នុងពេលបច្ចុប្បន្ននិងក្នុងពេលអនាគត"*។ ម្យ៉ាងវិញទៀត អង្គការសង្គមស៊ីវិលក្នុងស្រុកនិងអន្តរជាតិមួយចំនួនបានអះអាងថាការប៉ះពាល់របស់ទំនប់នេះ ទំនងជាធ្ងន់ធ្ងរជាងការទទួលស្គាល់កាលពីដំបូងទៅទៀត ដូច្នេះ ពួកគេអំពាវនាវឲ្យមានការធ្វើការប៉ាន់ប្រមាណផលប៉ះពាល់បរិស្ថានថ្មីមួយទៀត។

---

[77] សម្រាប់ព័ត៌មានបន្ថែមលើករណីនេះ សូមអាន ម.ស.ម.ក "ភូមិក្បាលរមាស ប្រវត្តិទំនប់ទន្លេសេសានក្រោម២" (ប្រវត្តិសកម្មជនដីធ្លី) http://bit.ly/21U8oB4

[78] ភូមិក្បាលរមាស ស្ថិតនៅលើរបត់នៃទន្លេពក ដែលជាចំណុចប្រសព្វរវាងទន្លេសេសាននិងទន្លេសេកុង មុនពេលចាក់ចូលទៅក្នុងទន្លេមេគង្គ។ ប្រព័ន្ធទន្លេដែលគេហៅថា ស៣ នេះ បង្កើតបានជាផ្នែកមួយតំបន់ទេសចរណ៍ព្រៃស្ងួតមេគង្គក្រោម ដែលជាតំបន់មួយដែលមានជីវសាស្ត្រចម្រុះសំបូរបែប និងជាលំនៅដ្ឋានសម្រាប់ប្រភេទសត្វកម្រនិងជិតផុតពូជជាច្រើនប្រភេទ។

អ្នកភូមិបានសរសេរលើជញ្ជាំងផ្ទះរបស់គាត់ដើម្បីសម្តែងការជំទាស់ចំពោះទំនប់សេសានក្រោម២
រូបភាពដោយ ម.ស.ម.ក

ព្រៃនៅជិតភូមិក្បាលរមាសកំពុងត្រូវបានគេឈូសឆាយដើម្បីបើកផ្លូវសាងសង់អាងស្តុកទឹកដែលនឹងធ្វើឲ្យភូមិលិចលង់នៅពេលក្រោយ ដែលទង្វើនេះបានឲ្យកាន់តែមានការលំបាកកើនឡើងសម្រាប់អ្នករស់នៅមូលដ្ឋានក្នុងការបន្តវិធីរកប្រាក់ចំណូលតាមបែបប្រពៃណីរបស់ខ្លួន។ ក្នុងឆ្នាំ២០១៤ ក្រុមហ៊ុនបានសន្យាក្នុងការផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅរបស់អ្នកភូមិថានឹងផ្តល់ដល់គ្រួសារមួយៗនូវដីមួយដុំទំហំ ៨០ ម៉ែត្រ ដីស្រែ ៥ ហិកតា ប្រាក់សំណង ៦.០០០ដុល្លារ និងផ្តល់ម្ហូបអាហារសម្រាប់រយៈពេលមួយឆ្នាំ បន្ថែមពីលើហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធផ្សេងៗនៅទីតាំងលំនៅដ្ឋានថ្មីនោះ។ តំណាងសហគមន៍បានអះអាងថា ភាគច្រើននៃអ្នកដែលបានយល់ព្រមក្នុងការផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅនោះ គឺជាសមាជិកសហគមន៍ដែលបានរៀបការជាមួយប្រជាពលរដ្ឋដែលមិនមែនជាជនជាតិដើមភាគតិចនិងបានចាកចេញពីសហគមន៍ទៅហើយ ហើយបានត្រឡប់មកវិញនៅពេលដែលបានដឹងអំពីការផ្តល់សំណងពីក្រុមហ៊ុនប៉ុណ្ណោះ។ ប៉ុន្តែ អាជ្ញាធរប៉ុនប៉ងប្រើប្រាស់ការផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅរបស់ពួកគេជាភស្តុតាងក្នុងការបង្ហាញថាសមាជិកសហគមន៍ដែលនៅសល់ជាមនុស្សមានះមិនព្រមក្នុងការផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅនោះទេ។ នៅពេលអ្នកភូមិបានព្យាយាមរៀបកិច្ចប្រជុំនៅក្នុងភូមិដើម្បីពិភាក្សាអំពីបញ្ហាការផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅនិងបញ្ហាសំណងនោះ ពួកគេបានជួបនឹងការរារាំងពីអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន។

ជាងនេះទៅទៀត សម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចទំហំ ១១.២៥៧ ហិកតា ដែលផ្តល់ឲ្យក្រុមហ៊ុនវិនិយោគស៊ីវហ៊្វិចដែលមានម្ចាស់ជាជនជាតិចិនក្នុងឆ្នាំ២០០៦ កំពុងតែបណ្តាលឲ្យមានបញ្ហាបន្ថែមទៀតសម្រាប់ជនជាតិដើមភាគតិចព្នងនៅក្នុងភូមិក្បាលរមាស។ សម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចបានទន្ទ្រានទៅលើដីនិងព្រៃសហគមន៍ រួមទាំងព្រៃអារក្សផង ហើយក្រុមហ៊ុននេះកំពុងទទួលរងការចោទអំពីការកាប់ឈើខុសច្បាប់ក្នុងតំបន់នោះ។[79]

អភិបាលខេត្តបានសម្រេចទទួលស្គាល់សហគមន៍ជាសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងខែតុលា ឆ្នាំ ២០១២ ហើយបានដាក់សំណើរបស់សហគមន៍ទៅក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទក៏ប៉ុន្តែសហគមន៍នៅតែកំពុងរង់ចាំ

[79] ផាក សៀងលី និង ដានីញែល ផាយ "ឈើប្រណិតត្រូវរកឃើញកប់ទុក" (១៧ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១៤) http://bit.ly/1QiweCH

ការទទួលស្គាល់អត្តសញ្ញាណពីក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ។ តំណាងសហគមន៍ចង់ឲ្យរដ្ឋាភិបាលផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពដើម្បីការពារដីរបស់ពួកគេពិចារណាឡើងវិញអំពីគម្រោងទំនប់វារីអគ្គិសនី និងវាយតម្លៃពីផលប៉ះពាល់បរិស្ថានបន្ថែមទៀត។ សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំដែលបន្តគាំទ្រសហគមន៍ក្នុងការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនោះបានបញ្ចេញឲ្យដឹងថាគាត់ជឿថាដំណើរការនេះ *"ជាប់គាំងដោយសារតែអាជ្ញាធរនៅថ្នាក់ក្រោម ពីព្រោះពួកគេតែងតែព្រងើយកន្តើយចំពោះការអនុវត្តច្បាប់"* និងបដិសេធក្នុងការជួយសហគមន៍កំណត់ព្រំដីរបស់ពួកគេ។ គាត់បានបន្ថែមទៀតថា *"ខ្ញុំមានការបារម្ភខ្លាំងណាស់អំពីអនាគត ខ្លាចខ្ញុំមិនអាចការពារប្រជាជនបានទៀត ពីព្រោះក្រុមប្រឹក្សាឃុំកំពុងស្វែងរកវិធីដើម្បីឈ្នះហើយខ្ញុំមានតែម្នាក់ឯងទេដែលគាំទ្រពួកគេ"*។

សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំក្នុងតំបន់មួយចំនួន ពិតជាបានបន្តគាំទ្រដល់សហគមន៍ក្នុងដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព ជាពិសេសនៅពេលដែលពួកគេជាសមាជិកជនជាតិដើមភាគតិច។ ប៉ុន្តែ កម្រមានមនុស្សដូចពួកគាត់ណាស់ ហើយការគាំទ្រដល់សហគមន៍គឺជាហានិភ័យផ្ទាល់ខ្លួនយ៉ាងខ្លាំង។ ជំទប់ទីពីរឃុំជំនាប់ បានពន្យល់ថា នៅពេលដែលគាត់គាំទ្រសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនៅស្ទឹងអារ៉ែងក្នុងដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព និងជួយរៀបចំឯកសារចាំបាច់សម្រាប់ដំណាក់កាលដំបូងនោះ នាងមានការភ័យខ្លាចអំពីផលវិបាកដែលកើតចេញពីការគាំទ្រនេះ *"ខ្ញុំខ្លាចថាថ្ងៃណាមួយ គេដកខ្ញុំចេញពីក្រុមប្រឹក្សាឃុំ។ គេស្គាល់ខ្ញុំថាខ្ញុំជាមនុស្សសកម្មក្នុងការគាំទ្រសហគមន៍និងមិនគាំទ្រក្រុមហ៊ុនទេ ដូច្នេះខ្ញុំជាគោលដៅរបស់ពួកគេ"*។ ការភ័យខ្លាចនេះ មិនមែនគ្មានមូលដ្ឋានទេ។ សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំម្នាក់ឈ្មោះ វ៉ែន វ៉ន ដែលគាំទ្រសហគមន៍ ត្រូវបានគេចាប់ខ្លួនកាលពីខែតុលា ឆ្នាំ២០១៥ ហើយចាប់ពីពេលនោះមក ត្រូវបានគេឃុំខ្លួនតាមទំនើងចិត្តពីបទចោទមិនពិតមួយចំនួន ដោយសារតែភាពសកម្មរបស់គាត់ក្នុងការគាំទ្រសហគមន៍។

៤.២.២ កង្វះខាតសមត្ថកិច្ចនិងសមត្ថភាព

សូម្បីតែនៅក្នុងករណីដ៏កម្រដែលអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានចង់គាំទ្រដល់សហគមន៍ក៏ដោយ ក៏ពួកគេមិនមានសមត្ថភាពឬសមត្ថកិច្ចគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការចាត់វិធានការសម្រាប់គាំទ្រដែរ។ ដូចបានបង្ហាញពីខាងដើមហើយថាអាជ្ញាធរថ្នាក់ឃុំជាច្រើន ខ្វះចំណេះដឹងអំពីដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនិងជំហានចាំបាច់ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងដំណើរការនេះ។ ជាងនេះទៀត ក្រុមហ៊ុនដែលមានការពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងវិវាទដីធ្លីជាមួយសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចបានទទួលអាជ្ញាប័ណ្ណពីរដ្ឋាភិបាលដូច្នេះដើម្បីគាំទ្រសហគមន៍បានអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាននឹងត្រូវតែជំទាស់នឹងការសម្រេចចិត្តដែលបានធ្វើឡើងរួចហើយនៅកម្រិតរដ្ឋាភិបាល។ តាមរយៈអំណាចពិតប្រាកដដ៏តិចតួចស្តួចស្តើងនោះ អាជ្ញាធរមូលដ្ឋានបានត្រឹមតែធ្វើតាមបញ្ជាពីថ្នាក់លើប៉ុណ្ណោះ ហើយភាគច្រើនភ័យខ្លាចថាការមិនធ្វើតាមថ្នាក់លើនឹងបណ្តាលឲ្យមានការដកចេញពីតួនាទី។ ដូចដែលអ្នកតំណាងម្នាក់មកពីសមាគមអាដហុកបានរៀបរាប់ថា *"បញ្ហាជាមួយអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន ជាពិសេសនៅថ្នាក់ឃុំ គឺថាពួកគេមិនបានដឹងអំពីវិមជ្ឈការទេ ពួកគេមិនបានដឹងអំពីសិទ្ធិ អំណាចរបស់ពួកគេទេ ពួកគេកម្រអាចធ្វើការសម្រេចចិត្តដោយខ្លួនឯងណាស់ ពួកគេបានតែរង់ចាំបញ្ជាពីអភិបាលខេត្ត។ ពួកគេមិនយល់អំពីតួនាទីរបស់ខ្លួន ដូច្នេះ តើឲ្យពួកគេ*

អាចអនុវត្តច្បាប់ដោយរបៀបណា? ហើយពួកគេខ្លាចថ្នាក់លើរបស់ខ្លួន គឺថាប្រសិនបើពួកគេមិនធ្វើតាមបញ្ជាទេ ពួកគេនឹងមានបញ្ហា"។

៤.២.៣ ការស៊ីមគ្រលុំជាមួយក្រុមហ៊ុន

ក្នុងចំណោមសហគមន៍ដែលមានបំណងទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព មានការបញ្ចេញឲ្យដឹងអំពីករណីដែលអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានដើរតួប្រឆាំងសហគមន៍ ដោយស៊ីមគ្រលុំជាមួយក្រុមហ៊ុន។ នៅឯតំបន់ស្ទឹងអារ៉ែង សហគមន៍បានរៀបរាប់អំពីរឿងកាលពីមុនដែលមេឃុំនិងក្រុមប្រឹក្សាឃុំគាំទ្រទាំងអស់ដល់ការចង់ចុះបញ្ជីដីរបស់ពួកគេដើម្បីទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព ក៏ប៉ុន្តែក្រោយមក *"មេឃុំបានផ្លាស់ប្តូរឥរិយាបទ ហើយឥឡូវបែរជាគាំទ្រក្រុមហ៊ុនទៅវិញ"*។ ក្នុងចំណោមសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំប្រាំរូបមានតែពីររូបទេដែលបន្តគាំទ្រកិច្ចខិតខំរបស់សហគមន៍។ *"វាប្រហែលជាដោយសារតែសំណូក ប៉ុន្តែយើងគ្មានភស្តុតាងទេ"* ដែលនេះជាការពន្យល់របស់តំណាងសហគមន៍ពាក់ព័ន្ធនឹងការផ្លាស់ប្តូរឥរិយាបទរបស់អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន។ ឥឡូវនេះ អាជ្ញាធរបានគាបសង្កត់ជាប្រចាំទៅលើសហគមន៍ឲ្យទទួលយកគម្រោងទំនប់វារីអគ្គិសនីនិងផ្លាស់ប្តូរលំនៅដ្ឋាន។

ស្រដៀងគ្នានេះដែរ នៅភូមិចក់ចារ អាជ្ញាធរមូលដ្ឋានបានភ្លេចពាក្យសន្យាអំពីការគាំទ្រពីដំបូងដល់កិច្ចប្រឹងប្រែងក្នុងការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពដែលសហគមន៍អះអាងថា ដោយសារតែគំនាបពីក្រុមហ៊ុន។ នៅភូមិក្បាលរមាស សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំម្នាក់ដែលបានចោទថាក្រុមហ៊ុនបានផ្តល់សំណូកដល់សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាទាំងនោះ ដោយគាត់បានរៀបរាប់អំពីរបៀបដែលក្រុមហ៊ុនបានទៅរកគាត់ជាច្រើនដង ដែលគាត់ជឿថាជាការប៉ុនប៉ងក្នុងការទិញការគាំទ្ររបស់គាត់ *"ខ្ញុំមិនទុកចិត្តក្រុមហ៊ុនទេ ហើយមិនដែលទៅជាមួយពួកគេទេ... ពួកគេមិនដែលបាននិយាយឲ្យចំរឿងលុយទេ ប៉ុន្តែនៅពេលដែលពួកគេអញ្ជើញខ្ញុំទៅជិះឡានទៅជាមួយពួកគេហើយស៊ីផឹកនោះ វាជាសញ្ញាមួយហើយ"*។

៤.២.៤ ការគាបសង្កត់ឲ្យទទួលយកកម្មសិទ្ធិដីឯកជន

ដូចបានកត់សម្គាល់រួចមកហើយ វាមិនមែនជារឿងចម្លែកទេសម្រាប់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចដែលប្រឈមនឹងការគាបសង្កត់ពីអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន និស្សិតស្ម័គ្រចិត្ត ឬក្រុមហ៊ុនពាក់ព័ន្ធក្នុងវិវាទដីធ្លីនេះឲ្យព្រមទទួលយកកម្មសិទ្ធិដីឯកជន តាមរយៈការគំរាមកំហែងនិងផលប្រយោជន៍ផ្សេងៗ។ បើយោងតាមសហគមន៍ក្បាលរមាស ថ្វីត្បិតតែពួកគេបានតាំងចិត្តខ្ពស់ក្នុងការទទួលឲ្យបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពក៏ដោយ ក៏ពួកគេបានប្រឈមនឹងការគាបសង្កត់ជាច្រើនពីក្រុមហ៊ុនទំនប់វារីអគ្គិសនីសេសានក្រោម ២ ឲ្យពួកគាត់ទទួលយកកម្មសិទ្ធិដីឯកជនដែរ ដោយសមាជិកម្នាក់បានរៀបរាប់អំពីរបៀប *"ដែលស្ទើររាល់ថ្ងៃ ពួកគេបានមកដាក់សម្ពាធឲ្យយើងទទួលយកកម្មសិទ្ធិដីឯកជននៅតំបន់លំនៅដ្ឋានថ្មី"*។ នៅឃុំប៊ូស្រាក៏ដូច្នោះដែរ គឺថាអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានតែងតែងបញ្ចុះបញ្ចូលអូសទាញសហគមន៍ឲ្យទទួលយកកម្មសិទ្ធិដីឯកជន។ មេឃុំបានព្យាយាមអូសទាញសហគមន៍ដោយប្រាប់ថាធនាគារនឹងឲ្យលុយខ្ចីសម្រាប់តែអ្នកដែលមានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីឯកជនតែប៉ុណ្ណោះ ដែលប័ណ្ណនេះអាចត្រូវបានប្រើជាទ្រព្យបញ្ចាំដើម្បីទទួលបានប្រាក់កម្ចី ហើយប្រសិនបើពួកគេនៅតែបន្តចង់បានប័ណ្ណកម្ម

សិទ្ធិដីសមូហភាពនោះ ពួកគេមិនអាចខ្ចីលុយបានទេ ហើយផ្ទុយមកវិញនឹង *"ត្រូវរស់នៅដូចរបបប៉ុលពត"*។ ការយោងប្រៀបធៀបជាប្រចាំទៅនឹងសម័យប៉ុលពត ត្រូវបានអាជ្ញាធរប្រើជាតិចនិចមួយដើម្បីធ្វើឲ្យប្រជាជនភ័យខ្លាច និងដឹងគុណចំពោះសន្តិភាព ស្ថិរភាព និងការអភិវឌ្ឍជាមូលដ្ឋានដែលបានទទួលនៅក្នុងរបបបច្ចុប្បន្ននេះ។[80] មេឃុំប៊ូស្រាបានព្យាយាមជំរុញឲ្យសហគមន៍ស្នើសុំសម្បទានដីសង្គមកិច្ច និងទទួលយកកម្មសិទ្ធិដីឯកជន ក៏ប៉ុន្តែទោះបីជាត្រូវប្រឈមជាមួយនឹងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញនិងការគំរាមកំហែងក៏ដោយ ក៏តំណាងសហគមន៍នៅតែមានភាពរឹងមាំក្នុងការប្តេជ្ញាចិត្តរបស់ខ្លួនក្នុងការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពដែរ។ ដូចដែលតំណាងសហគមន៍ម្នាក់បានពន្យល់ថា *"ប្រសិនបើយើងទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព យើងនឹងមានដីប្រពៃណីរបស់យើងគ្រប់ប្រភេទ។ ប្រសិនបើយើងទទួលបានបណ្ណកម្មសិទ្ធិដីឯកជននោះ គ្រួសារខ្លះនឹងបាត់បង់ដីរបស់ពួកគេក្នុងពេលអនាគតដូចជានៅពេលដែលពួកគេមានបញ្ហាលុយកាក់ ពួកគេអាចលក់ដីឯកជននោះ។ ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព ការពារដីសម្រាប់មនុស្សជំនាន់ក្រោយ"*។

មន្ត្រីសុរិយោដីស្រុកក៏បានគាបសមាជិកសហគមន៍ក្នុងឃុំប៊ូស្រាឲ្យព្រមទទួលយកកម្មសិទ្ធិដីឯកជនដើម្បីបានការទទួលស្គាល់។ មន្ត្រីទាំងនោះគំរាមថាប្រសិនបើគ្មានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីឯកជនទេសហគមន៍នឹងបាត់បង់ដីរបស់ខ្លួនហើយអាជ្ញាធរនឹងមិនទទួលខុសត្រូវទេ ដែលគំនិតនេះត្រូវបាននិស្សិតស្ម័គ្រចិត្តលើកមកគំរាមពួកគាត់ផងដែរ។ បន្ថែមពីលើនេះ សហគមន៍នៅស្ទឹងអារ៉ែងបានប្រឈមនឹងការគាបសង្កត់ពីនិស្សិតស្ម័គ្រចិត្តឲ្យព្រមទទួលយកកម្មសិទ្ធិដីឯកជននៅទីតាំងថ្មី ហើយដែលបានគំរាមសហគមន៍ថា ប្រសិនបើពួកគេខកខានមិនព្រមទទួលយកទេ ពួកគេនឹងគ្មានបានអ្វីទាំងអស់។

៤.២.៥ ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញពីប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌

សមាជិកសហគមន៍ជាច្រើនបានប្រឈមមុខនឹងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញពីប្រព័ន្ធតុលាការនៅពេលព្យាយាមការពារដីរបស់ខ្លួន។ ឧទាហរណ៍ សមាជិកសហគមន៍ប្រាំនាក់នៅក្នុងភូមិចឹងដែលប៉ុនប៉ងការពារដីរបស់ពួកគេដែលកំពុងបាត់បង់យ៉ាងរហ័សនោះ ត្រូវបានគេចាប់ខ្លួននិងឃុំខ្លួនពីបទ *"ឆបោក"* (មាត្រា៣៧៧ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ) ក្នុងខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១៤។ រឿងនេះបានកើតឡើងបីថ្ងៃ បន្ទាប់ពីពួកគាត់ដាក់ពាក្យបណ្តឹងលើអធិការរងនគរបាលម្នាក់ដែលបានកាប់ព្រៃ និងបានលក់ដីព្រៃរបស់សហគមន៍ចំនួន ៤០ ហិកតា។ តំណាងសហគមន៍ទាំងនោះត្រូវបានដោះលែងឲ្យនៅក្រៅឃុំបួនខែក្រោយមកក្នុងខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៤។ ថ្មីៗនេះ ខណៈពេលដែលក្រុមការងារគម្រោងកំពុងធ្វើការស្រាវជ្រាវ សមាជិកគ្រួសាររបស់តំណាងសហគមន៍ម្នាក់បានទទួលការហៅទូរសព្ទអនាមិកមួយគំរាមអំពីការចាប់ខ្លួនតំណាងសហគមន៍។ បញ្ហានេះបានកើតឡើងមួយថ្ងៃបន្ទាប់ពីអ្នកភូមិបានដាក់ញត្តិទៅអាជ្ញាធរថ្នាក់ស្រុកស្នើសុំឲ្យបណ្តេញមេភូមិចេញពីតំណែងដោយសារតែការខ្វះការគាំទ្រពីមេភូមិនោះ។ ការចាប់ខ្លួននិងការគំរាមចាប់ខ្លួនទាំងនេះពិតជាបុព្វហេតុមួយនៃការព្រួយបារម្ភពីសំណាក់សកម្មជននិង

---

[80] សេបាស្ទៀនស្ទ្រេងជីអូ "កម្ពុជារបស់លោកហ៊ុនសែន" (ឆ្នាំ២០១៤)។

សមាជិកសហគមន៍ ហើយវាជាការក្រើនរំលឹកក្រៃលែងមួយដល់អ្នកផ្សេងទៀតដែលកំពុងទទួលបានការជំរុញចិត្តឲ្យតស៊ូមតិដើម្បីការពារដីរបស់ពួកគេ។

នៅភូមិចក់ចារ ក៏មានការទទួលស្គាល់យ៉ាងទូលាយដោយសហគមន៍មូលដ្ឋាននិងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលថា អាជ្ញាធរខេត្តមានការពាក់ព័ន្ធនឹងការកាប់ឈើខុសច្បាប់ដែលរីករាលដាលយ៉ាងខ្លាំងពាសពេញតំបន់នោះ។[81] ប៉ុន្តែ ខណៈដែលអាជ្ញាធរធ្វើជាមើលមិនឃើញជនល្មើសកាប់ឈើពិតប្រាកដនោះ សមាជិកសហគមន៍បែរជាត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីការអនុវត្តខុសច្បាប់ទៅវិញ ទោះបីជាច្បាប់បានអនុញ្ញាតឲ្យសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចបន្តការប្រើប្រាស់ព្រៃតាមបែបប្រពៃណី ដែលរួមមានទាំងការប្រើប្រាស់ឈើសម្រាប់សង់ផ្ទះនិងក្រោលសត្វក៏នោះដោយ។ ការចោទសហគមន៍ជនជាតិដើមអំពីការកាប់ឈើខុសច្បាប់នៅពេលដែលពួកគេគ្រាន់តែប្រើប្រាស់ព្រៃនិងដីស្របតាមប្រពៃណីនិងច្បាប់នោះ គឺជាវិធីដែលអាជ្ញាធរប្រើប្រាស់ដើម្បីធ្វើទុក្ខបុកម្នេញទៅលើសហគមន៍ និងរារាំងពួកគេក្នុងការការពារដីរបស់ពួកគេបានតែប៉ុណ្ណោះ។ ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញតាមប្រព័ន្ធតុលាការដែលសកម្មជនសហគមន៍ប្រឈមនៅស្ទឹងអារ៉ែងនេះអាចបង្ហាញដូចតទៅនេះ ៖

ករណីសិក្សាៈ ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញតាមប្រព័ន្ធតុលាការ ទៅលើជនជាតិដើមជងនៅស្ទឹងអារ៉ែង[82]

ស្ថានភាពប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព៖ នៅតែស្ថិតក្នុងដំណើរការប៉ុនប៉ងចង់ទទួលបានការទទួលស្គាល់អត្តសញ្ញាណជាផ្លូវការពីក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ។

[81] នៅថ្ងៃទី២១ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១៥ សមាជិកសហគមន៍មកពីភូមិចក់ចារ រួមជាមួយនឹងអង្គការអាដហុកនិងដៃគូអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលផ្សេងទៀត បានដាក់ញត្តិមួយទៅរដ្ឋាភិបាល ទាក់ទងនឹងការពាក់ព័ន្ធរបស់ប៉ូលីសយោធាខេត្តក្នុងការកាប់ឈើខុសច្បាប់ក្នុងតំបន់នោះ។

[82] សម្រាប់ព័ត៌មានបន្ថែមអំពីករណីនេះ សូមអាន៖ ម.ស.ម.ក "តំបន់អារ៉ែង៖ ដីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចរងការគំរាមពីការសាងសង់ទំនប់វារីអគ្គិសនី" (ប្រវត្តិសកម្មជនដីធ្លី) http://bit.ly/1GvNUBJ

ស្ទឹងអារ៉ែង ដែលនឹងលិចលង់ជ្រលងអារ៉ែងប្រសិនបើមានការសាងសង់ទំនប់វារីអគ្គីសនី

រូបថតដោយ៖ ម.ស.ម.ក

តំបន់ស្ទឹងអារ៉ែងដែលស្ថិតនៅក្នុងស្រុកថ្មបាំង ខេត្តកោះកុង គឺជាផ្នែកមួយនៃតំបន់ព្រៃការពារជួរភ្នំក្រវាញកណ្ដាលនិងជាតំបន់ជីវចម្រុះខ្ពស់ដែលមានសត្វព្រៃមួយចំនួនស្ថិតក្នុងសភាពគ្រោះថ្នាក់និងមានប្រជាជនរស់នៅប្រហែល ១.៥០០នាក់ ហើយភាគច្រើនជាជនជាតិដើមភាគតិចជង។ អ្នករស់នៅនិងដូនតា របស់ពួកគេបានរស់នៅលើដីនេះតាំងពីយូយារណាស់មកហើយ តែពុំមាននរណាម្នាក់ចងចាំថាពេលណានោះទេ។ ប៉ុន្តែគម្រោងទំនប់វារីអគ្គីសនីដែលត្រូវបានស្នើឡើងនិងអនុវត្តដោយក្រុមហ៊ុនស៊ីណូហាយដ្រូ (កម្ពុជា) យូណាធីតអិលធីឌី (ស៊ីណូហាយដ្រូ) នេះ មានការគំរាមកំហែងដល់ដី ជីវភាពរស់នៅ និងបរិស្ថានធម្មជាតិរបស់ពួកគេ។ ពីមុន ក្រុមហ៊ុនពីរផ្សេងទៀតបានទទួលការងារអនុវត្តគម្រោងនេះ ប៉ុន្តែបានដកខ្លួនចេញបន្ទាប់ពីការសិក្សាសមិទ្ធិលទ្ធភាព។ ក្រុមហ៊ុនស៊ីណូហាយដ្រូ បានចូលជំនួសគម្រោងទំនប់នេះក្នុងខែមករា ឆ្នាំ២០១៤។ គេមិនបានដឹងច្បាស់ថាតើគម្រោងនេះនឹងបញ្ចប់នៅពេលណានោះទេ ប៉ុន្តែសម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រីហ៊ុន សែន បានប្រកាសថាការសាងសង់នឹងមិនចាប់ផ្តើមមុនឆ្នាំ២០១៨ ទេ។[83]

សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចដែលទទួលរងការប៉ះពាល់ បានជំទាស់ជានិច្ចចំពោះទំនប់នេះ និងបានបដិសេធក្នុងការ ទទួលសំណងនិងការផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅ។ ប្រសិនបើមានការសាងសង់ អាងទំនប់នឹងជន់លិចផ្ទៃដីប្រហែល ២០.០០០ ហិកតាក្នុងតំបន់នេះ ដែលនាំឲ្យលិចបាត់ដីបុព្វបុរស ព្រៃអារក្ស និងទីតាំងបញ្ចុះសព។ ក្នុងការប៉ុនប៉ងការពារដីរបស់ខ្លួន សហគមន៍បានរៀបចំការតវ៉ាប្រឆាំងនឹងក្រុមហ៊ុន និងបានបិទផ្លូវដើម្បីរារាំងមិនឲ្យបុគ្គលិករបស់ក្រុមហ៊ុនចូលដល់ទីតាំងស្នើសុំសាងសង់ទំនប់វារីអគ្គីសនីនោះ។ ក្រោយមក សមាជិកសហគមន៍ត្រូវបានចាប់ខ្លួននិងឃុំខ្លួនតាមទំនើងចិត្តជាច្រើនដង។

នៅថ្ងៃទី៧ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១៥ មេដឹកនាំសហគមន៍និងសកម្មជនឈ្មោះ វ៉ែន វន ត្រូវបានគេចាប់ខ្លួននិងបញ្ជូនទៅពន្ធនាគារខេត្តកោះកុង ហើយត្រូវបានគេឃុំខ្លួនចាប់ពីពេលនោះមក ដោយត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីបទ *"ប្រមូលផលព្រៃឈើ និង/ឬ អនុផលព្រៃឈើដោយគ្មានការអនុញ្ញាត"* (មាត្រា៩៨ នៃច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ) និងបទ *"បំផ្លាញភស្តុតាង"* (មាត្រា៥៣៣ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ)។ បទចោទទាំងពីរនេះទាក់ទងនឹងការសាងសង់កន្លែងសម្រាប់អ្នកទស្សនាតូចមួយនិងកន្លែងប្រជុំសហគមន៍សម្រាប់សកម្មជនដែលមានការពាក់ព័ន្ធក្នុងយុទ្ធនាការប្រឆាំងនឹងទំនប់វារីអគ្គិសនីដែលត្រូវបានស្នើឡើងក្នុងជ្រលងស្ទឹងអារ៉ែងនេះដោយលោក វ៉ែន វន និងសកម្មជនមូលដ្ឋានមួយក្រុម។ អង្គការសង្កេតការណ៍ដើម្បីការពារអ្នកការពារសិទ្ធិមនុស្សបានរិះគន់ការចាប់ឃុំខ្លួនតាម

[83] ហ៊ុលរស្មី "នាយករដ្ឋមន្ត្រី គំរាមប្រើប្រាស់គ្រាប់រ៉ុក្កែតនៅតំបន់អារ៉ែង" *ឌឹខេមបូឌាដេលី* (២៥ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១៥) http://bit.ly/1IZ1kYm

ទំនើងចិត្តទៅលើលោក វ៉ែន វន នេះថាជាការទណ្ឌកម្មសម្រាប់ *"សកម្មភាពសិទ្ធិមនុស្សស្របច្បាប់"* និងបានអំពាវនាវឲ្យមានការដោះលែងគាត់ជាបន្ទាន់និងគ្មានលក្ខខណ្ឌ។[84]

មណ្ឌលសហគមន៍ដែលសាងសង់ដោយលោក វ៉ែន វន និងសកម្មភាពរួមក្រុម ដែលត្រូវបានចោទពីបទកាប់ឈើខុសច្បាប់
រូបថត៖ ម.ស.ម.ក

ការធ្វើផែនការប្រើប្រាស់ដីដោយប្រើវិធីសាស្ត្រចូលរួម ត្រូវបានគេធ្វើឡើងនៅក្នុងសហគមន៍ចំនួនបី ដែលជាការផ្តល់ភស្តុតាងថាការប្រើប្រាស់ដីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច កើតមានមែននៅក្នុងតំបន់នោះ។ នៅដើមឆ្នាំ២០១៤ ក្រុមមេធាវីសិទ្ធិ ចាប់ផ្តើមជួយជ្រោមជ្រែងដល់សហគមន៍ក្នុងដំណាក់កាលដំបូងនៃដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព ក៏ប៉ុន្តែ បញ្ហាថវិកាបានធ្វើឲ្យដំណើរការត្រូវបញ្ឈប់ ហើយសហគមន៍មិនទាន់បានការទទួលស្គាល់អត្តសញ្ញាណជាផ្លូវការពីសំណាក់ក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទនៅឡើយទេ។ ថ្មីៗនេះ ការរំពឹងរបស់សហគមន៍ថានឹងបានការទទួលស្គាល់ផ្លូវការនេះមានការកើនឡើងដោយសារតែការិយាល័យឧត្តមស្នងការទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជាបានសម្តែងនូវចំណាប់អារម្មណ៍ក្នុងការគាំទ្រដល់សហគមន៍នៅក្នុងដំណាក់កាលទីមួយនេះ។ សហគមន៍ចង់ឲ្យរដ្ឋាភិបាលពន្លឿនដំណើរការចុះបញ្ជីកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនេះ និងលុបចោលគម្រោងទំនប់វារីអគ្គិសនីដែលមិនត្រឹមតែធ្វើឲ្យមហន្តរាយដល់ជីវភាពរស់នៅរបស់ប្រជាជនទេ ហើយថែមទាំងគំរាមកំហែងដល់អត្តិភាពរបស់ក្រុមជនជាតិដើមភាគតិចផងដែរ។ ដូចតំណាងសហគមន៍ម្នាក់បានសន្និដ្ឋានថា *"នៅពេលយើងត្រូវជម្លៀសចេញពីទីនេះ អ្វីៗទាំងអស់ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងអត្តសញ្ញាណរបស់យើងនឹងត្រូវបាត់បង់អស់។ វប្បធម៌និងប្រពៃណីរបស់យើងគឺពឹងផ្អែកលើដី។ យើងនឹងក្លាយទៅជាប្រជាជនខ្មែរទូទៅ យើងលែងជាជនជាតិដើមភាគតិចដងទៀតហើយ"*។

---

[84] អង្គការប្រឆាំងទារុណកម្មពិភពលោក និងសម្ព័ន្ធអន្តរជាតិដើម្បីសិទ្ធិមនុស្ស "ប្រទេសកម្ពុជា៖ ការឃុំខ្លួនតាមទំនើងចិត្ត និងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញពីប្រព័ន្ធតុលាការអំពីបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍លោក វន ពៅ-ឱអប់សឺវេថូរី (ថ្ងៃទី៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១៥) http://bit.ly/1Qe9pjq

៤.២.៦ ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញតាមទម្រង់ផ្សេងទៀត

បន្ថែមពីលើការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញតាមប្រព័ន្ធតុលាការ នៅស្ទឹងអារ៉ែងសហគមន៍បានប្រឈមនឹងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយពាក្យសម្តីនិងផ្លូវចិត្តជាច្រើន។ ឧទាហរណ៍ អាជ្ញាធរមូលដ្ឋានបានចោទសហគមន៍ថារស់នៅលើដីដោយខុសច្បាប់និងថាមិនមែនជាជនជាតិដើមភាគតិច ដោយសារតែពួកគេអាចនិយាយភាសាខ្មែរបាននិងសួរពួកគាត់ថា *"បើអ្នកជាជនជាតិដើមភាគតិច ហេតុអ្វីក៏ចេះនិយាយភាសាខ្មែរ?"* សហគមន៍ជនជាតិដងបានបាត់បង់ភាសាជូនតារបស់ពួកគេ (បើទោះតាមការសង្កេតឃើញមានពាក្យជនជាតិភាគតិតខ្លះមានបង្កប់ក្នុងភាសានិយាយក៏ដោយ)។ ច្បាស់ណាស់ថា អាជ្ញាធរប្រើប្រាស់ចំណុចនេះជាឧបករណ៍សម្រាប់បំភិតបំភ័យសហគមន៍ដូចសហគមន៍បានអះអាងថា *"អាជ្ញាធរប្រើប្រាស់ចំណុចនេះ ដើម្បីកុំឲ្យពួកយើងត្រូវបានការទទួលស្គាល់ជាជនជាតិដើមភាគតិច"*។ អាជ្ញាធរក៏ប្រើប្រាស់ ឈ្មោះ អាឡិច ហ្គូសាឡេ ដាវីដសុន (Alex Gonzalez-Davidson)[85]ដែលជាសកម្មជនបរិស្ថានដើម្បីប្រឆាំងនឹងសហគមន៍ផងដែរ។ សមាជិកសហគមន៍ម្នាក់បានលើកឡើងថា"[អាជ្ញាធរ] និយាយថានេះជាតំបន់ដែលគ្រប់គ្រងដោយអាឡិច។ សូម្បីតែគាត់បានចេញ*ពីប្រទេសទៅហើយក្តី ក៏ពួកគេនៅតែប្រើឈ្មោះរបស់គាត់ដើម្បីរារាំងយើងក្នុងការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពដែរ"*។ បន្ថែមពីលើនេះ បន្ទាប់ពីមានការតវ៉ារបស់សហគមន៍ប្រឆាំងនឹងគម្រោងទំនប់វារីអគ្គិសនីនេះ ក្រុមប្រឹក្សាឃុំនេះបានគំរាមកំហែងក្នុងការលុបចោលក្រុមសន្សំប្រាក់នៅក្នុងសហគមន៍នោះ ដែលមនុស្សភាគច្រើនពឹងផ្អែកទៅលើក្រុមនេះសម្រាប់សន្តិសុខហិរញ្ញវត្ថុ។

សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងឃុំប៊ូស្រា ក៏បានប្រឈមនឹងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដោយអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានដែលបានចោទប្រកាន់សហគមន៍ថាមានស្តង់ដាទ្វេគឺធ្វើការឲ្យក្រុមហ៊ុននិងបានលុយពីក្រុមហ៊ុន ប៉ុន្តែបែរជាតវ៉ាប្រឆាំងនឹងក្រុមហ៊ុនទៅវិញ។ ក្រៅពីមិនបានសន្តោសប្រណីដល់ស្ថានភាពដ៏លំបាករបស់សហគមន៍ធ្វើឲ្យសហគមន៍បានចោទអាជ្ញាធរវិញអំពីការមិនគោរពអត្តសញ្ញាណនិងវប្បធម៌របស់ជនជាតិដើមភាគតិចព្នងដោយបានសន្និដ្ឋានថា *"ការរើសអើងបានប៉ះពាល់ដល់អត្តសញ្ញាណសហគមន៍របស់យើង"*។

៤.៣ ក្រុមហ៊ុន

ខណៈដែលរដ្ឋាភិបាលតែម្នាក់ឯងជាអ្នកផ្តល់សម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចផង និងផ្តល់កម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពផងនោះ សកម្មភាពរបស់ក្រុមហ៊ុនអាចរារាំងដល់ដំណើរការចុះបញ្ជីប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព។ ក្រុមហ៊ុននៅកម្ពុជាច្រើនតែស៊ុមគ្រលុំជាមួយអាជ្ញាធរដើម្បីអនុញ្ញាតឲ្យពួកគេប្រតិបត្តិការសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច ហើយបែរជាគេចវាសអនុវត្តតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវ។ ឧទាហរណ៍ នៅភូមិក្បាលរមាស សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំបានពន្យល់ទៅកាន់ក្រុមការងារគម្រោងអំពីរបស់ដែលក្រុមហ៊ុនវិនិយោគស៊ីវហ៊្គិចទទួលបានសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចក្នុងឆ្នាំ២០០៦

---

[85] ជាសកម្មជនបរិស្ថាននិងសហស្ថាបនិកអង្គការមាតាធម្មជាតិ អាឡិចបានធ្វើការដោយគ្មានភាពនឿយហត់ក្នុងការគាំទ្រដល់សហគមន៍មូលដ្ឋានដើម្បីការពារតំបន់អារ៉ែងពីការកាប់ឈើខុសច្បាប់និងទំនប់វារីអគ្គីសនីដែលបានស្នើឡើង។ គាត់ត្រូវបានគេបណ្តេញចេញពីប្រទេសកម្ពុជាក្នុងខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១៥ បន្ទាប់ពីរដ្ឋាភិបាលបដិសេធមិនបន្តទិដ្ឋាការដល់គាត់។

បន្ទាប់ពីស៊ុមគ្រលុំជាមួយអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន គឺថាក្រុមហ៊ុនបានឲ្យអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានបោះត្រាលើផែនទីវាយតម្លៃផលប៉ះពាល់បរិស្ថាននិងសង្គមដើម្បីឲ្យពួកគេបានឆ្លងផុតដំណាក់ការអធិការកិច្ច និងឡើងទៅជំហានខាងមុខទៀតដល់រដ្ឋាភិបាល។ ក្រុមហ៊ុនក៏ប៉ុនប៉ងធ្វើឲ្យអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានដកការគាំទ្រពីសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចតាមរយៈសំណូក។ ជារឿយៗ ពួកគេរួមគំនិតគ្នាដោយផ្ទាល់ក្នុងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញដល់សមាជិសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច ដោយការបណ្ដេញពួកគេចេញពីដីដោយបង្ខំ និងបំផ្លាញទំនុកចិត្តរបស់សហគមន៍ ដែលការធ្វើបែបនេះនឹងបំផ្លាញសមត្ថភាពតស៊ូមតិដើម្បីដីធ្លីរបស់ពួកគេ។ ជាងនេះទៀត ក្រុមហ៊ុនដែលកំពុងប្រតិបត្តិនៅក្នុងតំបន់ជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជា ច្រើនតែរារាំងដល់ដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពតាមរយៈការចាប់ច្បាមយកដី និងការសមគំនិតក្នុងការកាប់ឈើខុសច្បាប់នៅក្នុងសម្បទានរបស់ពួកគេនិងរារាំងសហគមន៍ក្នុងការទទួលបានការកំណត់ព្រំដីទៅលើដីជាដីប្រពៃណីរបស់ពួកគេ។ ការរារាំងក្នុងការកំណត់ព្រំដីជនជាតិដើមភាគតិចមានបង្ហាញជាឧទាហរណ៍នៅក្នុងភូមចក់ចារ។

ករណីសិក្សា៖ ភូមិចក់ចារ[86]

ស្ថានភាពប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព៖ ទទួលបានការទទួលស្គាល់អត្តសញ្ញាណដីសមូហភាពផ្លូវការក្នុងឆ្នាំ ២០១០ បានចុះបញ្ជីជានីតិបុគ្គលក្នុងខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៣ និងបានដាក់ពាក្យសុំប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពក្នុងខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៤។

ចាស់ទុំជនជាតិដើមភាគតិចព្នងនៅភូមិចក់ចារ

រូបថត៖ ម.ស.ម.ក

[86] សម្រាប់ព័ត៌មានបន្ថែមលើករណីនេះ សូមអាន៖ម.ស.ម.ក "មណ្ឌលគីរី-អ្នកភូមិជនជាតិដើមភាគតិចព្នងនិយាយថាការឈូសឆាយដីដោយក្រុមហ៊ុនចំការកៅស៊ូ គំរាមកំហែងដល់ជីវភាពរស់នៅនិងរបៀបរស់នៅតាមបែបប្រពៃណីរបស់ពួកគេ (ប្រវត្តិសកម្មជនដីធ្លី) http://bit.ly/1OWBit8

នៅក្នុងខេត្តដាច់ស្រយាលនិងមានព្រៃក្រាស់ក្នុងភាគឦសាននៃខេត្តមណ្ឌលគីរី អ្នករស់នៅដែលជាជនជាតិដើមភាគតិចព្នងនៅភូមិចក់ចារក្នុងស្រុកកែវសីមា បាននិយាយថា ដី ជីវភាព និងវប្បធម៌របស់ពួកគេកំពុងស្ថិតនៅក្រោមការគំរាមកំហែងពីសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច ដែលកាន់កាប់ដោយក្រុមហ៊ុនចំការកៅស៊ូ ប៊ិញហ្វឿក១ក្រចេះ លីមិតធិត[87] ("ប៊ិញហ្វឿក១")។ ក្នុងខែតុលា ២០១១ ក្រុមហ៊ុនប៊ិញហ្វឿក១ ដែលជាក្រុមហ៊ុនឧបសម្ព័ន្ធរបស់ក្រុមហ៊ុនចំការកៅស៊ូរបស់រដ្ឋាភិបាលវៀតណាមទទួលបានសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចនៅក្នុងតំបន់ដែលគ្របដណ្តប់លើផ្ទៃដីទំហំ ៨៨៩០ ហិកតាដែលក្នុងនោះ ៥១០០ ហិកតាត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យប្រើសម្រាប់ដាំកៅស៊ូ។ សម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចបានទន្ទ្រានទៅលើដីសហគមន៍ និងនៅចុងឆ្នាំ២០១៣ ក្រុមហ៊ុនប៊ិញហ្វឿក១ បានចាប់ផ្តើមឈូសឆាយដីសហគមន៍នៅភូមិចក់ចារ ដោយរួមទាំងដីបញ្ចុះសពផង ទោះបីជាប្រជាជនប៉ុនប៉ងរារាំងក៏ដោយ។ អ្នកភូមិមួយចំនួនត្រូវបានគេចាប់ខ្លួនដោយសារវិវាទនៃការចូលរួមក្នុងការតវ៉ា ហើយក្រុមហ៊ុនប៊ិញហ្វឿក១ បានដាក់ពាក្យប្តឹងអ្នកភូមិដែលបានចូលរួមនៅក្នុងការតវ៉ាទាំងនោះ ដោយបានចោទពួកគេពីបទបំផ្លាញទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ក្រុមហ៊ុន។ អ្នកភូមិបានដាក់ពាក្យបណ្តឹងជាច្រើននៅតាមស្ថាប័នផ្សេងៗគ្នា ប៉ុន្តែករណីរបស់ពួកគេមិនត្រូវបានលើកយកមកដោះស្រាយឡើយ។ ក្នុងខែមិនា ២០១៥ ក្រុមហ៊ុននិងកងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធ បានបំផ្លាញជម្រកនៅលើដីរបស់សហគមន៍ ដោយបានដុតបំផ្លាញជម្រកចំនួន ១៣០ខ្នង។

បន្ថែមពីលើនេះ អ្នកភូមិបានចោទថាក្រុមហ៊ុនប៊ិញហ្វឿក១ បានសម គំនិតក្នុងការកាប់ឈើខុសច្បាប់នៅក្នុងសម្បទានដី ដែលបណ្តាលឲ្យគេមិនអាចកំណត់ព្រំដីបាន។ ជំទប់ទីមួយ បានលើកឡើងថា ការកាប់ឈើខុសច្បាប់គឺជាឧបសគ្គមួយរារាំង ពួកគេក្នុងការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព *"ពួកគេកាប់ឈើខុសច្បាប់ ហើយឥឡូវនេះគេមិនអាចធ្វើផែនទីដីបានទៀតទេ ប្រសិនបើគេសួរថា "ដីសហគមន៍នៅកន្លែងណា?" យើងមិនមានភស្តុតាងទេ ដោយសារតែយើងបាត់ព្រំកំណត់អស់ហើយ"*។ នេះជាឧបសគ្គដ៏ធំមួយសម្រាប់សហគមន៍និងជាការគំរាមកំហែងបន្ទាន់មួយទៅលើអត្តសញ្ញាណរបស់ពួកគេ ដូចដែលតំណាងសហគមន៍មួយរូបនៅភូមិចក់ចារបានលើកឡើងថា *"ប្រសិនបើយើងគ្មានដីទេ គេមិនអាចបានការទទួលស្គាល់ទេ ដូច្នេះតើយើងអាចនិយាយថាយើងជាជនជាតិព្នងទៀតយ៉ាងម៉េចទៅ?"* តំណាងម្នាក់មកពីរដ្ឋបាលព្រៃឈើដែលជាទីភ្នាក់ងាររដ្ឋាភិបាលមួយក្រោមក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់និងនេសាទ ដែលមានភារកិច្ចក្នុងការគ្រប់គ្រងព្រៃឈើនិងធនធានព្រៃឈើបានលើកយោបល់អំពីការកាប់ឈើខុសច្បាប់នៅភូមិចក់ចារ និងការខ្វះឆន្ទៈនយោបាយក្នុងការដោះស្រាយបញ្ហានេះថា [កាលពីមុន] *រដ្ឋាភិបាលមានការលើកឡើងខ្លាំងអំពីការកាប់ឈើខុសច្បាប់ និងមានការបង្ក្រាបជាច្រើនដើម្បីកាត់ទោសនិងបង្ក្រាបអ្នកកាប់ឈើខុសច្បាប់។ ប៉ុន្តែឥឡូវនេះរដ្ឋាភិបាលស្ងប់ស្ងាត់ណាស់។ ដូច្នេះ ការកាប់ឈើខុសច្បាប់កើតឡើងនៅស្ទើរគ្រប់ទីកន្លែង"*។

សហគមន៍បានបំពេញដំណាក់កាលដំបូងៗសព្វគ្រប់តាមដំណើរការទទួលបានកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពហើយ

[87] ក៏ត្រូវបានគេស្គាល់ឈ្មោះថា "ប៊ិញហ្វឿក១" "ក្រុមហ៊ុនចំការកៅស៊ូ ប៊ិញហ្វឿក១ក្រចេះលីមិតធិត" និងជាសាមញ្ញថា "ប៊ិញហ្វឿក"

តាមរយៈការទទួលបានការទទួលស្គាល់ជាផ្លូវការជាសហគមន៍ជានជាតិដើមភាគតិចក្នុងខែឧសភា ឆ្នាំ២០១០ និងតាមរយៈការចុះបញ្ជីជានីតិបុគ្គលក្នុងឆ្នាំ២០១៣។ ក្នុងខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៤ សហគមន៍បានដាក់ពាក្យសុំប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពទៅក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្ម និងសំណង់។ ទន្ទឹមពេលគ្នានេះដែរ ការឈូសឆាយដីជាបន្តដោយក្រុមហ៊ុន ហើយការកាប់ឈើខុសច្បាប់ពាសពេញតំបន់ ជាការគំរាមកំហែងក្នុងការបំផ្លាញដីដែលនៅសល់ភាគច្រើន មុនពេលសហគមន៍អាចបំពេញដំណើរការនេះបានសព្វគ្រប់។

ក្រុមហ៊ុនប៊ិញហ្វឿក១ នេះ មិនត្រឹមតែរំលោភបំពានសិទ្ធិសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនៅក្នុងករណីខាងលើនេះទេ ក្រុមហ៊ុនថែមទាំងបន្ថយលទ្ធភាពរបស់សហគមន៍ក្នុងការកំណត់ព្រំដីរបស់ពួកគេទៀតផង ហើយវាជាការរារាំងក្នុងដំណើរការទទួលបានកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព។ សកម្មភាពទាំងនេះ បង្ហាញអំពីបរាជ័យក្នុងការចាត់វិធានការចាំបាច់ដើម្បីជៀសវាងការរំលោភបំពានសិទ្ធិមនុស្ស ដែលផ្ទុយពីកាតព្វកិច្ចក្រោមគោលការណ៍ណែនាំស្តីពីធុរកិច្ចនិងសិទ្ធិមនុស្ស។[88]

៤.៤ សហគមន៍

កត្តាផ្ទៃក្នុងនៅក្នុងសហគមន៍ខ្លួនឯងក៏អាចឧបសគ្គចំពោះដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពដែរ។ សហគមន៍ដែលរឹងមាំមានសិទ្ធិអំណាច និងមានការរួបរួមគ្នាហាក់ដូចជាមានលទ្ធភាពខ្ពស់ក្នុងការទាមទារសិទ្ធិនិងការពារដីរបស់ខ្លួន ។ ផ្ទុយមកវិញ កង្វះខាតចំណេះដឹង ទំនុកចិត្ត និងការរួបរួមគ្នាសុទ្ធតែអាចរួមចំណែកដល់ការបាត់បង់ដី ហើយនឹងមិនមានលទ្ធភាពក្នុងការទទួលបានបណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពទេ ដូចករណីដែលបានកើតនៅភូមិចឹង។ ផ្នែកនេះរៀបរាប់អំពីចំណុចខ្សោយជាសក្តានុពលនៅក្នុងសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច ព្រមទាំងផ្តល់សំណូមពរមួយចំនួនដោយផ្អែកតាមការស្រាវជ្រាវនេះអំពីវិធីដើម្បីជម្រុះចោលទៅលើចំណុចខ្សោយទាំងអស់នេះ។

៤.៤.១ កង្វះខាតការយល់ដឹងអំពីសិទ្ធិ

បន្ថែមពីលើអ្វីដែលសមាជិកសហគមន៍បានបញ្ចេញឲ្យដឹង អំពីកង្វះខាតការយល់ដឹងអំពីភាពស្មុគស្មាញនៃដំណើរការទទួលបានបណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនេះ ជាទូទៅការស្រាវជ្រាវបានរកឃើញកាន់តែច្បាស់ថាមិនមែនសមាជិកសហគមន៍ទាំងអស់សុទ្ធតែបានយល់ដឹងអំពីសិទ្ធិរបស់ខ្លួនតាមផ្លូវច្បាប់ក្នុងការទទួលបានដីនោះទេ។

---

[88]ការិយាល័យឧត្តមស្នងការអង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា "គោលការណ៍ណែនាំស្តីពីធុរកិច្ចនិងសិទ្ធិមនុស្ស" (ឆ្នាំ២០១១) http://bit.ly/18WbEUy

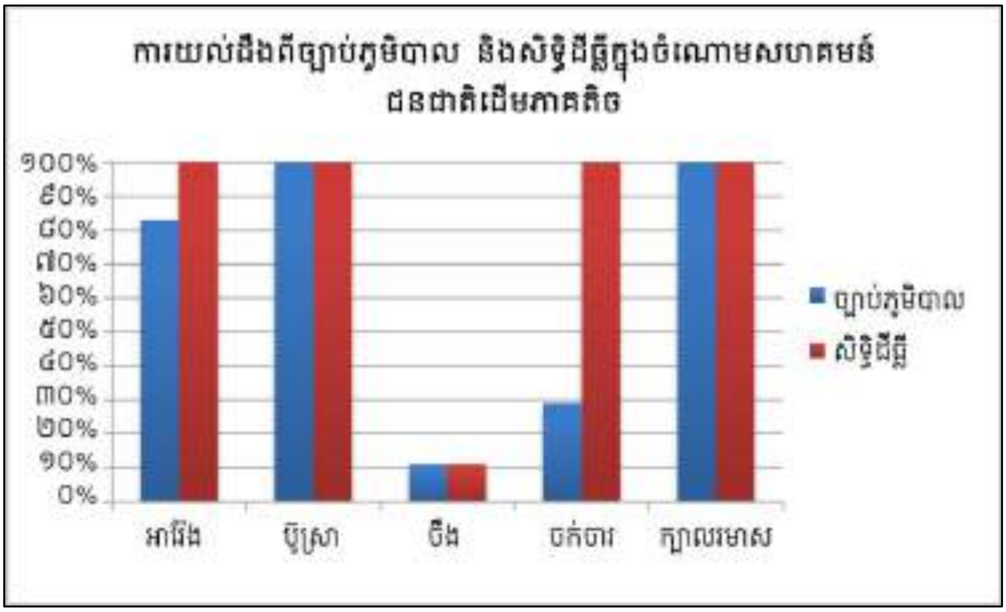

ជារួម កម្រិតនៃការយល់ដឹងក្នុងចំណោមសហគមន៍ អំពីច្បាប់ភូមិបាលមានមួយចំនួនប៉ុណ្ណោះគឺមាន ៦២% និងអំពីសិទ្ធិដីធ្លីមាន ៧៧%។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ សូមបញ្ជាក់ឲ្យច្បាស់ជាថ្មីម្តងទៀតថា សមាជិកសហគមន៍ដែលបានចូលរួមនៅក្នុងការស្រាវជ្រាវនេះ ដូចជាតំណាងសហគមន៍ សុទ្ធតែជាសមាជិកសហគមន៍ដែលភាគច្រើនសុទ្ធតែមានចំណេះដឹងនៅក្នុងវិស័យនេះ។ ដូច្នេះហើយ កម្រិតនៃការយល់ដឹងនេះមិនមែនជាតំណាងឲ្យសហគមន៍ទាំងអស់នោះទេ។ ជាងនេះទៀត អ្វីដែលសំខាន់នោះគឺក្នុងចំណោមសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច សហគមន៍នៅភូមិចឹងគឺជាសហគមន៍ដែលមានចំណេះដឹងទូទៅអំពីច្បាប់ភូមិបាលនិងសិទ្ធិមនុស្សតិចតួចជាងគេ ហើយសហគមន៍នេះបានបាត់បង់ដីរបស់ខ្លួនទាំងស្រុងហើយ មានន័យថាសហគមន៍បាត់លទ្ធភាពទាំងស្រុងក្នុងការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព។

ករណីសិក្សា៖ ការបាត់បង់ដីសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចព្នងក្នុងភូមិចឹង

ស្ថានភាពកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព៖ មិនគ្រប់លក្ខណៈសម្រាប់កម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពទេ ពីព្រោះគ្មានដីសហគមន៍នៅសល់សម្រាប់ចុះបញ្ជីទេ។

ដីនៅសល់តិចតួចក្នុងភូមិចឹង
រូបថត៖ ម.ស.ម.ក

ជនជាតិដើមភាគតិចព្នងបានរស់នៅនៅដីរបស់ខ្លួន ដែលមានទីតាំងនៅកន្លែងដែលបច្ចុប្បន្ននេះគេហៅថា ភូមិចឹង ឃុំឃ្សឹម ស្រុកស្នួល ខេត្តក្រចេះ ចាប់តាំងពីដូនតារបស់ពួកគេមកម្ល៉េះ។ ក៏ប៉ុន្តែ ការចាប់ច្បាមយកដីដែលបានកើតឡើងក្នុងប៉ុន្មានឆ្នាំចុងក្រោយនេះ និងការដែលសហគមន៍មិនមានលទ្ធភាពការពារដីរបស់ខ្លួននោះបានធ្វើឲ្យសហគមន៍នេះនៅសល់ដីផ្ទាល់ខ្លួនតែបន្តិចបន្តួចតែប៉ុណ្ណោះ។ សហគមន៍បានឲ្យដឹងថា អ្នកមានអំណាចនិងមានខ្សែ ដោយរួមមានទាំងអធិការប៉ូលីសរង (ដែលសហគមន៍ស្គាល់ថាឈ្មោះ ម៉ៅ) និងមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់ម្នាក់គឺឯកឧត្តម ឡេង អ៊ិន បានល្មើសក្នុងការចាប់ដីទាំងនេះ។ សហគមន៍បានដាក់ពាក្យបណ្ដឹងមួយចំនួនទៅអាជ្ញាធរដែរ ក៏ប៉ុន្តែ ពួកគេមិនបានទទួលអន្តរាគមន៍ចំពោះករណីនេះឡើយ។ ជាងនេះទៀត សមាជិកសហគមន៍បានប្រឈមនឹងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញពីប្រព័ន្ធតុលាការនិងប្រឈមនឹងការចាប់ខ្លួនដោយសារតែកិច្ចប្រឹងប្រែងការពារដី របស់ខ្លួនទៅវិញ។

អ្នកមកតាំងទីលំនៅថ្មីជាច្រើនក៏បានមករស់នៅលើដីទាំងនេះ ហើយគ្រួសារជនជាតិដើមភាគតិចមួយចំនួនបានលក់ដីផ្ទាល់ខ្លួនដែរ ហើយបានធ្វើឲ្យពួកគេក្លាយជាអ្នកគ្មានដី។ ជាងនេះទៀត ដីនេះបានទទួលរងការកាប់ឈើខុសច្បាប់យ៉ាងខ្លាំង។ ជាលទ្ធផលក្រោយពីការចាប់ដី ការលក់ផ្ទាល់ខ្លួន និងការកាប់ឈើខុសច្បាប់ សហគមន៍បានបាត់បង់ដីអារក្ស កន្លែងបញ្ចុះសព និងដីបម្រុងទុកសម្រាប់កសិកម្មវិលជុំ។

សហគមន៍ចង់បានការទទួលស្គាល់អត្តសញ្ញាណរបស់ខ្លួនជាផ្លូវការនិងចង់ឲ្យរដ្ឋាភិបាលផ្ដល់កម្មសិទ្ធិដីឯកជនឲ្យពួកគេ ដោយសារតែពួកគេមិនមាននៅសល់ដីសហគមន៍សម្រាប់ចុះបញ្ជីជាកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពទៀតទេ។ តំណាងសហគមន៍ម្នាក់បានលើកឡើងថា *"មិនមានដីតែសម្រាប់ជនជាតិដើមភាគតិចទៀតទេ ... អ្វីៗត្រូវបាត់បង់អស់ហើយ"*។

គួរឲ្យកត់សម្គាល់ផងដែរថាភូមិចឹងបានប្រឈមនឹងការដែលចំណូលស្រុក ជាងករណីផ្សេងទៀត ដោយសារតែភូមិនេះនៅជិតផ្លូវជាតិលេខ៧ ហើយមានទីប្រជុំជនក្នុងស្រុកស្នួល។ ប៉ុន្តែ បើទោះជាយើងមិនអាច

យើងនិយាយឲ្យពិតប្រាកដបានក៏ដោយ ក៏អាចនិយាយបានថាប្រសិនបើសហគមន៍បានទទួលព័ត៌មានច្រើនអំពីសិទ្ធិដីធ្លីរបស់ពួកគេ ពួកគេអាចនឹងត្រៀមខ្លួនក្នុងការតស៊ូមតិដើម្បីសិទ្ធិទាំងនោះនិងការពារដីរបស់ខ្លួន។ ទ្រឹស្តីនេះមានបង្ហាញជាភស្តុតាងដោយសមាជិកសហគមន៍នៅភូមិក្បាលរមាស ដែលគិតថាសមត្ថភាពរបស់ពួកគេក្នុងការការពារដីរបស់ខ្លួន គឺដោយសារតែចំណេះដឹងអំពីសិទ្ធិដីធ្លីដែលពួកគេបានទទួលតាមរយៈការបណ្តុះបណ្តាលរបស់អង្គការសង្គមស៊ីវិល។ ដូច្នេះហើយ ការបណ្តុះបណ្តាលនិងការផ្តល់ព័ត៌មានបន្ថែមអំពីសិទ្ធិដីធ្លីអាចនឹងធានាថាសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចបានត្រៀមខ្លួនបានល្អក្នុងការការពារដីរបស់ពួកគេ។

៤.៤. ២កង្វះខាតទំនុកចិត្ត

កង្វះខាតទំនុកចិត្ត ក៏ជាបញ្ហាប្រឈមមួយសម្រាប់សហគមន៍ក្នុងការប៉ុនប៉ងដើម្បីទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពផងដែរ។ ទំនុកចិត្តមានសារៈសំខាន់ណាស់ក្នុងការអនុវត្តយុទ្ធសាស្ត្រតស៊ូមតិដ៏រឹងមាំក្នុងដំណើរការចុះបញ្ជីនេះ ដោយស៊ូនឹងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញជាបន្តបន្ទាប់ពីអាជ្ញាធរ និងក្នុងការទប់ស្កាត់ការចាប់ដីនិងការបំភិតបំភ័យដោយក្រុមហ៊ុន។ ទំនុកចិត្តរបស់សហគមន៍អាចមានការលំបាកក្នុងការរក្សាឲ្យបានពេញលេញក្នុងរយៈពេលវែង។ តំណាងមកពីសង្គមអភិរក្សសត្វព្រៃនិងអង្គការមាតាធម្មជាតិបានលើកឡើងថា ដើម្បីជួយជ្រោមជ្រែងសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចឲ្យបានកាន់តែប្រសើរក្នុងដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនេះ អង្គការសង្គមស៊ីវិលគួរធ្វើទស្សនកិច្ចទៅសហគមន៍ជាប្រចាំ ដោយសារតែការធ្វើបែបនេះ មិនគ្រាន់តែជួយបង្កើនចំណេះដឹងអំពីសិទ្ធិដីធ្លីនិងដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពដែលជាការផ្តល់សិទ្ធិអំណាច ដល់ពួកគេប៉ុណ្ណោះ ថែមទាំងផ្តល់ដល់សហគមន៍ដែលកំពុងតស៊ូនោះនូវការបង្កើនទំនុកចិត្តដែលពួកគេកំពុងត្រូវការជាទីបំផុតនោះ។ តំណាងអភិរក្សសត្វព្រៃបានពន្យល់ថា *"យើងមិនអាចមកកន្លែងគាត់ឲ្យបានញឹកញាប់ទេ ដោយសារតែយើងធ្វើការនៅក្នុងភូមិជាង ២០ ដូច្នេះពួកគេបាត់បង់ទំនុកចិត្តដោយសារតែពួកគេមានអារម្មណ៍ថាមិនមានការយកចិត្តទុកដាក់ខ្លាំងពីបណ្តាអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលទៅលើស្ថានភាពរបស់ពួកគេ ដូច្នេះពួកគេបាត់បង់ការប្តេជ្ញាចិត្ត។ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល គួរបង្កើនកិច្ចសហប្រតិបត្តិការនិងមកសួរសុខទុក្ខពួកគេឲ្យបានញឹកញាប់"។*

៤.៤.៣ កង្វះខាតឯកភាព

ទោះបីជាសមាជិកសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចជាច្រើនបង្ហាញអំពីការចង់បានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពជាកម្មសិទ្ធិដីឯកជនក៏ដោយ ក៏ការស្រាវជ្រាវនេះបានបង្ហាញអំពីកង្វះឯកភាពក្នុងចំណោមសហគមន៍មួយចំនួន ដែលជាកត្តារាំងដល់ដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព។

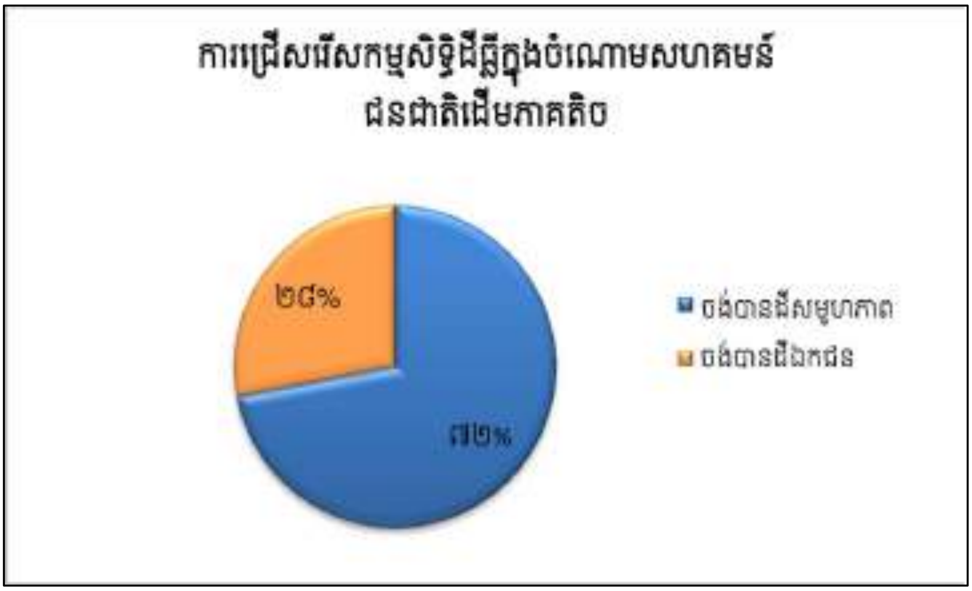

មានតែភូមិចឹង ប៉ុណ្ណោះ ដែលតំណាងសហគមន៍ទាំងអស់បញ្ជាក់អំពីការប្រាថ្នាចង់បានកម្មសិទ្ធិដីឯកជន ក៏ប៉ុន្តែបានពន្យល់ថាពួកគេមិនមានដីសហគមន៍នៅសល់សម្រាប់ចុះបញ្ជីតាមដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពទេ ហេតុដូច្នេះហើយពួកគេគ្មានជម្រើសអ្វីក្រៅតែពីព្យាយាមឲ្យបានកម្មសិទ្ធិដីឯកជនដើម្បីការពារដីដ៏តិចតួចដែលនៅសល់ក្រោយពីត្រូវបានគេចាប់យកអស់នោះ។ តាមការបញ្ជាក់ដោយអនាមិកថា ប្រសិនបើមានដីនិងព្រៃនៅសល់នោះ សហគមន៍នឹងចង់បានកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពដើម្បីការពារដីនិងអត្តសញ្ញាណរបស់ពួកគេហើយ។ កង្វះឯកភាពក្នុងចំណោមសហគមន៍នៅភូមិចឹងត្រូវបានរកឃើញថាជាមូលហេតុចម្បងដែលធ្វើឲ្យសហគមន៍មិនមានលទ្ធភាពការពារដីរបស់ខ្លួនពីការចាប់ច្បាមយកដីពីអ្នកចំណូលថ្មី។ បើយោងតាមតំណាងសហគមន៍ សមាជិកសហគមន៍មួយចំនួនបានជំទាស់នឹងដំបូន្មានរបស់មេដឹកនាំ ដែលបានជំរុញពួកគេកុំឲ្យលក់ដីរបស់ខ្លួនដើម្បីរក្សាអត្តសញ្ញាណរបស់ខ្លួន។ ផ្ទុយទៅវិញ សមាជិកសហគមន៍បានលក់ដីរបស់ខ្លួនទៅឲ្យអ្នកចំណូលស្រុកថ្មី ដើម្បីដោះបន្ទុកហិរញ្ញវត្ថុដែលទង្វើនេះជាការរួមចំណែកធ្វើឲ្យបាត់បង់ដីសហគមន៍។

ក្រៅពីភូមិចឹង នៅភូមិចក់ចារ តំណាងសហគមន៍ម្នាក់បានថ្លែងពីការប្រាថ្នាចង់បានកម្មសិទ្ធិដីឯកជនដោយគាត់បានពន្យល់ថា គាត់នឹងអាចប្រើប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិនោះទៅខ្ចីលុយពីធនាគារបាន។ ជាថ្មីម្តងទៀត វាជាការសំខាន់ក្នុងការកត់សម្គាល់ថាសមាជិកសហគមន៍ភាគច្រើនដែលបានចូលរួមនៅក្នុងការសម្ភាសនេះ ជាតំណាងសហគមន៍ដែលមានការប្តេជ្ញាចិត្តក្នុងការការពារដីសហគមន៍របស់ពួកគេ ដូច្នេះឆន្ទៈក្នុងការចង់បានកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពមិនឆ្លុះបញ្ចាំងអំពីសេចក្តីប្រាថ្នារបស់បុគ្គលគ្រប់រូបនៅក្នុងសហគមន៍របស់ពួកគេទេ។ ឧទាហរណ៍ នៅស្ទឹងអារ៉ែង តំណាងសហគមន៍ទាំងអស់ដែលចូលរួមក្នុងការស្រាវជ្រាវនេះ សម្តែងអំពីការប្រាថ្នាចង់បាន ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព ប៉ុន្តែពួកគេក៏ទទួលស្គាល់ដែរថា ភូមិមួយក្នុងចំណោមភូមិរងផលប៉ះពាល់ទាំងប្រាំបី (ភូមិប្រឡាយ) មានសមាជិកសហគមន៍ដែលចង់បានកម្មសិទ្ធិដីឯកជនដែរ។ ប៉ុន្តែ តំណាងសហគមន៍បាន

បញ្ជាក់ថា មនុស្សភាគច្រើនក្នុងសហគមន៍នៅតែប្តេជ្ញាចិត្តចង់ទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព ដោយបានថ្លែងថា *"ប្រសិនបើយើងទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព អ្វីៗទាំងអស់ទាំងអត្តសញ្ញាណនិងវប្បធម៌របស់យើងអាចបន្ត ហើយគ្មានក្រុមហ៊ុនណាឬអ្នកមានអំណាចអាចលួចដីរបស់យើងបានឡើយ"*។

កង្វះឯកភាព ឬមិនមានភាពច្បាស់លាស់លើប្រភេទចុះបញ្ជីដី ប្រជាសហគមន៍អាចជាអ្នករួមចំណែកចំពោះការអូសបន្លាយពេលក្នុងដំណើរការនេះ។ យោងតាមក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្ម និងសំណង់ ពួកគេបានអង្កេតថា ក្នុងអំឡុងពេលនៃដំណើរការចុះបញ្ជីដី ប្រជាសហគមន៍មួយចំនួនបានសម្រេចចិត្តឈប់ចូលរួមទាមទារប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពហើយត្រឡប់មកជាស្នើសុំប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិឯកជនជំនួសវិញ។ ការបន្លាយពេលក្នុងដំណើរការនេះចំណាយពេលយូរ និងធនធានច្រើន ព្រោះក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្មត្រូវត្រឡប់ទៅកាន់សហគមន៍ និងធ្វើការវាយតម្លៃដីនោះជាថ្មីឡើងវិញ។

បន្ថែមពីនេះ បើទោះបីជាការសម្រេចរបស់គ្រួសារមួយក្នុងការទទួលយកកម្មសិទ្ធិដីឯកជនមិនបានដកហូតសិទ្ធិរបស់អ្នកផ្សេងទៀតក្នុងសហគមន៍ក្នុងការទទួលបានកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពក៏ដោយ ក៏វាមានឥទ្ធិពលក្នុងការធ្វើឲ្យចំនួនប្រជាជននិងសាមគ្គីភាពមានសភាពរួមតូចផងដែរ។ ជាងនេះទៀត អ្នកដែលមានកម្មសិទ្ធិដីឯកជនត្រូវបានលក់ដីដែលពីមុនជាដីជនជាតិដើមភាគតិចទៅឲ្យអ្នកខាងក្រៅ ដែលនេះរឹតតែអាចមានសិទ្ធិដាក់បន្ទុកបន្ថែមទៀតដល់សហគមន៍ទាំងមូលដែលនៅប្តេជ្ញាចិត្តចង់អភិរក្សដីសមូហភាពរបស់ខ្លួន។[89]

ជាការពិត វាមានផលប្រយោជន៍សម្រាប់គ្រួសារជនជាតិដើមភាគតិចដែលបានទទួលប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីឯកជនដោយស្របច្បាប់ព្រោះវាបានផ្តល់នូវការការពារភ្លាមៗទៅលើដីរបស់ពួកគេ ហើយវាអនុញ្ញាតឲ្យម្ចាស់អាចប្រើវាជារបស់បញ្ចាំក្នុងការខ្ចីលុយពីធនាគារ (ដែលផ្ទុយពីប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពដែលតាមច្បាប់មិនអាចយកមកប្រើប្រាស់សម្រាប់គោលបំណងបែបនេះឡើយ)។ ក៏ប៉ុន្តែ ជាញឹកញាប់គ្រួសារជនជាតិដើមភាគតិចសម្រេចចិត្តទទួលយកកម្មសិទ្ធិដីឯកជនក្រោមសម្ពាធពីអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានឬយុវជនស្ម័គ្រចិត្ត ដោយមិនបានទទួលព័ត៌មានពេញលេញអំពីផលវិបាកឡើយ និងនៅចំពោះមុខនៃការទន្ទ្រានកាន់តែខ្លាំងឡើងទៅលើដីរបស់ពួកគេ។ នៅក្នុងបរិបទនេះ វាអាចជាការសមស្របក្នុងការសន្និដ្ឋានថា គ្រួសារទាំងនោះជាច្រើនបានព្រមទទួលយកកម្មសិទ្ធិដីឯកជនក្រោមការគំរាមកំហែង។ ក្រោមការបង្ខំបែបនេះ វាជាការគួរឲ្យកត់សម្គាល់ថាកម្មសិទ្ធិដីឯកជនអាចបញ្ចូលទៅក្នុងប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពបាន។ អនុក្រឹត្យ ៨៣ ពិតជាអនុញ្ញាតិឲ្យជនជាតិដើមភាគតិចដែលកាន់កាប់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីឯកជនឲ្យប្តូរដីដែលកាន់កាប់ដោយឯកជនឲ្យបញ្ចូលទៅជាកម្មសិទ្ធិសហគមន៍បាន។[90] ប៉ុន្តែ វាជាដំណើរលំបាកនិងមានភាពស្មុគ្រស្មាញដែលពឹងផ្អែកខ្លាំងទៅលើឆន្ទៈរបស់អាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ច។ ការបញ្ចូលដីមួយដុំចូលជាដីសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច តំណាងសហគមន៍ត្រូវតែស្នើសុំដល់រ

[89] *ដដែល*

[90] អនុក្រឹត្យលេខ ៨៣ មាត្រា១៣

ដ្ឋបាលសុរិយោដីឲ្យចុះបញ្ជីទៅលើរាល់ការផ្លាស់ប្តូរជាបន្តបន្ទាប់ទាំងអស់។[91] កង្វះជំនួយពីអាជ្ញាធរច្រើនតែជាឧបសគ្គចំពោះការចុះបញ្ជីកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពតាំងពីដើមដំបូង បន្ទាប់មកការបញ្ចូលឡើងវិញពេលក្រោយសម្រាប់កម្មសិទ្ធិដីឯកជន ហាក់ដូចជាគ្រាន់តែជាគំនិតសុទិដ្ឋិនិយមប៉ុណ្ណោះ។

ជាងនេះទៀត ការបាត់បង់ជំនឿចិត្តទៅលើរដ្ឋាភិបាលក្នុងការធានាឲ្យមានការការពារដល់សិទ្ធិដីធ្លីរបស់ពួកគេបាននាំឲ្យសមាជិកសហគមន៍ស្វែងរកដំណោះស្រាយរយៈពេលខ្លី ឧទាហរណ៍ ការទទួលយកកម្មសិទ្ធិដីឯកជនដើម្បីឲ្យពួកគេអាចលក់ដើម្បីសម្រាលការលំបាកផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ ជាជាងការអនុវត្តតាមប្រពៃណីជនជាតិដើមភាគតិច។[92] នៅពេលដែលសមាជិកសហគមន៍បានលក់ដីរបស់ខ្លួនហើយ ពួកគេមិនអាចចូលរួមឡើងវិញជាមួយសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចរបស់ពួកគេទៀតទេ។ នេះជាការពិតមួយសម្រាប់គ្រួសារសហគមន៍ជាច្រើននៅក្នុងឃុំប៊ូស្រាដែលបានព្យាយាមក្នុងការចូលរួមឡើងវិញជាមួយសហគមន៍ក្នុងការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនោះ។ ក៏ប៉ុន្តែ សហគមន៍ថ្លែងថាពួកគេនឹងមិនទទួលសមាជិកទាំងនេះត្រឡប់ចូលមកក្នុងសហគមន៍វិញទេ ដូចមានចែងក្នុងបទបញ្ញាផ្ទៃក្នុងរបស់ពួកគេ។

ខណៈដែលការកើនឡើងនូវចំណេះដឹងនិងទំនុកចិត្តពិតជាបានពង្រឹងសមត្ថភាពរបស់សហគមន៍នានាក្នុងការការពារសិទ្ធិរបស់ពួកគេក៏ដោយ ក៏ការគាបសង្កត់ជាច្រើនទៅលើសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចបានបង្ហាញថាឯកភាពរបស់សហគមន៍ក៏ប្រហែលជាមានសារៈសំខាន់ដូចគ្នាផងដែរ។ រឿងនេះជាការពិត រហូតដល់តំណាងសហគមន៍ម្នាក់នៅភូមិចឹងបានសំណូមពរដល់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលទាំងឡាយថា *"សូមរៀបចំវគ្គបណ្តុះបណ្តាលអំពីរបៀបកែលម្អសាមគ្គីភាពរបស់សហគមន៍"*។

៤.៥ អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនិងដៃគូអភិវឌ្ឍន៍

ជាការពិតណាស់ សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចត្រូវការជំនួយពីខាងក្រៅដើម្បីចុះបញ្ជីដីសហគមន៍របស់ពួកគេ ដោយសារតែបញ្ហាជាច្រើនដែលពួកគេប្រឈមចំពោះដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពដែលមានស្រាប់។ ក៏ប៉ុន្តែ នៅពេលដែលអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនិងស្ថាប័នផ្សេងៗទៀតដែលធ្វើការគាំទ្រកម្មសិទ្ធិដីសហគមន៍សម្រាប់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចមានចេតនាល្អក៏ដោយ ក៏ពួកគេអាចមានឥទ្ធិពលបណ្តាលឲ្យមានឧបសគ្គដោយអចេតនា និងអាចបង្កផលលំបាកដល់អ្នកដែលពួកគេមានបំណងចង់ជួយថែមទៀតផង។ អង្គការសង្គមស៊ីវិលដែលត្រូវបានសម្ភាសន៍ក្នុងការស្រាវជ្រាវនេះអាចជួយបំភ្លឺចំពោះបញ្ហានេះ។ បញ្ហាចម្បងដែលត្រូវបានលើកឡើងនេះគឺការប្រកួតប្រជែង ជាជាងការសហការក្នុងចំណោមអង្គការទាំងនោះ។ តំណាងម្នាក់ពីសមាគមអាដហុក បានទទួលស្គាល់ដោយត្រង់ថា *"យើងតែងតែរិះគន់ចំណុចខ្សោយរបស់រដ្ឋាភិបាល ប៉ុន្តែយើងកម្ររិះគន់ខ្លួនឯងណាស់ ដែលនេះជាការខ្វះចន្លោះរបស់សង្គមស៊ីវិល... ឧបសគ្គមួយក្នុង*

---

[91] *ដដែល* មាត្រា១៤

[92] វេទិកាអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនៃកម្ពុជា "ជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជា" (ខែមេសា ឆ្នាំ២០០៦) http://bit.ly/21tZ1rr

ចំណោមឧបសគ្គចម្បងៗគឺការខ្វះចន្លោះក្នុងកិច្ចសហប្រតិបត្តិការរវាងអង្គការសង្គមស៊ីវិល។ តំណាងម្នាក់មកពីមជ្ឈមណ្ឌលអប់រំច្បាប់សហគមន៍បញ្ជាក់បន្ថែមថាកង្វះកិច្ចសហប្រតិបត្តិការគឺជាបញ្ហា *"ខ្ញុំបានសង្កេតឃើញថា អង្គការមួយចំនួនប្រកួតប្រជែងជាមួយគ្នា ឧទាហរណ៍ ពួកគេនិយាយថា "ទោះជាគម្រោងរបស់ខ្ញុំ" គឺថាពួកគេមិនមានសាមគ្គីភាពនិងមិនសហការល្អដើម្បីជំរុញដល់ដំណើរការចុះបញ្ជីដើម្បីទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពទេ។* កង្វះខាតកិច្ចសហប្រតិបត្តិការនេះត្រូវបានរំលេចឡើងជាពិសេសទៅលើអង្គការមួយចំនួនដែលកំពុងធ្វើការក្នុងឃុំប៊ូស្រាដែលសហគមន៍មិនទាន់បានទទួលប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនៅឡើយទេ ទោះបីជាមានអង្គការជាច្រើនកំពុងធ្វើការលើករណីនេះក៏ដោយ ៖

ករណីសិក្សា៖ ជនជាតិដើមភាគតិចព្នងក្នុងឃុំប៊ូស្រា[93] និងកិច្ចសហការរបស់អង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល

ស្ថានភាពប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព៖ បានទទួលការទទួលស្គាល់អត្តសញ្ញាណផ្លូវការក្នុងឆ្នាំ២០១១ បានចុះបញ្ជីជានីតិបុគ្គលក្នុងខែឧសភា ឆ្នាំ២០១២។ បានដាក់ពាក្យសុំប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពក្នុងឆ្នាំ២០១២ ប៉ុន្តែមិនទាន់បានទទួលការឆ្លើយតបនៅឡើយទេ

សហគមន៍ជនជាតិព្នងក្នុងឃុំប៊ូស្រា ស្រុកពេជ្រាដា បាននិយាយថាចំការកៅស៊ូដែលមានក្រុមហ៊ុនសុកហ៊ីនខេស៊ីឌី ជាម្ចាស់បានទន្ទ្រានចូលក្នុងដីដែលពួកគេពឹងផ្អែកការរស់រានមានជីវិតទៅលើដីនោះ ហើយវាបានប៉ះពាល់ដល់គ្រួសារចំនួន ៧៨៨។ ប្រជាជនដែលទទួលរងការប៉ះពាល់ភាគច្រើនគឺជនជាតិដើមភាគតិចព្នង ដែលមានចំណងយ៉ាងខ្លាំងទៅនឹងដី ដែលពួកគេបានរស់នៅច្រើនជំនាន់មកហើយ។

ក្រុមហ៊ុនសុកហ៊ីនខេស៊ីឌី រួមជាមួយនឹងក្រុមហ៊ុនវ៉ាណាស៊ីនិងសេធីកូឡា ប្រតិបត្តិការទៅលើសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចចំនួនពីរនៅក្នុងឃុំប៊ូស្រា។ មកដល់ឆ្នាំ២០១២ សម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចមានចំនួនសរុប ៦.៩៧៨ ហិកតា ដែលក្នុងនោះ គេដាំកៅស៊ូចំនួន ៤.០៦២ ហិកតា។ ក្រុមហ៊ុនសុកហ៊ីនខេស៊ីឌី បានចាប់ផ្តើមឈូសឆាយដីធ្វើចំការនេះក្នុងខែមេសាឆ្នាំ២០០៨ មុនពេលបញ្ចប់ការវាយតម្លៃផលប៉ះពាល់បរិស្ថាននិងសង្គមឲ្យបានជាក់លាក់ ឬសម្រេចបញ្ចប់ទៅលើសំណងនានា។ ទោះបីជាមានការដាក់ពាក្យបណ្តឹងច្រើននិងការតវ៉ាកំពុងកើតមានជាបន្តបន្ទាប់ក៏ដោយ ក៏ក្រុមហ៊ុនសុកហ៊ីនខេស៊ីឌី នៅតែបន្តការឈូសឆាយដីនិងបានបំផ្លាញដីដែលបានដាំដុះរួចហើយ ដីបម្រុងទុកសម្រាប់ធ្វើកសិកម្មវិលជុំ ទីតាំងបញ្ចុះសពតាមប្រពៃណីនិងព្រៃអារក្ស ដោយបង្កឲ្យមានការប៉ះពាល់អវិជ្ជមានធ្ងន់ធ្ងរទៅលើជីវភាពសេដ្ឋកិច្ចនិងព្រលឹងរបស់អ្នកភូមិ។ រហូតមកដល់ពេលនេះសំណងដែលផ្តល់ដល់អ្នកភូមិ គឺមិនគ្រប់គ្រាន់ទាល់តែសោះ។

[93] សម្រាប់ព័ត៌មានបន្ថែមលើករណីនេះ សូមអាន៖ម.ស.ម.ក "ឃុំប៊ូស្រា ខេត្តមណ្ឌលគីរី" (ប្រវត្តិសកម្មជនដីធ្លី) http://bit.ly/1Q5PldR

ចំការកៅស៊ូនៅឃុំប៊ូស្រា របស់ក្រុមហ៊ុនសុកហ៊្វីនខេស៊ីឌី
រូបថត៖ ម.ស.ម.ក

បន្ថែមពីលើសម្ពាធពីចំការរបស់ក្រុមហ៊ុនសុកហ៊្វីនខេស៊ីឌីមកលើសហគមន៍នោះសម្បទានដីសង្គមកិច្ច ដែលនៅជិត (ដែលគេជឿថាត្រូវបានបង្កើតឡើងក្នុងឆ្នាំ២០១០ ឬ២០១១) ជាយភូមិឡាំមេះក៏កំពុងបណ្តាលឲ្យមានភាពតានតឹងយ៉ាងច្រើនដែរ។ សម្បទានដីសង្គមកិច្ចបានទន្ទ្រានលើទីតាំងបញ្ចុះសព ព្រៃអារក្ស ដីកសិកម្មវិលជុំ និងដីលំនៅដ្ឋានដែលបានធ្វើឲ្យជនជាតិដើមភាគតិច ១០០ គ្រួសារត្រូវផ្លាស់ប្តូរលំនៅដ្ឋាន បន្ថែមពីលើការហូរចូលជាច្រើនពីអ្នកចំណូលស្រុកក្នុងតំបន់នេះ។

សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងឃុំប៊ូស្រាបានចូលរួមនៅក្នុងដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពអស់រយៈពេលជាច្រើនឆ្នាំមកហើយ ហើយអង្គការសង្គមស៊ីវិលមួយចំនួនបានកំពុងជួយដល់ពួកគាត់នៅក្នុងដំណើរការនេះ។ ក្នុងឆ្នាំ២០១១ សហគមន៍មូលដ្ឋានទទួលបានការទទួលស្គាល់អត្តសញ្ញាណជាផ្លូវការពីក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ ហើយក្នុងខែឧសភា ឆ្នាំ២០១២ ក្រសួងមហាផ្ទៃបានចុះបញ្ជីពួកគេជានីតិបុគ្គល។ ក្នុងឆ្នាំ២០១២ ដែរពួកគេបានដាក់ពាក្យសុំចុះបញ្ជីជាមួយក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្ម និងសំណង់។ ប៉ុន្តែរហូតមកដល់ពេលនេះ ពួកគេកំពុងតែរងចាំការឆ្លើយតប។ ការដែលសម្បទានដីសង្គមកិច្ច ទន្ទ្រានចូលដីដែលសហគមន៍បានបោះព្រំដីសម្រាប់ចុះបញ្ជីប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព ដូចដែលសហគមន៍បានរកឃើញថាជាឧបសគ្គចម្បងមួយចំពោះដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព។ ក៏ប៉ុន្តែ កិច្ចសហប្រតិបត្តិល្អរវាងអង្គការសង្គមស៊ីវិលដែលកំពុងធ្វើការលើករណីនេះ អាចនឹងផ្តល់ប្រយោជន៍យ៉ាងខ្លាំងដល់សហគមន៍នៅក្នុងដំណើរការនេះ។ សហគមន៍អះអាងថា កាលពីចាប់ផ្តើមដំណើរការនេះដំបូង អង្គការដែលគាំទ្រពួកគេ *"មានភាពសកម្មខ្លាំងមែនទែន"* ប៉ុន្តែថ្មីៗនេះ ពួកគេ *"មិនសូវសកម្មទេ"*។ សហគមន៍នៅតែត្រូវការជំនួយដើម្បីសម្រេចការធ្វើផែនទីមេ។

សមាគមអាដហុក បានលើកឡើងអំពីតម្រូវការឲ្យអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនៅឃុំប៊ូស្រា *"រៀបចំកិច្ចប្រជុំជាមួយគ្នានិងបែងចែកការទទួលខុសត្រូវ"*។ បើយោងតាមមជ្ឈមណ្ឌលអប់រំច្បាប់សហគមន៍ កិច្ចសហប្រតិបត្តិការបែបនេះ អាចសម្រេចបានដោយងាយស្រួល *"អង្គការគួររៀបចំកិច្ចប្រជុំជាមួយគ្នា ដើម្បីស្វែងរកដំណោះស្រាយនិងដើម្បីបែងចែកការទទួលខុសត្រូវ ឧទាហរណ៍តើអង្គការណាគួរជួយលើដំណើរការទទួលបានការទទួលស្គាល់អត្តសញ្ញាណជាដើម? តើអង្គការណាមានអ្នកឯកទេសធ្វើផែនទី? តើអង្គការណាអាចផ្តល់ជំនួយផ្នែកច្បាប់?"* គាត់បានបន្ថែមទៀតថា *"យើងគួរមានវេទិការួមគ្នារវាងអង្គការផ្សេងៗ ដើម្បីឲ្យយើងអាចដំណើរការចុះបញ្ជីជាមួយគ្នាបាន"*។ ដូចដែលបានរកឃើញពីមុនរួចហើយថាការចំណាយខ្ពស់ពាក់ព័ន្ធនឹងដំណើរការចុះបញ្ជីនេះអាចជាបន្ទុកសម្រាប់អង្គការនានាដែលកំពុងជួយដល់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចទាំងនេះ។ តាមរយៈកិច្ចសហប្រតិបត្តិការជាមួយគ្នា អង្គការទាំងឡាយអាចជំនះលើបញ្ហាហិរញ្ញវត្ថុបាន ដូច្នេះវានឹងជានាការជួយជ្រោមជ្រែងដល់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនឹងមិនកាត់ផ្តាច់ភ្លាមៗទេ នៅពេលអស់មូលនិធិនោះ។

សមាជិកសហគមន៍ដែលទទួលរងការប៉ះពាល់ចង់ឲ្យរដ្ឋាភិបាលលុបចោលសម្បទានដីសង្គមកិច្ច និងធានាថាសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចមិនទន្ទ្រានចូលដីរបស់ពួកគេ។ បន្ថែមពីលើនេះ ពួកគេសំណូមពរឲ្យអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល *"ពន្លឿនដំណើរការសម្រាប់ចុះបញ្ជីសម្រាប់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព បើមិនដូច្នេះទេ យើងនឹងគ្មានដីសម្រាប់ការពារទៀតទេ"*។

កង្វះកិច្ចសហប្រតិបត្តិការរវាងអង្គការនានា ក៏ត្រូវបានសហគមន៍មួយចំនួនលើកឡើងដែរ។ នៅភូមិក្បាលរមាស សហគមន៍បានអំពាវនាវឲ្យអង្គការដែលកំពុងជួយពួកគាត់ឲ្យមានកិច្ចសហការកាន់តែខ្លាំង ដោយគាត់បានថ្លែងថា *"យើងចង់ឲ្យអង្គការសហការជាមួយគ្នា មកភូមិដើម្បីគាំទ្រពួកយើងក្នុងការតស៊ូមតិ និងក្នុងដំណើរការចុះបញ្ជី"*។ វាជាការសំខាន់ណាស់ដែលអង្គការត្រូវចាំថា សូម្បីតែនៅពេលដែលករណីមួយដែលហាក់ដូចជាមានការគាំទ្រល្អពីអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនិងដៃគូអភិវឌ្ឍន៍ជាចំនួនច្រើនហើយក៏ដោយក្តី ក៏វានៅតែមានកង្វះខាតក្នុងការសម្របសម្រួលនិងការគាំទ្រដើម្បីឲ្យកាន់តែមានភាពប្រសើរជាងនេះផងដែរ។

៥. មេរៀនថ្នាក់តំបន់

ផលប៉ះពាល់ពីការចាប់ច្បាមយកដីទៅលើប្រពៃណីនិងវប្បធម៌របស់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជាគឺមានសភាពធ្ងន់ធ្ងរនិងច្រើនតែមិនអាចស្តារត្រឡប់ក្រោយវិញបាន។ នៅពេលដែលសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចមិនអាចពឹងផ្អែកទៅលើដីនិងសកម្មភាពប្រពៃណីដើម្បីបន្តនិរន្តរភាពរបស់ពួកគេទេ ពួកគេសឹងតែមិនមានជម្រើសអ្វីក្រៅពីប្រើកម្លាំងដើម្បីប្រាក់ឈ្នួលមកចិញ្ចឹមជីវិតឲ្យរស់។ ឧទាហរណ៍ នៅភូមិចឹងដែលបាត់បង់ដីស្ទើរតែទាំងអស់ទៅហើយនោះ ឥឡូវនេះសមាជិកសហគមន៍ជាច្រើនមានជម្រើសតិចតួចបំផុត ហើយត្រូវធ្វើការឲ្យអ្នកមកនៅថ្មីនិងអ្នកកាប់ឈើខុសច្បាប់។ ស្រដៀងគ្នានេះដែរ នៅក្នុងភូមិចក់ចារនិងឃុំប៊ូស្រា ដោយសារតែការបាត់បង់ដីធ្លី សមាជិកសហគមន៍មួយចំនួនត្រូវតែបង្ខំចិត្តទទួលយកការងារជាមួយក្រុមហ៊ុនដែលមានការពាក់ព័ន្ធនឹងវិវាទដីធ្លី។ ការងារយកប្រាក់ឈ្នួលនេះ មិនត្រឹមតែជាការបង្ហាញអំពីភាពបែកបាក់ក្នុងវប្បធម៌ប្រពៃណីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចប៉ុណ្ណោះទេ ហើយដោយសារតែកង្វះការអប់រំ ជនជាតិដើមភាគតិចច្រើនត្រូវជាប់ធ្វើការងារក្នុងសេដ្ឋកិច្ចក្រៅប្រព័ន្ធដោយមិនអាចគេចរួចឡើយ។ ប្រការនេះធ្វើឲ្យពួកគេស្ថិតក្នុងភាពងាយរងគ្រោះកាន់តែខ្លាំងពីការបំពានសិទ្ធិមនុស្សមួយចំនួនបន្ថែមទៀត។ លើសពីនេះ ដោយសារតែអត្តសញ្ញាណរបស់ពួកគេមានចំណងជិតស្និទ្ធទៅនឹងដីធ្លីនោះ ទីបំផុតការបាត់បង់ដីធ្លីនឹងនាំទៅដល់ការបាត់បង់អត្តសញ្ញាណក្នុងចំណោមពួកគេ។ ដូចដែលតំណាងសហគមន៍ម្នាក់នៅក្នុងភូមិក្បាលរមាសមានប្រសាសន៍ថា *"ប្រសិនបើយើងផ្លាស់ទៅរស់នៅទីតាំងថ្មី យើងនឹងបាត់បង់ដីធ្លីរបស់យើង ហើយគេនឹងឲ្យកម្មសិទ្ធិដីឯកជនដល់យើង។ វាមិនមែនជាវប្បធម៌របស់យើងទេ។ ប្រសិនបើយើងបាត់បង់អ្វីៗគ្រប់យ៉ាង អត្តសញ្ញាណរបស់យើងនឹងបាត់បង់ដែរ យើងនឹងមិនមែនជាជនជាតិដើមពួងទៀតទេ យើងនឹងក្លាយជាពលរដ្ឋខ្មែរទូទៅ"*។

ប្រទេសជាច្រើននៅជុំវិញពិភពលោក ដោយរាប់ទាំងប្រទេសមួយចំនួននៅក្នុងតំបន់អាស៊ីខាងត្បូងដែរ បានចាប់ផ្តើមអនុវត្តវិធានការកាត់បន្ថយការប៉ះពាល់បែបនេះ និងការពារសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច។ ប្រទេសកម្ពុជាអាចទាញយកបទពិសោធន៍របស់ប្រទេសនៅក្នុងតំបន់ដែលបានចាត់វិធានការដើម្បីធានាឲ្យមានការការពារជនជាតិដើមភាគតិច។ ឧទាហរណ៍ ប្រទេសហ្វីលីពីនគឺជាប្រទេសមួយក្នុងចំណោមប្រទេសតិចតួច និងជាប្រទេសទីមួយនៅអាស៊ី ដែលបានបង្កើតប្រព័ន្ធច្បាប់ច្បាស់លាស់មួយសម្រាប់ការពារសិទ្ធិដីធ្លីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច តាមរយៈការទទួលស្គាល់ជនដែលមានសម្លេងភាគតិចក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រ និងតាមរយៈការផ្តល់នូវលទ្ធភាពទទួលបានយន្តការសំណង។

ករណីសិក្សា៖ ប្រទេសហ្វីលីពីននិងច្បាប់សិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច

មានការប៉ាន់ប្រមាណថាប្រជាជនហ្វីលីពីនចន្លោះពី១០ ទៅ ២០% នៃប្រជាជនសរុប១០២.៩លាននាក់ ជាជនជាតិដើមភាគតិច។[94] តាមរយៈការរស់នៅជាទូទៅនៅតាមទីតាំងភូមិសាស្ត្រដាច់ដោយឡែកពីគ្នា ប៉ុន្តែជាតំបន់ដែលសម្បូរធនធាននោះ សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងប្រទេសហ្វីលីពីនបន្តស្ថិតក្នុងសភាពងាយរងគ្រោះដោយសារការចាប់ច្បាមដីនិងគម្រោងអភិវឌ្ឍន៍ដែលមានការរំលោភសិទ្ធិមនុស្សរបស់ពួកគេ។

ក្រោមអាណានិគមរបស់សហរដ្ឋអាមេរិចនិងអេស្ប៉ាញ ការអនុម័តច្បាប់សម័យអាណានិគមផ្សេងៗគ្នានៅក្នុងប្រទេសហ្វីលីពីនបានធ្វើឲ្យមានការប៉ះពាល់ដែលយាយីដល់ជនជាតិដើមភាគតិចនិងដីធ្លីរបស់ពួកគេ។[95] នៅសម័យក្រោយអាណានិគម រដ្ឋាភិបាលហ្វីលីពីនបានណែនាំឲ្យមានច្បាប់ដែលទទួលស្គាល់សិទ្ធិរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងការទទួលបានដីធ្លីដែលពួកគេកាន់កាប់ ហើយរដ្ឋាភិបាលបានណែនាំឲ្យមានច្បាប់សម្រាប់អ្វីដែលផ្ទុយពីនេះដែរ។ ការណែនាំឲ្យមានច្បាប់សាធារណរដ្ឋលេខ ៨៣៧០ ដែលត្រូវគេស្គាល់ថាជាច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងឆ្នាំ១៩៩៧ ត្រូវបានគេចាត់ទុកថាជាច្បាប់ដ៏មានសារៈសំខាន់បំផុតមួយ ដែលទទួលស្គាល់ការកាន់កាប់ដីសហគមន៍របស់ជនជាតិដើមភាគតិច ជាសិទ្ធិស្របច្បាប់។ ច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច រួមបញ្ចូលបទប្បញ្ញត្តិដែលផ្តោតលើគោលការណ៍ស្នូលចំនួន៤គឺ សិទ្ធិទទួលបានអត្តសញ្ញាណវប្បធម៌ សិទ្ធិទទួលបានអភិបាលកិច្ចនិងពង្រឹងសិទ្ធិអំណាចខ្លួនឯង សិទ្ធិទទួលបានយុត្តិធម៌សង្គមនិងសិទ្ធិមនុស្ស ព្រមទាំងសិទ្ធិទទួលបានដីកេរ្តិ៍ដូនតា។

ច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិចត្រូវបានគេសាទរ ចំពោះការការពារដែលផ្តល់ឲ្យជនជាតិដើមភាគតិច[96] និងមានបញ្ចូលវិធានការក្នុងការផ្តល់ឲ្យមានការទទួលស្គាល់ពីរដ្ឋចំពោះប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីកំណើតក៏ដូចជាការផ្តល់ការហាមឃាត់តាមផ្លូវច្បាប់ចំពោះការអភិវឌ្ឍដីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចដោយរដ្ឋ ឬដោយអង្គភាពមកពីក្រៅដោយមិនមានការយល់ព្រមពីសហគមន៍ទទួលរងផលប៉ះពាល់នោះឡើយ។ បន្ថែមពីលើនេះ ច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច ក៏ផ្តល់អាណត្តិក្នុងការបង្កើតគណៈកម្មាធិការជាតិដើម្បីជនជាតិដើមភាគតិច ដែលមានភារកិច្ចក្នុងការឃ្លាំមើលការអនុវត្តច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិចនិងក្នុងការការពារនិងលើកកម្ពស់ផលប្រយោជន៍និងសុខមាលភាពរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច ដោយគោរពឲ្យបានត្រឹមត្រូវចំពោះវប្បធម៌និងប្រព័ន្ធ

---

[94] ក្រុមការងារអន្តរជាតិកិច្ចការជនជាតិដើមភាគតិច "ពិភពជនជាតិដើមភាគតិច២០១៥៖ ប្រទេសហ្វីលីពីន" (ឆ្នាំ២០១៥) http://bit.ly/1RItbTA

[95] ធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី "ដីនិងការរស់រានវប្បធម៌៖ សិទ្ធិដីសហគមន៍របស់ជនជាតិដើមភាគតិចនៅអាស៊ី" (ឆ្នាំ២០០៩) http://bit.ly/1OX5QLg

[96] ក្រុមការងារអន្តរជាតិកិច្ចការជនជាតិដើមភាគតិច "ពិភពជនជាតិដើមភាគតិច២០១៥៖ ប្រទេសហ្វីលីពីន" (ឆ្នាំ២០១៥) http://bit.ly/1RItbTA

ជំនឿរបស់ពួកគេ។

ក្នុងឆ្នាំ២០០៧ ធនាគារពិភពលោកបានធ្វើការស្រាវជ្រាវលម្អិតមួយ[97] ដើម្បីពិនិត្យមើលឡើងវិញអំពីភាពជោគជ័យនិងភាពបរាជ័យនៃច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិចនេះ។ ការរិះគន់សំខាន់ ផ្តោតទៅលើភាពទន់ខ្សោយនៃការអនុវត្តច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិចនេះ ដែលភាគច្រើនពាក់ព័ន្ធនឹងកង្វះភាពស៊ីសង្វាក់ជាមួយច្បាប់ដទៃទៀត ព្រមទាំងការប្រឈមផ្នែករៀបចំ ដូចជាកង្វះខាតសមត្ថភាពរបស់គណៈកម្មាធិការជាតិដើម្បីជនជាតិដើមភាគតិចនិងស្ថាប័នច្បាប់ផ្សេងៗទៀតក្នុងការបំពេញតួនាទីរបស់ខ្លួនឲ្យបានគ្រប់គ្រាន់។ម្យ៉ាងវិញទៀត ធនាគារពិភពលោក បានចាត់ទុកក្របខណ្ឌស្ថាប័ននិងក្របខណ្ឌផ្នែកច្បាប់នៃច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិចនេះ ថាមានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់និងអនុលោមតាមស្តង់ដារសាកលដែលគេបានទទួលយក។ នៅក្នុងរយៈដប់ឆ្នាំដំបូងចាប់តាំងពីអនុម័តរួចមក វិញ្ញាបនប័ត្រចំនួន៥៧ អំពីប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិតំបន់បុព្វបុរស ដែលគ្របដណ្តប់លើផ្ទៃដី១/៥ នៃផ្ទៃដីប៉ាន់ស្មានសរុបប្រហែល ៦ លានហិកតានៃតំបន់ដីកេរ្តិ៍ដូនតាត្រូវបានចេញឲ្យតាមរយៈច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច ហើយវាបានផ្តល់ផលប្រយោជន៍ដល់ប្រជាជន ៣០០.០០០ គ្រួសារ បន្ថែមពីលើវិញ្ញាបនប័ត្រចំនួន ១៧២ អំពីប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីបុព្វបុរសដែលគ្របដណ្តប់លើផ្ទៃដី ៤.៨៣៨ ហិកតា។[98]

ទោះបីជាមិនទាន់មានភាពល្អឥតខ្ចោះក៏ដោយ ក៏គេមិនអាចឲ្យបន្ទាបតម្លៃក្របខណ្ឌដែលច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិចផ្តល់ឲ្យព្រមទាំងសក្តានុពលដែលមានក្នុងការការពារសិទ្ធិរបស់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចដែរ។ ទោះបីជាប្រសិទ្ធិភាពនៃច្បាប់នេះត្រូវបានបង្អាក់ដោយការអនុវត្តអន់ខ្សោយក៏ដោយ ក៏វាមិនមែនមានន័យថាវានឹងជាបញ្ហាក្នុងប្រទេសផ្សេងទៀត ប្រសិនបើមានការអនុម័តច្បាប់ស្រដៀងគ្នានេះនោះឡើយ។ តាមពិតទៅ ចំនួនជនជាតិដើមភាគតិចដ៏ច្រើនក្នុងចំណោមប្រជាជនក្នុងប្រទេសហ្វីលីពីន ទំនងជាកត្តាដែលនាំឲ្យមានការអនុវត្តច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិចនេះមានភាពទន់ខ្សោយគឺថាប្រទេសហ្វីលីពីនមានជនជាតិដើមភាគតិចចំនួន ១២ លាននាក់ ចេញមកពីក្រុមជនជាតិដើមភាគតិចចំនួនច្រើនជាង១០០ ដែលបានរស់នៅក្នុងប្រទេសនេះ។ ទីបំផុត ច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិចនេះ បង្ហាញពីសេចក្តីប្រាថ្នារបស់រដ្ឋាភិបាលហ្វីលីពីន ក្នុងការលើកកម្ពស់ភាពចម្រុះនៅក្នុងប្រទេស ហើយអាចត្រូវបានគេមើលឃើញថាជាឧបករណ៍ដ៏ជាក់លាក់និងរស់រវើកមួយក្នុងការការពារសិទ្ធិដីធ្លីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច។ ច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិចនេះតំណាងឲ្យគោលប្រវត្តិដ៏សំខាន់មួយទ្វីបអាស៊ីក្នុងការក្លាយទៅជាច្បាប់មួយក្នុងចំណោមច្បាប់ដំបូងៗដែលផ្តល់ជាពិសេសនូវប្រព័ន្ធដ៏ជាក់លាក់សម្រាប់ការការពារសិទ្ធិដីធ្លីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច។

[97] ក្រុមធនាគារពិភពលោក "ច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិចៈ ក្របខណ្ឌច្បាប់និងស្ថាប័ន ការអនុវត្ត និងការប្រឈម" (ខែមិថុនា ឆ្នាំ ២០០៧) http://bit.ly/1HYJ5r8

[98] រ៉ូរី អ រ៉ាចាដូ "នៅតែជាជនចម្លែកនៅលើដីរបស់ខ្លួនឯង" មជ្ឈមណ្ឌលសារព័ត៌មានស៊ើបអង្កេតហ្វីលីពី (របាយការណ៍) (ខែកក្កដា ឆ្នាំ ២០០៧) http://bit.ly/1GvNUBJ

ទោះបីជាច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច ជួបប្រទះនឹងការប្រឈមមួយចំនួន មួយផ្នែកដោយសារតែចំនួនជនជាតិដើមភាគតិចដ៏ច្រើនក្នុងប្រទេសហ្វីលីពីនក៏ដោយ ក៏សមាមាត្រនៃចំនួនជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជាក្នុងចំណោមប្រជាជនទាំងអស់ មានចំនួនតិចជាងនៅប្រទេសហ្វីលីពីនឆ្ងាយណាស់ ដែលតាមការប៉ាន់ប្រមាណមានពី១ ទៅ ២ ភាគរយប៉ុណ្ណោះ[99]ក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ដែលតួលេខនេះមានប្រហែល១/១០ នៃតួលេខក្នុងប្រទេសហ្វីលីពីន។ ដូច្នេះ បន្ទុករដ្ឋបាលនៃការអនុវត្តច្បាប់បែបនេះនៅកម្ពុជា នឹងមានភាពធូរស្រាលជាង។ ដូច្នេះ ឧទាហរណ៍នៃច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច និងបណ្តុំនៃការការពារដែលច្បាប់នេះបានចែងក្នុងទម្រង់សិទ្ធិដីធ្លីសម្រាប់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច នៅតែអាចត្រូវបានគេមើលឃើញថាជាគំរូដ៏មានសារៈប្រយោជន៍មួយសម្រាប់ប្រទេសកម្ពុជាអនុវត្តតាម។

ប្រទេសនេប៉ាល់ផ្តល់ជាឧទាហរណ៍មួយទៀតពីថ្នាក់តំបន់ ដែលរដ្ឋបានប្តេជ្ញាចិត្តក្នុងការកែលម្អសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច តាមរយៈការក្លាយទៅជាប្រទេសទីមួយក្នុងអាស៊ីខាងត្បូងដែលបានផ្តល់សច្ចាប័នអនុសញ្ញាអង្គការពលកម្មអន្តរជាតិលេខ១៦៩ស្តីពីជនជាតិដើមភាគតិចនិងប្រជាជនកុលសម្ព័ន្ធ ("អង្គការពលកម្មអន្តរជាតិ ១៦៩")។

ករណីសិក្សា៖ ប្រទេសនេប៉ាល់និងអនុសញ្ញាអង្គការពលកម្មអន្តរជាតិលេខ១៦៩ស្តីពីជនជាតិដើមភាគតិចនិងប្រជាជនកុលសម្ព័ន្ធ

បើយោងតាមជំរឿនជាតិចុងក្រោយក្នុងឆ្នាំ២០១១ សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចមានប្រហែល៣៦% នៃប្រជាជននេប៉ាល់សរុប ២៦.៥លាននាក់ ហើយដែលអាចបែងចែកជាក្រុមផ្សេងគ្នាដែលមានការទទួលស្គាល់តាមច្បាប់ ចំនួន៥៩ក្រុម។[100] ក្នុងខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០០៧ ប្រទេសនេប៉ាល់បានក្លាយជាប្រទេសទីមួយក្នុងអាស៊ីខាងត្បូងដែលបានផ្តល់សច្ចាប័នអនុសញ្ញាអង្គការពលកម្មអន្តរជាតិលេខ១៦៩ ដូច្នេះត្រូវជាប់កាតព្វកិច្ចក្នុងការអនុម័តគោលនយោបាយដើម្បីធានាឲ្យមានការការពារជនជាតិដើមភាគតិចនិងដីធ្លីរបស់ពួកគេ។

សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនៅនេប៉ាល់ បានស្វាគមន៍យ៉ាងកក់ក្តៅចំពោះការផ្តល់សច្ចាប័នអនុសញ្ញាអង្គការពលកម្មអន្តរជាតិលេខ១៦៩ ក៏ប៉ុន្តែការអនុវត្តត្រូវបានរារាំងដោយសារតែកង្វះការយល់ដឹងដោយជនជាតិដើមភាគតិចនិងប្រជាជនដែលមិនមែនជាជនជាតិដើមភាគតិច ដែលមានសមាសភាពសំខាន់[101]នៅក្នុងការអនុវត្ត។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ កិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងនាពេលថ្មីៗស្តីពីការកែលម្អទាំងការយល់ដឹងនិងការអនុវត្តគោលការណ៍ស្នូលរបស់អនុសញ្ញាអង្គការពលកម្មអន្តរជាតិលេខ១៦៩ ត្រូវបានដឹកនាំដោយអង្គការភាពជាដៃគូ

---

[99] ក្រុមការងារអន្តរជាតិកិច្ចការជនជាតិដើមភាគតិច "ពិភពជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងប្រទេសកម្ពុជា" (ឆ្នាំ២០១៥) http://bit.ly/1Qj4FsT

[100] ក្រុមការងារអន្តរជាតិកិច្ចការជនជាតិដើមភាគតិច "ជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងប្រទេសនេប៉ាល់" (ឆ្នាំ២០១៤) http://bit.ly/1McCjZB

[101] ភាពជាដៃគូជាមួយជនជាតិដើមភាគតិច "រឿងរ៉ាវជោគជ័យរបស់ភាពជាដៃគូជាមួយជនជាតិដើមភាគតិច៖ សហការដើម្បីលើកកម្ពស់និងការពារសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច" (ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១៤) http://bit.ly/1lHQfpP

របស់ជនជាតិដើមភាគតិចរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ដែលជាគំនិតផ្តួចផ្តើមរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិដែលមានគោលបំណងស្នូលក្នុងការលើកកម្ពស់ការរីកចម្រើននៃសិទ្ធិរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច និងការចូលរួមរបស់ពួកគេក្នុងការធ្វើការសម្រេចចិត្ត។ តាមការពិចារណាទៅទស្សនៈដែលបានមកពីភាគីពាក់ព័ន្ធជាច្រើន ដោយរាប់បញ្ចូលទាំងសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច តាមរយៈកិច្ចសហការជាមួយនឹងរដ្ឋាភិបាលប្រទេសនេប៉ាល់នោះ អង្គការភាពជាដៃគូរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ និងអង្គការពលកម្មអន្តរជាតិ បានបង្កើតកូនសៀវភៅ "សំណួរដែលគេចូលចិត្តសួរ" ស្តីពីអនុសញ្ញាអង្គការពលកម្មអន្តរជាតិលេខ១៦៩ និងបានបកប្រែសៀវភៅរបស់អង្គការពលកម្មអន្តរជាតិស្តីពីការយល់ដឹងអំពីអនុសញ្ញាស្តីពីជនជាតិដើមភាគតិចនិងប្រជាជនកុលសម្ព័ន្ធ ឆ្នាំ១៩៨៩ (លេខ ១៦៩)[102] ទៅជាភាសានេប៉ាល់។ ឧបករណ៍ទាំងនេះ ត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយយ៉ាងទូលំទូលាយពេញឆ្នាំ២០១៥ ហើយគេសង្ឃឹមថា ជាលទ្ធផល នឹងមានការកែលម្អក្នុងការអនុវត្តអនុសញ្ញា ១៦៩នេះ នៅក្នុងប្រទេសនេប៉ាល់។

ទោះបីជាមានបញ្ហាផ្សេងៗជាមួយនឹងការអនុវត្តក៏ដោយ ក៏ការផ្តល់សច្ចាប័នទៅលើអនុសញ្ញាអង្គការពលកម្មអន្តរជាតិលេខ១៦៩ ដោយប្រទេសនេប៉ាល់ គឺជាព្រឹត្តិការណ៍គោលប្រវត្តិមួយ ដែលជាការផ្តល់សញ្ញាអំពីការប្តេជ្ញាចិត្តរបស់ប្រទេសនេះ ក្នុងការទទួលស្គាល់និងដើម្បីភាពរីកចម្រើននៃសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច។ គេសង្ឃឹមថា ការអនុវត្តអនុសញ្ញាអង្គការពលកម្មអន្តរជាតិលេខ១៦៩នេះ នឹងមានការកែលម្អ ហើយគោលការណ៍ស្នូលរបស់វានឹងមានការផ្សារភ្ជាប់នៅក្នុងច្បាប់ជាតិរបស់ប្រទេសនេប៉ាល់។ ការអនុម័តអនុសញ្ញាអង្គការពលកម្មអន្តរជាតិលេខ១៦៩ គោលប្រវត្តិដ៏សំខាន់មួយត្រូវបានសម្រេចឡើង និងក្លាយជាក្របខណ្ឌសំខាន់សម្រាប់ការការពារតាមផ្លូវច្បាប់ទៅលើសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច។

ទោះបីជាការអនុវត្តអនុសញ្ញាអង្គការពលកម្មអន្តរជាតិលេខ១៦៩ ដោយប្រទេសនេប៉ាល់ មិនទាន់បានល្អឥតខ្ចោះនៅឡើយក៏ដោយ ក៏ប្រទេសនេប៉ាល់ បានបង្កើតជាឧទាហរណ៍ដ៏សំខាន់មួយដល់ប្រទេសនៅអាស៊ីដែលជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងប្រទេសកំពុងទទួលរងការរំលោភបំពានសិទ្ធិ និងកំពុងមានបញ្ហាអសុវត្ថិភាពក្នុងការកាន់កាប់ដីធ្លី។ ទោះបីប្រទេសកម្ពុជាបានបោះឆ្នោតគាំទ្រ សេចក្តីប្រកាសរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិចក៏ដោយ ប្រសិនបើប្រទេសកម្ពុជាពិតជាប្តេជ្ញាចិត្តក្នុងការការពារដីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចមែននោះ ប្រទេសកម្ពុជាគួរធ្វើតាមការឈានមុខរបស់ប្រទេសនេប៉ាល់ និងផ្តល់សច្ចាប័នទៅលើអនុសញ្ញាអង្គការពលកម្មអន្តរជាតិលេខ១៦៩។ ប្រសិនបើរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាចង់ទទួលបានប្រយោជន៍ពីបទពិសោធន៍និងមេរៀនពីប្រទេសហ្វីលីពីននិងប្រទេសនេប៉ាល់ បន្ថែមពីលើប្រទេសផ្សេងៗទៀត នៅជុំវិញពិភពលោកនោះ ប្រទេសកម្ពុជាអាចចាប់ផ្តើមបានកាន់តែមានប្រសិទ្ធភាពក្នុងការការពារសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនិងដីរបស់ពួកគេបាន។

---

[102] វេទិកាអចិន្ត្រៃយ៍របស់អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីបញ្ហាជនជាតិដើមភាគតិច "បច្ចុប្បន្នភាពនៃសកម្មភាពអង្គការពលកម្មអន្តរជាតិទាក់ទងនឹងជនជាតិដើមភាគតិច" សម័យប្រជុំទី១៤ ក្រុងញូយ៉ក ថ្ងៃទី២០ មេសា ដល់ ១ ឧសភា ២០១៥ http://bit.ly/1NrZHUT

៦. សេចក្តីសន្និដ្ឋាននិងអនុសាសន៍

ដូចការស្រាវជ្រាវបានលាតត្រដាងថា មានឧបសគ្គជាច្រើនដែលកំពុងប្រឈមសម្រាប់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចដែលបានមានបំណងក្នុងការចុះបញ្ជីដីសហគមន៍របស់ពួកគេ តាមរយៈដំណើរការចុះបញ្ជីដើម្បីទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព។ ការប្រឈមទាំងនេះ កើតឡើងដោយសារតែលក្ខណៈស្មុគស្មាញនិងប្រើប្រាស់ពេលវេលាវែងក្នុងដំណើរការដើម្បីទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនេះ ដោយសារកង្វះឆន្ទៈនយោបាយ និងដោយសារតែសកម្មភាពរបស់ភាគីពាក់ព័ន្ធដែលបានចូលរួម ដោយក្នុងនោះរួមមានទាំងអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាននិងក្រុមហ៊ុន និងសូម្បីតែនៅក្នុងចំណោមអង្គការសង្គមស៊ីវិលដែលកំពុងធ្វើការជួយជ្រោមជ្រែងដល់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច និងសហគមន៍ខ្លួនឯងផ្ទាល់។ ខណៈពេលដែលភាគីពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ត្រូវផ្តល់អាទិភាពទៅលើការការពារសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច និងគាំទ្រដល់ដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនោះ ទីបំផុតភារកិច្ចទទួលខុសត្រូវស្ថិតនៅលើរដ្ឋាភិបាលក្នុងការការពារសិទ្ធិដីធ្លីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច និងក្នុងការធានាថាសហគមន៍អាចចុះបញ្ជីដីធ្លីរបស់ពួកគេបានទាន់ពេលវេលា។ ប៉ុន្តែ កង្វះឆន្ទៈនយោបាយនៅតែជាបញ្ហាប្រឈមក្នុងការការពារដីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច ដែលមានភស្តុតាងច្បាស់ដោយសារតែមានការផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនេះតែមួយចំនួនតូចប៉ុណ្ណោះរហូតមកទល់នឹងពេលបច្ចុប្បន្ននេះ។ ក្នុងពេលអវត្តមានការការពារជាផ្លូវការដែលផ្តល់ឲ្យតាមរយៈប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លី និងក្នុងពេលដែលវិធានការការពារបណ្តោះអាសន្នមានសភាពមិនគ្រប់គ្រាន់នោះ ពេលវេលាជាកត្តាដែលមានសារៈសំខាន់បំផុត ដោយសារតែដីជនជាតិដើមភាគតិចកំពុងតែបាត់បង់យ៉ាងឆាប់រហ័ស ហើយវាជាការគំរាមកំហែងដល់អត្តិភាពរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជា។

ប៉ុន្តែ ថ្វីត្បិតតែហាក់ដូចជាមានឧបសគ្គយ៉ាងច្រើនដែលពួកគាត់កំពុងប្រឈមក៏ដោយ ក៏សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច នៅតែកិច្ចគាំពារដីធ្លីរបស់ពួកគេ។ ឧទាហរណ៍ សហគមន៍នៅភូមិក្បាលរមាស បានរៀបរាប់ប្រាប់ក្រុមការងារស្រាវជ្រាវថា *"ស្ទើរតែរាល់ថ្ងៃ ប្រសិនបើយើងឮអំពីការកាប់ឈើខុសច្បាប់ឬការឈូសឆាយក្នុងតំបន់នេះគ្នាយើង៤០-៥០ នាក់ចេញទៅបញ្ឈប់សកម្មភាពនោះភ្លាម"*។ ដោយសារធនធាននិងការគាំទ្រមានកម្រិតតិចតួច វាទំនងជាមិនអាចទៅរួចទេដែលថាសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនឹងអាចមានលទ្ធភាពក្នុងការបន្តទ្រាំទ្រឲ្យមានប្រសិទ្ធភាពនូវការតវ៉ាមិនចេះចប់ទាំងនេះ ក្នុងខណៈពេលដែលត្រូវបន្តជីវភាពរស់នៅរបស់ខ្លួនដែរនោះ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចដែលបានចូលរួមក្នុងការស្រាវជ្រាវនេះចង់សង្កត់ធ្ងន់អំពីការប្តេជ្ញាចិត្តរបស់ពួកគេក្នុងការបន្តការការពារដីរបស់ខ្លួន ដូចដែលសហគមន៍មួយបានប្រកាសដោយម៉ឺងម៉ាត់ថា *"យើងនៅតែមានភាពរឹងមាំក្នុងការការពារដីរបស់យើងពីការចាប់ច្បាមយក ហើយយើងនឹងតស៊ូការពារវារហូតទាល់តែយើងស្លាប់"*។

ជាងនេះទៀត ការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព មិនបានធានាថានឹងបញ្ចប់ការរំលោភបំពានសិទ្ធិដីធ្លីនោះទេ ដោយសារតែមានរបាយការណ៍ថាសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចដែលបានទទួលប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពរួចហើយនោះ នៅតែទទួលរងការទន្ទ្រានចូលដីសហគមន៍ តាមរយៈការចាប់ច្បាមដីនិងការកាប់ឈើខុសច្បាប់ ដោយសារតែកង្វះខាតការអនុវត្តច្បាប់ពីអាជ្ញាធរ។ បន្ថែមពីលើនេះ មានការបង្ហាញការព្រួយបារម្ភ ទាក់ទងនឹងភាពពាក់ព័ន្ធផ្នែកនយោបាយនៃច្បាប់ជុំវិញដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព គឺថាដើម្បីបានការទទួលស្គាល់ពីក្រសួងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទក្នុងឋានៈជាសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចសហគមន៍ត្រូវតែបង្ហាញបញ្ជាក់អំពី "ភាពជាជនជាតិដើមភាគតិច" និងរបៀបរស់នៅបែបប្រពៃណីដែលប្រការនេះមានសក្តានុពលក្នុងការ *"ធ្វើឲ្យពួកគេស្ថិតក្នុងស្ថានភាពមួយចំនួនដែលអាចដាក់កំហិតទៅលើឱកាសរបស់ពួកគេក្នុងការផ្លាស់ប្តូរអ្វីមួយដែលអាចចំណេញដល់ពួកគេ"*។[103]

ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពពិតជាផ្តល់ដល់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនូវការការពារមួយកម្រិត ដែលពួកគេបានធ្វើឲ្យសិទ្ធិដីធ្លីមានភាពផ្លូវការ និងជាមធ្យោបាយមួយសម្រាប់ការពារប្រសិនបើវិវាទដីធ្លីកើតមានឡើង។ សុវត្ថិភាពកាន់កាប់ដីធ្លី និងការអភិរក្សទំនៀមទម្លាប់ ប្រពៃណីនិងធនធានធម្មជាតិកាន់តែរឹងមាំ គឺជាផលវិជ្ជមានដែលសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចដែលបានទទួលប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព។ ដូច្នេះ សារៈសំខាន់នៃប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពសម្រាប់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងការការពារសិទ្ធិដីធ្លីរបស់ពួកគេ និងអត្តិភាពរបស់ពួកគេក្នុងឋានៈជាជនជាតិដើមភាគតិច មិនអាចមើលស្រាលបានឡើយ។

ជាមួយគ្នានេះ ម.ស.ម.ក សូមផ្តល់នូវអនុសាសន៍ដល់ភាគីពាក់ព័ន្ធនានា ដោយផ្អែកទៅការស្រាវជ្រាវដែលបានបង្ហាញនៅក្នុងរបាយការណ៍នេះ ដូចតទៅ ៖

៦.១ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា

- ផ្តល់សច្ចាប័នអនុសញ្ញាអង្គការពលកម្មអន្តរជាតិលេខ១៦៩ ស្តីពីជនជាតិដើមភាគតិចនិងប្រជាជនកុលសម្ព័ន្ធ ជាផ្នែកមួយនៃការប្តេជ្ញាចិត្តក្នុងការការពារសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច
- កែប្រែគោលនយោបាយដែលមានស្រាប់ ស្តីពីការប្រើប្រាស់និងការចុះបញ្ជីដីសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច តាមរយៈការលុបចោលនូវប្រយោគឬមាត្រាណាដែលមានអត្ថន័យ កំណត់ថាដីសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចជាទ្រព្យសម្បត្តិរដ្ឋ ឬដាក់កំណត់ទៅលើទំហំដីបញ្ចុះសពនិងព្រៃអារក្សដែលអាចចុះបញ្ជីតាមដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព
- ពង្រឹងសមត្ថភាពមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលគ្រប់លំដាប់ថ្នាក់ដើម្បីធានាឲ្យមានការអនុវត្តច្បាប់ឲ្យបានត្រឹមត្រូវ។

---

[103] អាន បែត "ជនជាតិដើមភាគតិចនិងដីធ្លី៖ ការប្រៀបធៀបប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសហគមន៍និងឥទ្ធិពលនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជានិងឡាវ" *ទស្សនៈអាស៊ីប៉ាស៊ីហ្វិក* វ៉ុល ៥៤ លេខ ៣ (ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៣)។

- បង្កើនការយល់ដឹងអំពីប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពនិងប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីឯកជន ដើម្បីឲ្យជនជាតិដើមភាគតិចអាចធ្វើការសម្រេចចិត្តដោយឯករាជ្យនិងមានព័ត៌មានគ្រប់គ្រាន់ ថាតើការការពារផ្លូវច្បាប់ណាមួយដែលពួកគេត្រូវស្វែងរកសម្រាប់ដីរបស់ពួកគេ
- ផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានអំពីដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព ដើម្បីឲ្យសហគមន៍បានដឹងច្បាស់អំពីរបៀបចុះបញ្ជីដីសមូហភាព
- បែងចែកកញ្ចប់ថវិកាជាតិសម្រាប់គ្រប់ដំណើរការនីមួយៗនៃការចុះបញ្ជីដីសមូហភាព និងពង្រឹងសមត្ថភាពរបស់ស្ថាប័នពាក់ព័ន្ធ
- បញ្ឈប់ការអនុម័តសម្បទាននិងគម្រោងអភិវឌ្ឍន៍បន្ថែមទៀតនៅក្នុងតំបន់ជនជាតិដើមភាគតិច រហូតទាល់តែព្រំប្រទល់ដីជនជាតិដើមភាគតិចទាំងអស់បានកំណត់រួចស្រេចហើយ
- កែប្រែវិធានការការពារបណ្តោះអាសន្ន ដើម្បីធានាសុវត្ថិភាពក្នុងការកាន់កាប់សម្រាប់ដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាពសម្រាប់សហគមន៍តាំងពីដំណាក់ដំបូងនៅក្នុងការដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព និងមិនត្រូវកាត់ចេញនូវដីដែលបានព្រមព្រៀងរួចហើយសម្រាប់សហគមន៍ទៅឲ្យគម្រោងវិនិយោគណាមួយ មុនការវាស់វែងចូលជាធរមាននោះឡើយ
- ផ្តល់អាទិភាពដល់ការកំណត់ព្រំប្រទល់ដីជនជាតិដើមភាគតិច ក្រោមការសង្កេតការណ៍ពីអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល និងដោយមានកិច្ចសហប្រតិបត្តិការរបស់សហគមន៍
- ពិនិត្យឡើងវិញនិងលុបចោលកិច្ចសន្យាជាមួយក្រុមហ៊ុនដែលបានធ្វើខុសច្បាប់ ក្នុងការទទួលបានដីពីសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច
- ចាត់វិធានការដើម្បីបញ្ឈប់ជាបន្ទាន់ចំពោះការកាប់ឈើខុសច្បាប់ ដែលកំពុងកើតឡើងក្នុងសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច និងកន្លែងផ្សេងទៀតក្នុងប្រទេស
- បញ្ឈប់ការដាក់គំនាបដោយបង្ខំទៅលើជនជាតិដើមភាគតិចឲ្យទទួលយកកម្មសិទ្ធិដីឯកជន ព្រមទាំងនាំជនល្មើសមកកាត់ទោសតាមសកម្មភាពដែលបានប្រព្រឹត្ត និង
- បញ្ឈប់ការគំរាមកំហែងនិងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញទៅលើសកម្មជនសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច ដែលតស៊ូមតិដើម្បីការពារសិទ្ធិដីធ្លីរបស់ខ្លួន

៦.២ ក្រុមហ៊ុន

- គោរពឲ្យបានខ្ជាប់ខ្ជួនតាមច្បាប់កម្ពុជានិងច្បាប់អន្តរជាតិនៅក្នុងប្រតិបត្តិទាំងអស់ និងត្រូវធានាឲ្យមានការអនុលោមតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវក្នុងអនុសញ្ញាអង្គការពលកម្មអន្តរជាតិលេខ១៦៩ និង សេចក្តីប្រកាសរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច ក៏ដូចជាការយល់ព្រមដោយសេរីនិងដោយមានព័ត៌មានគ្រប់គ្រាន់ជាមុនសិន
- តាមច្បាប់ជាតិ ត្រូវធានាឲ្យមានការធ្វើការវាយតម្លៃផលប៉ះពាល់បរិស្ថាននិងសង្គមសមស្របមួយ មុននឹងចាប់ផ្តើមប្រតិបត្តិការអាជីវកម្ម

- ប្តេជ្ញាឲ្យមានគោលនយោបាយសិទ្ធិមនុស្សមួយដែលការពារសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច និងស្របតាមគោលការណ៍ណែនាំរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីធុរកិច្ចនិងសិទ្ធិមនុស្ស ក៏ដូចជាធានាថារាល់បុគ្គលិកទាំងអស់ ទទួលបានការបណ្តុះបណ្តាលអំពីគោលនយោបាយនោះ
- ជៀសវាងការបង្កឬរួមចំណែកដល់ការប៉ះពាល់សិទ្ធិមនុស្សកំឡុងពេលប្រតិបត្តិការ តាមរយៈការចូលរួមដោយអត្ថន័យរបស់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនៅគ្រប់ដំណាក់កាលទាំងអស់នៃគម្រោងដែលបានស្នើឡើង ដោយរាប់បញ្ចូលទាំងការរចនា ការវាយតម្លៃផលប៉ះពាល់ជាសក្តានុពល និងការអនុវត្តព្រមទាំងធានាឲ្យមានតម្លាភាពពេញលេញ និង
- ដោះស្រាយនិងផ្តល់សំណងសមរម្យសម្រាប់ការប៉ះពាល់បែបនេះ នៅពេលដែលវាកើតឡើង តាមរយៈការបង្កើតយន្តការដោះស្រាយនៅកម្រិតប្រតិបត្តិការ ដែលទទួលស្គាល់អភិបាលកិច្ចនិងច្បាប់ប្រពៃណីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច។

៦.៣ អង្គការសង្គមស៊ីវិលនិងដៃគូអភិវឌ្ឍន៍

- កែលម្អកិច្ចសហប្រតិបត្តិការជាមួយអង្គការដទៃទៀតដែលកំពុងធ្វើជួយជ្រោមជ្រែងដល់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចដូចគ្នា តាមរយៈការបែងចែកការទទួលខុសត្រូវ និងបញ្ចូលធនធានហិរញ្ញវត្ថុរួមគ្នាដើម្បីធានាថាសហគមន៍ទទួលបានការគាំទ្រល្អបំផុតតាមដែលអាចធ្វើទៅបាន
- ផ្តល់ការគាំទ្រផ្នែកបច្ចេកទេសនិងជំនួយចាំបាច់ដល់ស្ថាប័នរដ្ឋពាក់ព័ន្ធ ដើម្បីពង្រឹងសមត្ថភាពឲ្យស្ថាប័នទាំងនោះគាំទ្រសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចឲ្យបានកាន់តែប្រសើរក្នុងដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព
- ជាពិសេស ត្រូវជួយជ្រោមជ្រែងដល់សហគមន៍ ក្នុងការកំណត់ព្រំប្រទល់ដីនិងការបង្កើតផែនទីបឋម
- ធានាឲ្យមានកិច្ចសហប្រតិបត្តិការក្នុងការងារតស៊ូមតិ ក្នុងគោលបំណងពន្លឿនដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព
- ផ្តល់កម្មវិធីពង្រឹងសមត្ថភាពសម្រាប់សហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចអំពីច្បាប់ភូមិបាលសិទ្ធិដីធ្លី យន្តការដោះស្រាយវិវាទដែលអាចរកបាន ដំណើរការទទួលបានប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសមូហភាព និងបច្ចេកទេសតស៊ូមតិ ដើម្បីបង្កើនចំណេះដឹងនិងទំនុកចិត្ត
- ធានាថាអ្នកទទួលបានពីការបណ្តុះបណ្តាល រួមមានសមាជិកសហគមន៍ ជាជាងមានតែតំណាងសហគមន៍
- ធ្វើទស្សនកិច្ចទៅសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចឲ្យបានទៀងទាត់ ដើម្បីយល់ច្បាស់និងកសាងទំនុកចិត្តជាមួយសហគមន៍ និង
- សម្រួលនិងគាំទ្រការចងបណ្តាញរវាងសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនានា ដើម្បីពង្រឹងសាមគ្គីភាព

៦.៤ សហគមន៍

- ពង្រឹងឯកភាពសហគមន៍ តាមរយៈការរៀបចំកិច្ចប្រជុំទៀងទាត់រវាងសមាជិកសហគមន៍ តាមរយៈការជំរុញយុវជនជំនាន់ក្រោយឲ្យចូលរួមនៅក្នុងសកម្មភាពសហគមន៍ តាមរយៈឲ្យមានការចូលរួមជាមួយមេភូមិនិងក្រុមប្រឹក្សាឃុំ និងតាមរយៈការចងបណ្តាញជាមួយសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចផ្សេងៗ
- លើកទឹកចិត្តនិងគាំទ្រដល់សមាជិកសហគមន៍ ដែលប្រឈមនឹងការលំបាកឬការគាបសង្កត់ពីប្រភពខាងក្រៅ
- ជានាថាសមាជិកសហគមន៍ដែលចង់ទទួលយកកម្មសិទ្ធិដីឯកជន បានដឹងអំពីផលវិបាកនៃការចាកចេញពីសហគមន៍ ប៉ុន្តែត្រូវធ្វើដោយការគោរពគ្នាទៅវិញទៅមក
- លើកទឹកចិត្តសមាជិកសហគមន៍ ជាជាងតែតំណាងសហគមន៍ ឲ្យចូលរួមការបណ្តុះបណ្តាលពីអង្គការសង្គមស៊ីវិល និង
- ជានាថាសមាជិកសហគមន៍ដែលចូលរួមការបណ្តុះបណ្តាលរបស់អង្គការសង្គមស៊ីវិល ផ្សព្វផ្សាយចំណេះដឹងដែលទទួលបានដល់សមាជិកសហគមន៍ដទៃទៀត ដើម្បីបង្កើនការយល់ដឹងជាទូទៅអំពិសិទ្ធិក្នុងចំណោមសហគមន៍។

ឯកសារយោង

ច្បាប់ ក្រឹត្យ ដីកា សេចក្តីសម្រេច កម្ពុជា

រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា សេចក្តីសម្រេចលេខ ០៩២/០០៣/២០០៧ (១០ ខែកក្កដា ២០០៧)

រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា (១៩៩៣ វិសោធនកម្មក្នុងឆ្នាំ២០០៦) http://bit.ly/1hcJqYV

សេចក្តីសម្រេចលេខ ១២៥ សសរ ១៨ ខែសីហា ឆ្នាំ២០១៤ ស្តីពីការបង្កើតគណៈកម្មាធិការអន្តរក្រសួងដើម្បីធ្វើអធិការកិច្ច កំណត់ព្រំប្រទល់ និងប៉ាន់ប្រមាណសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច

ច្បាប់ភូមិបាល ក្រឹត្យ-ច្បាប់/១០០ (១០ ខែសីហា ឆ្នាំ១៩៩២)

ច្បាប់ភូមិបាល នស/រកម/០៨០១/១៤ (២០ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០១)

ច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ នស/រកម/០៨០២/០១៦ (ថ្ងៃទី៣០ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០២) http://bit.ly/1tbrB3i

ក្រសួងមហាផ្ទៃនិងក្រសួងរៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្ម និងសំណង់ សារាចរអន្តរក្រសួងស្តីពីវិធានការការពារបណ្តោះអាសន្ន ក្នុងការការពារដីធ្លីជនជាតិដើមភាគតិច (២០០១)

បទបញ្ជាស្តីពីការពង្រឹងវិធានការនិងប្រសិទ្ធភាពគ្រប់គ្រងដីសម្បទានសេដ្ឋកិច្ច លេខ ០១បប (ខែឧសភា ឆ្នាំ ២០១២)

អនុក្រឹត្យលេខ ២២ ស្តីពីវិមជ្ឈការអំណាច តួនាទី និងភារកិច្ច ទៅដល់ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ/សង្កាត់ អនក/បក (២៥ ខែមិនា ឆ្នាំ២០០២)

អនុក្រឹត្យ៨៣ ស្តីពីនីតិវិធីចុះបញ្ជីដីសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិច អនក/បក (ថ្ងៃទី៩ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០៩)

អនុក្រឹត្យ ១៤៦ ស្តីពីសម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ច អនក/បក (ថ្ងៃទី២៧ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៥)

ច្បាប់និងអនុសញ្ញាអន្តរជាតិ

សន្ធិសញ្ញានិងសេចក្តីប្រកាសអន្តរជាតិ

អនុសញ្ញាស្តីពីការលុបបំបាត់រាល់ទម្រង់នៃការរើសអើងទៅលើស្ត្រី (១៨ ខែធ្នូ ១៩៧៩) http://bit.ly/1jkl3IM

អនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិកុមារ (ថ្ងៃទី២០ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ១៩៨៩) http://bit.ly/1fGCcXV

អង្គការពលកម្មអន្តរជាតិលេខ១៦៩ ស្តីពីជនជាតិដើមភាគតិចនិងក្រុមកុលសម្ព័ន្ធ សម័យប្រជុំលើកទី៧៦ (២៧ ខែមិថុនា ឆ្នាំ១៩៨៩) (ចូលជាធរមាននៅថ្ងៃទី៥ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ១៩៩១) http://bit.ly/1O0X1Dc

កតិកាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌ (សេចក្តីសម្រេចមហាសន្និបាត 2200A (XXI) នៅថ្ងៃទី១៦ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៩៦ ចូលជាធរមាននៅថ្ងៃទី៣ ខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៦) http://bit.ly/15WUwtO

អនុសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីការលុបបំបាត់រាល់ទម្រង់នៃការរើសអើងពូជសាសន៍ http://bit.ly/1k1MoiX

សេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស (សេចក្តីសម្រេចមហាសន្និបាត 217A III ថ្ងៃទី១០ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៤៨) http://bit.ly/1O8f0nS

សេចក្តីប្រកាសរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច (សេចក្តីសម្រេចមហាសន្និបាត ៦១/២៩៥ ថ្ងៃទី១៣ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៧) http://bit.ly/1bKIrMs

លិខិតុបករណ៍អន្តរជាតិផ្សេងទៀត

សេចក្តីពន្យល់ទូទៅលេខ៤ នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌ "សិទ្ធិទទួលបានលំនៅដ្ឋានសមរម្យ" (មាត្រា១១(១) (ថ្ងៃទី១៣ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៩១) http://bit.ly/1NREsLV

ការិយាល័យឧត្តមស្នងការទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្ស "សលាកប័ត្រព័ត៌មាន លេខ២៥ ការបណ្តេញចេញដោយបង្ខំ និងសិទ្ធិមនុស្ស" (ខែឧសភា ឆ្នាំ១៩៩៦) http://bit.ly/1NKzQKM

ការិយាល័យឧត្តមស្នងការទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្ស"គោលការណ៍ណែនាំស្តីពីធុរកិច្ចនិងសិទ្ធិមនុស្ស" (២០១១) http://bit.ly/18WbEUy

ក្រុមប្រឹក្សាសេដ្ឋកិច្ចនិងសង្គមកិច្ចរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ "គោលការណ៍ណែនាំស្តីពីការផ្លាស់ទីលំនៅក្នុងប្រទេស" គោលការណ៍ទី៩ (១១ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ១៩៩៨) http://bit.ly/1GxBOfU

របាយការណ៍និងការបោះពុម្ពផ្សាយ

ធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី "ដីនិងការរស់រានវប្បធម៌៖ សិទ្ធិដីសហគមន៍របស់ជនជាតិដើមភាគតិចនៅអាស៊ី" (២០០៩) http://bit.ly/1OX5QLg

អង្គការអាដហុក "ដីរបស់អ្នកណា? របាយការណ៍ស្តីពីស្ថានភាពសិទ្ធិដីធ្លីក្នុងប្រទេសកម្ពុជាឆ្នាំ២០១៤ និងពាក់កណ្តាលឆ្នាំ២០១៥" (ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៥) http://bit.ly/1Hhk4qe

មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា "តំបន់អារ៉ែង ៖ ដីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិចរងការគំរាមពីការសាងសង់ទំនប់វារីអគ្គិសនី" (ប្រវត្តិសកម្មជនដីធ្លី) http://bit.ly/1GvNUBJ

មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា "ឃុំប៊ូស្រា ខេត្តមណ្ឌលគីរី" (ប្រវត្តិសកម្មជនដីធ្លី) http://bit.ly/1Q5PIdR

មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា "កម្ពុជា៖ ដីទំនាស់ ទិដ្ឋភាពទូទៅនៃស្ថានភាពដីធ្លី" (របាយការណ៍ (ខែធ្នូ ឆ្នាំ ២០១៣) http://bit.ly/1KtPNVy

មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា "ឋានានុក្រមច្បាប់ក្នុងប្រទេសកម្ពុជា" (សលាកប័ត្រព័ត៌មាន) (ខែមករា ឆ្នាំ ២០១៤) http://bit.ly/1IKTN4m

មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា "ភូមិក្បាលរមាស ប្រវត្តិទំនប់ទន្លេសេសានក្រោម២" (ប្រវត្តិសកម្មជនដីធ្លី) http://bit.ly/21U8oB4

មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា "ប្រវត្តិសកម្មជនដីធ្លី" (ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០១៥) http://bit.ly/21b6V96

មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា "របាយការណ៍ស្តីពីគោលនយោបាយកំណែទម្រង់ដីធ្លី៖ លទ្ធផលចេញពីការពិភាក្សាតុមូលនិងវេទិកាគោលនយោបាយ" (ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៣) http://bit.ly/1O6PcvT

មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា "ច្បាប់ស្តីពីការគ្រប់គ្រងរដ្ឋបាលឃុំ/សង្កាត់" (សលាកប័ត្រព័ត៌មាន ម.ស.ម.ក) (ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១២) http://bit.ly/1QvgfiZ

មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា "មណ្ឌលគីរី-អ្នកភូមិជនជាតិដើមភាគតិចព្នងនិយាយថាការឈូសឆាយដីដោយក្រុមហ៊ុនចំការកៅស៊ូ គំរាមកំហែងដល់ជីវភាពរស់នៅនិងរបៀបរស់នៅតាមបែបប្រពៃណីរបស់ពួកគេ (ប្រវត្តិសកម្មជនដីធ្លី) http://bit.ly/1OWBit8

មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា "បរាជ័យនៃយន្តការដោះស្រាយវិវាទដីធ្លី" (កំណត់សម្គាល់សង្ខេប) (ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៤) http://bit.ly/12zx4nE

ក្លូបិលវីតណេស "ក្រុមអភិជនជំនួញកៅស៊ូ៖ មធ្យោបាយដែលបណ្តាក្រុមហ៊ុនវៀតណាមនិងអ្នកផ្តល់ហិរញ្ញប្បទានអន្តរជាតិកំពុងដឹកនាំទៅកាន់វិបត្តិនៃការប្លន់យកដីក្នុងប្រទេសកម្ពុជានិងប្រទេសឡាវ (ខែឧសភា ឆ្នាំ ២០១៣) http://bit.ly/1HgC1V8

អង្គការឃ្លាំមើលសិទ្ធិមនុស្ស "កម្ពុជា៖ យុទ្ធនាការផ្តល់ប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លី បើកឲ្យមានការបំពាន" (១២ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៣) http://bit.ly/1U5ECUL

អ៊ាន បៃត "ជនជាតិដើមភាគតិចនិងដីធ្លី៖ ការប្រៀបធៀបប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីសហគមន៍និងឥទ្ធិពលនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជានិងឡាវ" *ទស្សនៈអាស៊ីប៉ាស៊ីហ្វិក* វ៉ុល៥៤ លេខ ៣ (ខែធ្នូ ២០១៣)

ក្រុមការងារអន្តរជាតិកិច្ចការជនជាតិដើមភាគតិច "ជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងប្រទេសកម្ពុជា" (២០១៥) http://bit.ly/1Qj4FsT

ក្រុមការងារអន្តរជាតិកិច្ចការជនជាតិដើមភាគតិច"ជនជាតិដើមភាគតិចក្នុងប្រទេសនេប៉ាល់"(២០១៥) http://bit.ly/1McCjZB

ក្រុមការងារអន្តរជាតិកិច្ចការជនជាតិដើមភាគតិច"ពិភពជនជាតិដើមភាគតិច២០០៦"(២០០៦) http://bit.ly/21bgrsZ

ក្រុមការងារអន្តរជាតិកិច្ចការជនជាតិដើមភាគតិច "ពិភពជនជាតិដើមភាគតិច២០១៥៖ ប្រទេសហ្វីលីពីន" (២០០៦) http://bit.ly/1RItbTA

ដេហ្វវ៉ាយ និង មែនព្រេដ ហ៊ិននុង មូលនិធិហ៊ែនរិចបូល "ជនជាតិដើមភាគតិចនិងប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិដីធ្លីក្នុងប្រទេសកម្ពុជា" សន្និសីទប្រចាំឆ្នាំរបស់ធនាគារពិភពលោកស្តីពីដីធ្លីនិងភាពក្រីក្រឆ្នាំ២០១៣ ៨-១១ ខែមេសា ឆ្នាំ២០១៣ http://bit.ly/1XntSBe

ឡូវ៉ាម៉ាកឃើចណឺ "រស់នៅជាយសង្គម៖ អំពីស្ថានភាពនិងទីតាំងរបស់និគមជននិងជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជា" មូលនិធីហ៊ែនរិចបូលស្ទីហ្វស្ទង់ កម្ពុជា (ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៥) http://bit.ly/1XFN911

លីកាដូ "ការផ្តល់ដ៏ច្រើនក្នុងប្រទេសកម្ពុជា៖ ការផ្តល់សម្បទានដីពីពេលមួយទៅពេលមួយ" (១ មិនា២០១៣) http://bit.ly/HxpSOV

វេទិកាអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលនៃកម្ពុជា"ជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជា"(ខែមេសា ឆ្នាំ២០០៦) http://bit.ly/21tZ1rr

អុកហ្វាម "ការយល់ព្រមដោយសេរី និងដោយបានប្រាប់ឲ្យដឹងជាមុន ក្នុងប្រទេសហ្វីលីពីន៖ បទប្បញ្ញត្តិនិងតថភាព" (ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០១៣) http://bit.ly/1jU3Eco

រ៉ូរី អ រ៉ាចាដូ "នៅតែជាជនចម្លែកនៅលើដីរបស់ខ្លួនឯង" មជ្ឈមណ្ឌលសារព័ត៌មានស៊ើបអង្កេតហ្វីលីពី (របាយការណ៍) (ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៧) http://bit.ly/1GvNUBJ

សារ៉ា មីលីន "និស្សារណកម្ម៖ ការកាប់ឈើដោយខុសច្បាប់ នៅក្នុងស្រមោលនៃអភិបាលនិងការវិនិយោគឆ្លងប្រទេស" *ការសិក្សាវិភាគអាស៊ី* វ៉ុល៤៧ លេខ២ (ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១៥)

សារ៉ា មីលីន "ក្រោមស្បែកខ្លា៖ ការធ្វើជំនួញដីធ្លីនិងទ្វេគ្រោះនៃប័ណ្ណកម្មសិទ្ធិសហគមន៍ជនជាតិដើមភាគតិចនៅតំបន់ខ្ពង់រាបប្រទេសកម្ពុជា" *ការសិក្សាវិភាគអាស៊ី* វ៉ុល៤៥ លេខ៣ (ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៣)

សារ៉ា មីលីន និង ប៊ីលអាដាម "របាំងមុខទីផ្សារ៖ ការលោតត្រដាងអំពីនយោបាយនៃការចំណាយនៅថ្នាក់ឃុំសម្រាប់សេវាបរិស្ថានក្នុងប្រទេសកម្ពុជា" *ការអភិវឌ្ឍន៍និងការផ្លាស់ប្តូរ* វ៉ុល៤៣ លេខ១ (ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១២)

សេបាស្ទៀនស្រ្ទេងជីអ្វ "កម្ពុជារបស់លោកហ៊ុនសែន" (២០១៤)

សូរិយាស៊ូប៊ីឌី "របាយការណ៍របស់អ្នករាយការណ៍ពិសេសស្តីពីស្ថានភាពសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា" (ថ្ងៃទី២៤ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០១២) http://bit.ly/1kUyGln

អង្គការតម្លាភាពអន្តរជាតិ "សន្ទស្សន៍នៃការយល់ឃើញអំពីអំពើពុករលួយ២០១៤" (២០១៤) http://bit.ly/1AgRivL

ភាពជាដៃគូជាមួយជនជាតិដើមភាគតិច "រឿងរ៉ាវជោគជ័យរបស់ភាពជាដៃគូជាមួយជនជាតិដើមភាគតិច៖ សហការដើម្បីលើកកម្ពស់និងការពារសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច" (ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១៤) http://bit.ly/1lHQfpP

វេទិកាអចិន្ត្រៃយ៍របស់អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីបញ្ហាជនជាតិដើមភាគតិច សម័យប្រជុំលើកទី៥ សលាកប័ត្រព័ត៌មានលេខ១៖ ជនជាតិដើមភាគតិចនិងអត្តសញ្ញាណ" http://bit.ly/1mOcHLo

វេទិកាអចិន្ត្រៃយ៍របស់អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីបញ្ហាជនជាតិដើមភាគតិច "សំណួរដែលត្រូវបានសួរញឹកញាប់៖ សេចក្តីប្រកាសរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច http://bit.ly/1QNk9Wq

វេទិកាអចិន្ត្រៃយ៍របស់អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីបញ្ហាជនជាតិដើមភាគតិច "បច្ចុប្បន្នភាពនៃសកម្មភាពអង្គការពលកម្មអន្តរជាតិទាក់ទងនឹងជនជាតិដើមភាគតិច"សម័យប្រជុំទី១៤ ក្រុងញូយ៉ក ថ្ងៃទី២០ ខែមេសា ដល់ ១ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១៥ http://bit.ly/1NrZHUT

អនុគណៈកម្មាធិការអង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីការលើកកម្ពស់និងការការពារសិទ្ធិមនុស្ស "ជនជាតិដើមភាគតិចនិងទំនាក់ទំនងជាមួយដី៖ អត្ថបទចុងក្រោយរៀបចំដោយអ្នករាយការណ៍ពិសេស លោកស្រី អេរីកាអាយរីណែ អេ ដេស E/CN.4/Sub.2/2001/21 (ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០១) http://bit.ly/1MJYUy7

ក្រុមធនាគារពិភពលោក "ច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច៖ ក្របខណ្ឌច្បាប់និងស្ថាប័ន ការអនុវត្ត និងការប្រឈម" (ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០៧) http://bit.ly/1HYJ5r8

វេទិការសេដ្ឋកិច្ចពិភពលោល "របាយការភាពប្រកួតប្រជែងសកល ២០១៤-២០១៥" (ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០១៥) http://bit.ly/1pnKzuv

អត្ថបទសារព័ត៌មាននិងសេចក្តីប្រកាសព័ត៌មាន

មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា "មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជារៀបចំកិច្ចពិភាក្សាតុមូលស្តីពីដីនិងសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច" (ប្រកាសព័ត៌មាន) (ថ្ងៃទី១៣ ខែមករា ឆ្នាំ២០១៣) http://bit.ly/1QWvlJE

ដេវីដសែន "ក្រុមជនជាតិដើមភាគតិចជំរុញសកម្មភាពទាក់ទងនឹងដីធ្លី" សារព័ត៌មាន*ភ្នំពេញប៉ុស្តិ៍* (ថ្ងៃទី១១ ខែសីហា ឆ្នាំ២០១៤)http://bit.ly/1lKThDy

ហ៊ុលរស្មី "នាយករដ្ឋមន្ត្រី គំរាមប្រើប្រាស់គ្រាប់រ៉ុក្កែតនៅតំបន់អារ៉ែង" *ឌឹខេមបូឌាដេលី* (ថ្ងៃទី២៥ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ ២០១៥) http://bit.ly/1IZ1kYm

សមាជិសកម្មសិទ្ធិជនជាតិដើមភាគតិច (IRAM) "ជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជាកំពុងប្រឈមនឹងវិបត្តិ" សារណាដោយជនជាតិដើមភាគតិចនៅកម្ពុជា ដាក់ទៅកិច្ចប្រជុំរៀបចំសម្រាប់វេទិកាអចិន្ត្រៃយ៍របស់អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីបញ្ហាជនជាតិដើមភាគតិច ដែលបានរៀបចំឡើងនៅក្នុងប្រទេសម៉ាឡេស៊ី នៅថ្ងៃទី ៤-៦ ខែមិនា ឆ្នាំ២០០៩។ http://bit.ly/1Ufbvi3

អង្គការលីកាដូ "សម្បទាននៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា" (ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១៥) http://bit.ly/1LdkawE

អង្គការលីកាដូ "ការកើនឡើងជាថ្មីនៃជម្លោះដីធ្លី គួរតែត្រូវបានដោះស្រាយជាបន្ទាន់" (ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១៥) http://bit.ly/1DG8IaO

ម៉ាលីយ៉ា ហ្គុយើ ស្វេវេន និង គុចណារ៉េន "មូលនិធិសម្រាប់គម្រោងលើកកម្ពស់សិទ្ធិដីធ្លីរបស់ជនជាតិដើមភាគតិច ត្រូវបញ្ចប់" *ឌឹខេមបូឌាដេលី* (ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១៥)http://bit.ly/1VB50qn

ការិយាល័យឧត្តមស្នងការទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្ស "សម្បទានដីសេដ្ឋកិច្ចក្នុងប្រទេសកម្ពុជា៖ ទស្សនៈសិទ្ធិមនុស្ស" (ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០៧) http://bit.ly/1a47Sss

អង្គការប្រឆាំងទារុណកម្មពិភពលោក "ប្រទេសកម្ពុជា៖ ការឃុំខ្លួនតាមទំនើងចិត្ត និងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញពីប្រព័ន្ធតុលាការអំពីបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍លោក វន់ ពៅ- ឌឹអប់សឺវេថូរី (៩ តុលា ២០១៥) http://bit.ly/1Qe9pjq

ផាក សៀងលី និង ដានីញែល ផាយ "ឈើប្រណិតត្រូវរកឃើញកប់ទុក" (ថ្ងៃទី១៧ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១៤) http://bit.ly/1QiweCH